

Merimieseläkejärjestelmän mukaisia

ETUUKSIA JA RAHOITUSTA KEHITTÄNEEN TYÖRYHMÄN MUISTIO

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Päivämäärä
Sosiaali- ja terveysministeriö	27.6.2014
Tekijät	Toimeksiantaja
Merimieseläkejärjestelmän mukaisia etuuksia ja rahoitusta kehittävä työryhmä	Sosiaali- ja terveysministeriö
Puheenjohtaja: Heli Backman STM	HARE-numero ja toimitilien asettamispäivä
Sihteerit: Ove Herrlin Merimieseläkekassa, Maritta Hirvi STM ja Hanna Tossavainen STM	STM007:00/2013, 12.3.2013
Muiston nimi	
Merimieseläkejärjestelmän mukaisia etuuksia ja rahoitusta kehittävän työryhmän muistio	

Tiivistelmä

■ Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 12 päivänä maaliskuuta 2013 työryhmän merimieseläkejärjestelmän mukaisten etuuksien ja rahoituksen kehittämiseksi.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää ja tehdä ehdotuksensa, miten merimieseläkejärjestelmän mukaisia etuuksia ja rahoitusta voidaan muuttaa siten, että etuudet ja rahoitus vastaavat nykyistä paremmin työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisen eläkejärjestelmän etuuksia ja rahoitusta ottaen huomioon myös merimieseläkejärjestelmän nykyiset ja tulevat eläkevastuut. Tavoitteeksi työryhmän työlle asetettiin merenkulkijoiden eläke-etuuksien ja niiden rahoituksen kehittäminen nykyistä yhdenmukaisemmaksi TyEL-aloilla työskentelevien eläke-etuuksiin ja niiden rahoitukseen nähden. Tavoitteena oli myös pitkällä aikavälillä vähentää merimieseläkejärjestelmän kustannuksia ja niihin kohdistuvaa valtionosuutta.

Työryhmän asettamisen taustalla oli merenkulun toimintaedellytyksiä, tukipolitiikkaa ja sopeuttamistoimia selvittäneen työryhmän raportissaan (Valtiovarainministeriön julkaisuja 22/2012) tekemä ehdotus, jonka mukaan merimieseläkejärjestelmän etuus- ja rahoitusjärjestelyt pyritään saattamaan yhdenmukaisiksi yleisen työeläkejärjestelmän kanssa.

Työryhmä käsitteli merimieseläkelain (MEL) mukaista eläketurvaa erityisesti siltä osin kuin se eroaa TyEL:n mukaisesta eläketurvasta ja erilaisia rahoitusmalleja MEL:n mukaisen eläketurvan rahoitusjärjestelmän muuttamiseksi. Lisäksi työryhmä selvitti MEL-eläkejärjestelmän rahoituksen yhteydessä myös erilaisia keinoja, kuinka verotusta ja merenkulun tukijärjestelmiä voitaisiin muuttaa MEL-eläkejärjestelmän rahoituksen muutokseen liittyen niin, että työryhmän ehdotukset johtaisivat kustannusneutraaliin lopputulokseen merenkulkijoiden, heidän työnantajiensä ja myös valtion kannalta.

Työryhmä teki ehdotuksensa kokonaisuudesta MEL:n mukaisen eläketurvan muuttamiseksi niin, että se vastaa nykyistä paremmin TyEL:n mukaista eläketurvaa ja MEL-eläkejärjestelmän rahoitusmallista, joka työryhmän käsityksen mukaan parhaiten vastaa työryhmän tehtävälle asetettuja vaatimuksia sekä samalla säilyttää suomalaisen merenkulkualan kilpailukyvyyn.

Asiasanat

merimiehet, työeläkkeet, rahoitus

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:29	Muut tiedot
	www.stm.fi
ISSN-L 2242-0037	Kokonaissivumäärä
ISSN 2242-0037 (verkkojulkaisu)	69
ISBN 978-952-00-3518-9	Kieli
URN:ISBN:978-952-00-3518-9	Suomi
http://urn.fi/ URN:ISBN:978-952-00-3518-9	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Datum
Social- och hälsovårdsministeriet	27.6.2014
Författare	Uppdragsgivare
Arbetsgruppen som utvecklar förmåner och finansiering som ingår i sjömanspensionssystemet	Social- och hälsovårdsministeriet
Ordförande: Heli Backman SHM	Projektnummer och datum för tillsättandet av organet
Sekreterare: Ove Herrlin Sjömanspensionskassan, Maritta Hirvi SHM och Hanna Tossavainen SHM	STM007:00/2013, 12.3.2013
Rapportens titel	
Promemoria av arbetsgruppen som utvecklar förmåner och finansiering som ingår i sjömanspensionssystemet	
Referat	
<p>■ Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte den 12 mars 2013 en arbetsgrupp för att utveckla förmåner och finansiering som ingår i sjömanspensionssystemet.</p> <p>Arbetsgruppens uppgift var att utreda och lämna ett förslag till hur förmåner och finansiering i pensionssystemet enligt lagen om pension för arbetstagare (ArPL). I sina förslag skulle arbetsgruppen också beakta sjömanspensionssystemets nuvarande och kommande pensionsansvar. Målet för arbetsgruppens arbete var att utveckla sjöfararnas nuvarande pensionsförmåner och finansiering så att de bättre motsvarar pensionsförmåner och finansiering för dem som arbetar inom ArPL-branscherna. Ett annat mål var att på längre sikt sänka sjömanspensionssystemets kostnader och därtill hörande statsandelen.</p> <p>Bakgrunden till tillsättandet av arbetsgruppen var det förslag som arbetsgruppen för utredning av sjöfartens verksamhetsförutsättningar, stödpolitik och anpassningsåtgärder gjorde i sin rapport (Finansministeriets publikationer 22/2012). Enligt förslaget ska man sträva efter att förenhetliga förmåns- och finansieringsarrangemangen i sjömanspensionssystemet med det allmänna arbetspensionssystemet.</p> <p>Arbetsgruppen behandlade pensionsskyddet enligt lagen om sjömanspensioner (SjPL) särskilt till de delar som det skiljer sig från pensionsskyddet enligt ArPL samt olika finansieringsmodeller för att ändra finansieringssystemet för pensionsskyddet enligt SjPL. I samband med finansieringen av SjPL-pensionssystemet utredde arbetsgruppen också olika metoder för hur man kunde förändra beskattning och stödssystem för sjöfarten i samband med förändringen av finansieringen av SjPL-pensionssystemet så att arbetsgruppens förslag skulle leda till ett kostnadsneutralt slutresultat för sjöfarare, deras arbetsgivare och även staten.</p> <p>Arbetsgruppen lämnade sina förslag om en förändring av pensionsskyddet enligt SjPL så att det bättre svarar mot pensionsskyddet enligt ArPL och om en finansieringsmodell för SjPL-pensionssystemet, som enligt arbetsgruppens uppfattning bäst svarar mot de krav som ställts på arbetsgruppens uppgift och samtidigt bevarar den finländska sjöfartens konkurrenskraft.</p>	
Nyckelord	
sjömän, arbetspensioner, finansiering	
Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2014:29	Övriga uppgifter
	www.stm.fi/svenska
ISSN-L 2242-0037	Sidoantal
ISSN 2242-0037 (online)	69
ISBN 978-952-00-3518-9	Språk
URN:ISBN:978-952-00-3518-9	Finska
http://urn.fi/ URN:ISBN:978-952-00-3518-9	
 SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIET	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 12 päivänä maaliskuuta 2013 työryhmän merimieseläkejärjestelmän mukaisten etuuksien ja rahoituksen kehittämiseksi nykyistä yhdenmukaisemmaksi työntekijän eläkelain (TyEL) mukaisen eläkejärjestelmän etuuksiin ja rahoitukseen nähden. Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 1.4.2013 - 31.3.2014 ja myöhemmin toimikautta jatkettiin 15.6.2014 saakka.

Työryhmän tehtävänä oli selvittää ja tehdä ehdotuksensa, miten merimieseläkejärjestelmän mukaisia etuuksia ja rahoitusta voidaan muuttaa siten, että etuudet ja rahoitus vastaavat nykyistä paremmin TyEL-eläkejärjestelmän etuuksia ja rahoitusta ottaen huomioon myös merimieseläkejärjestelmän nykyiset ja tulevat eläkevastuut. Tavoitteeksi työryhmän työlle asetettiin merenkulkijoiden eläke-etuuksien ja niiden rahoituksen kehittäminen nykyistä yhdenmukaisemmaksi TyEL-aloilla työskentelevien eläke-etuuksiin ja niiden rahoitukseen nähden. Tavoitteena oli myös pitkällä aikavälillä vähentää merimieseläkejärjestelmän kustannuksia ja niihin kohdistuvaa valtionosuutta.

Työryhmän asettamisen taustalla oli merenkulun toimintaedellytyksiä, tukipolitiikkaa ja sopeuttamistoimia selvittäneen työryhmän raportissaan (Valtiovarainministeriön julkaisuja 22/2012) tekemä ehdotus, jonka mukaan merimieseläkejärjestelmän etuus- ja rahoitusjärjestelyt pyritään saattamaan yhdenmukaisiksi yleisen työeläkejärjestelmän kanssa.

Asettamispäätöksen mukaisesti työryhmä käsitteli merimieseläkelain (MEL) mukaista eläketurvaa erityisesti siltä osin kuin se eroaa TyEL:n mukaisesta eläketurvasta. Lisäksi työryhmä käsitteli työnsä aikana erilaisia rahoitusmalleja MEL:n mukaisen eläketurvan rahoitusjärjestelmän muuttamiseksi.

Rahoitusmallien käsittelyn yhteydessä ilmeni, ettei MEL-eläkejärjestelmän rahoitusta ole mahdollista muuttaa TyEL-eläkejärjestelmän rahoitusta vastaavaksi ilman työntantajien rahoitusosuuden huomattavaa suurentamista. Tämä puolestaan heikentäisi työryhmän käsityksen mukaan merenkulun toimintaedellytyksiä ja kilpailuedellytyksiä siinä määrin, ettei TyEL-eläkejärjestelmää vastaavan rahoitusmallin käyttöön ottaminen ole mahdollista ilman, että työntantajien rahoitusosuuden suureneminen kompensoitaisiin työntantajille. Tämän vuoksi työryhmä selvitti MEL-eläkejärjestelmän rahoituksen yhteydessä myös erilaisia keinoja, kuinka verotusta ja merenkulun tukijärjestelmiä voitaisiin muuttaa MEL-eläkejärjestelmän rahoituksen muutokseen liittyen niin, että työryhmän ehdotukset johtaisivat kustannusneutraaliin lopputulokseen merenkulkijoiden, heidän työntajiensa ja myös valtion kannalta.

Työryhmä teki ehdotuksensa, kuinka MEL:n mukaista eläketurvaa voitaisiin muuttaa niin, että se vastaa nykyistä paremmin TyEL:n mukaista eläketurvaa. Lisäksi työryhmä teki ehdotuksensa MEL-eläkejärjestelmän rahoitusmallista, joka työryhmän käsityksen mukaan parhaiten vastaa työryhmän tehtävälle asetettuja vaatimuksia.

Työryhmän puheenjohtajana toimi johtaja Heli Backman sosiaali- ja terveysministeriöstä. Työryhmän jäseninä toimivat budjettineuvos Outi Luoma-aho valtiovarainministeriöstä, hallitusneuvos Erik Strömberg ja matemaatikko Harri Isokorpi sosiaali- ja terveysministeriöstä, kehityspäällikkö Eeva Poutiainen Eläketurvakeskuksesta, varatoimitusjohtaja Hans Ahlström ja varatuomari Minna Etu-Seppälä Suomen Varustamot ry:stä, toiminnanjohtaja Leif Wikström Suomen Konepäälystöliitto ry:stä edustaen myös Suomen Laivanpäälystöliitto ry:tä, puheenjohtaja Simo Zitting Suomen Merimies-Unioni SMU ry:stä sekä toimitusjohtaja Kari Välimäki ja aktuaari Kimmo Karppinen Merimieseläkekassasta.

Minna Etu-Seppälä jättäytyi työryhmän työstä pois syksyllä 2013 vaihdettuaan työnantajansa. Etu-Seppälän tilalle ei nimitetty uutta jäsentä Hans Ahlströmin ilmoitettua, että Suomen Varustamot ry:lle riittää hänen edustuksensa työryhmässä.

Työryhmän sihteereinä toimivat neuvotteleva virkamies Maritta Hirvi sosiaali- ja terveysministeriöstä ja päälakimies Ove Herrlin Merimieseläkekassasta. Lisäksi Hirven sijaisena 15.5.2014 lukien toimi hallitussihteeri Hanna Tossavainen sosiaali- ja terveysministeriöstä.

MEL-työryhmä piti toimikautensa aikana yhteensä 13 kokousta. Työnsä aikana työryhmä kuuli asiantuntijoina erityisasiantuntija Tarja Järvistä, ylitarkastaja Timo Annalaa ja finanssisihteeri Filip Kjellbergiä valtiovarainministeriön vero-osastolta.

Työryhmä on kirjannut toimeksiantonsa mukaiset ehdotukset tähän muistioon ja saatuaan työnsä päätökseen luovuttaa muistionsa kunnioittavasti sosiaali- ja terveysministeriölle.

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2014

Heli Backman

Outi Luoma-aho

Erik Strömberg

Harri Isokorpi

Eeva Poutiainen

Hans Ahlström

Leif Wikström

Simo Zitting

Kari Välimäki

Kimmo Karppinen

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ TYÖRYHMÄN EHDOTUKSISTA	6
1 JOHDANTO	8
1.1 MERENKULKIJOIDEN ELÄKETURVA ENNEN MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄÄ	8
1.2 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN KEHITYS	9
1.3 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN RAHOITUKSEN KEHITYS	11
1.4 LAKI ULKOMAANLIIKENTEEEN KAUPPA-ALUSLUETTELOSTA	12
2 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄ NYKYISIN	14
2.1 YLEISTÄ	14
2.2 MERIMIESELÄKELAIN SOVELTAMINEN	14
2.3 TILASTOTIETOJA MEL:N SOVELTAMISALAAN KUULUVISTA TYÖNANTAJISTA JA TYÖNTEKIJÖISTÄ	15
3 ELÄKETURVA	18
3.1 YLEISTÄ	18
3.2 VANHUUSELÄKEIKÄ	18
3.2.1 Tilastotietoja	18
3.3 ELÄKKEEN KARTTUMINEN	19
3.4 ELÄKKEEN PERUSTEENA OLEVAT TYÖANSIOT	20
3.5 HAUTAUSAVUSTUS	20
4 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN RAHOITUS	22
4.1 YLEISTÄ	22
4.2 TYÖNANTAJAN VASTUU TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEISSÄ	23
4.3 VALTION TUET MERENKULULLE	23
4.3.1 Tuloverolain mukaiset tuet merenkulkijoille	23
4.3.2 Laki meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta	24
4.3.3 Tonnistoverolain mukainen tuki varustamoille	25
5 TYÖRYHMÄN EHDOTUKSET	27
5.1 YLEISTÄ	27
5.2 MERENKULKIJOIDEN TULEVA ELÄKETURVA	27
5.2.1 Alennettu eläkeikä	28
5.2.2 Erityiset eläkkeen karttumisprosentit	31
5.2.3 Merenkulkijan eläkevakuutusmaksun vähentäminen eläkkeen perusteena olevista työansioista	32
5.2.4 Hautausavustus	32
5.3 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN RAHOITUS, VEROTUS JA MERENKULUN TUET	33
5.3.1 Varustamon ja työntekijän MEL -maksu	33
5.3.2 Valtion osuus merimieseläkkeisiin	34
5.3.3 Merenkulun tuet	34
5.3.4 Merenkulkijain verotus	35
5.3.5 Muut ehdotukset	36
6 TYÖRYHMÄN EHDOTUSTEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET	38
6.1 VAIKUTUKSET VAKUUTETTUIEN ASEMAAN	38
6.2 KOKONAISTALOUDELLISET VAIKUTUKSET	39
Liite 1 Merimieseläkekassan työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumalli	1
Liite 2 Merityötulon verotus	1
Liite 3 Tilastotietoja merimieseläkejärjestelmästä	5

TIIVISTELMÄ TYÖRYHMÄN EHDOTUKSISTA

Työryhmä ehdottaa, että merimieseläkelain (MEL) mukainen eläketurva ja rahoitus muutetaan asteittain 2016 alkaen pääosin vastaamaan työntekijän eläkelain (TyEL) mukaista eläketurvaa ja rahoitusta.

Koska MEL:n mukainen eläketurva ja rahoitus sekä merenkulun tuet muodostavat toisiinsa ja muun muassa merenkulkualan kilpailukykyyn vaikuttavan kokonaisuuden, myös työryhmän ehdotukset on laadittu kokonaisuutena.

Työryhmä ehdottaa, että

- MEL:n mukaisen eläkeiän tulee määräytyä samalla tavalla kuin TyEL:ssä. Nykyisen alennetun eläkeikäjärjestelyn lakkauttamista koskevan lakimuutoksen voimaantuloon tulee sisältyä siirtymäsäännös, jossa otetaan huomioon perustuslaista aiheutuvat rajoitukset eläketurvaa koskevien lainmuutosten tekemiselle.
- Perustuslain rajoitukset voidaan työryhmän näkemyksen mukaan ottaa huomioon, jos siirtymäsäännöksessä säädetään, että lainmuutoksen voimaantulosta alkaen viiden vuoden ajan eli ajalla 1.1.2016 - 31.12.2020 sovelletaan kuitenkin nykyisin voimassa olevia MEL:n säännöksiä alennetusta eläkeiästä. Lisäksi edellä tarkoitetun viiden vuoden siirtymäajan loppuun mennessä ansaittu alennettu eläkeikä tulee suojata siten, että merenkulkija voi jäädä mainittuun ajankohtaan mennessä ansaitsemassaan eläkeiässä eläkkeelle 31.12.2020 jälkeenkin, jos hän ansaitsemansa alennetun eläkeiän täyttäessään täyttää nykyisin voimassa olevassa MEL:ssä säädetty edellytykset oikeudesta jäädä vanhuuseläkkeelle MEL:n mukaisessa alennetussa eläkeiässä.
- MEL:n mukaiset erityiset eläkkeen karttumaprosentit tulisi lakkauttaa vuoden 2016 alusta alkaen, jos alennettua eläkeikää koskeva järjestely lakkautetaan edellä esitetyllä tavalla asteittain.
  - MEL:iin lisätään TyEL:n 73 §:ää vastaava säännös, joka tulee voimaan vuoden 2016 alusta ja jonka mukaisesti eläkevakuutusmaksua vastaava määrä vähentää kunkin vuoden eläkkeen perusteena olevaa työansiota. Säännöstä sovellettaisiin vuonna 2016 ja sen jälkeen ansaittuihin työansioihin. Ennen vuotta 2015 ansaittuihin tuloihin ehdotettua säännöstä ei sovellettaisi.
  - MEL -järjestelmässä luovutaan hautausavustuksen maksamisesta vuodesta 2021 alkaen.
  - MEL:n kokonaismaksu määritellään nykyiseen tapaan siten, että työntekijän vakuutusmaksu noudattaisi 1.1.2016 alkaen TyEL:n mukaista vakuutetun vakuutusmaksua ja työnantaja vastaisi lopusta maksuosuudesta, jonka STM vahvistaisi. Lisäksi merimieseläkejärjestelmässä tulee ottaa käyttöön työkyvyttömyyseläkkeiden liitteen 1 mukainen omavastuumalli.
  - Merimieseläkekassalle maksettavaa valtion osuuden määräytymistä muutettaisiin niin, että valtio maksaisi MEL -eläkkeistä nykyisen 33,3 prosentin sijaan 31 prosenttia vuosina 2016 - 2020 ja vuodesta 2021 lähtien 29 prosenttia.
  - Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukykyyn parantamisesta annettua lakia muutetaan siten, että valtio maksaa takaisin työnantajille vain työnantajan oman MEL -

vakuutusmaksun, työnantajan tapaturmavakuutusmaksun ja työntekijöiden ennakkoerot. Tukea ei siis enää maksettaisi työnantajan sosiaaliturvamaksua, työttömyysvakuutusmaksua, ryhmähenkivakuutusmaksua eikä vapaaehtoisia vakuutusmaksuja.

Työnantajille maksettaisiin merenkulun tukena määrä, joka vastaa sitä työnantajille vahvistettua MEL-vakuutusmaksun määrää, jossa ei ole huomioitu työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumallista johtuvaa mahdollista MEL-vakuutusmaksun korotusta tai hyvitystä.

Selvitetään mahdollisuuksia siirtyä meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukykyyn parantamisesta annetun lain mukaisen tuen maksamisessa kuukausittaiseen maksumenettelyyn myös muiden kuin matkustaja-alusten osalta.

- Merityötulovähennys määrätään sekä kuntien että valtion verotuksessa samalla tavalla eli sen suuruus on 20 prosenttia palkkatulosta, kuitenkin enimmillään 7.000 euroa. Jos palkkasumma ylittää 50.000 euroa, vähennystä pienennetään 5 prosentilla 50.000 euroa ylittävistä osasta. Esitykset ovat vuoden 2014 tasossa.
- Työryhmän ehdottamista muutoksista johtuen tonnistoverolain mukaisen piilevän verovelan kuittaamisaikaa pidennetään 3 vuodella.
- Työryhmän esittämien muutosten varmistamiseksi merenkulun tukea pitää myöntää työnantajan MEL -maksun korottamista vastaavasti myös sellaisille off shore -toiminnassa oleville monitoimialuksille, jotka toimivat ulkomaanliikenteessä erikoispalvelutehtävissä. Merenkulun tuen laajennuksen ei tule vähentää nykyisille merenkulun tuen piirissä oleville aluksille myönnettävää tukea.

1 JOHDANTO¹

1.1 MERENKULKIJOIDEN ELÄKETURVA ENNEN MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄÄ

Merimiesten eläketurva sai alkunsa vuoden 1748 valtiopäivillä annetulla ohjesäännöllä, jonka nojalla perustettiin koko Ruotsi-Suomen valtakunnan käsittävä merimieshuone Tukholmaan. Merimieshuoneen tehtävänä oli muun muassa avustustoiminnan harjoittaminen. Avustusta annettiin puutteeseen joutuneille ulkomaanliikenteen kauppa-aluksissa työskenneille merimiehille, jotka olivat vanhuudenheikkouden vuoksi tai muusta syystä tulleet työkyvyttömiksi työhönsä. Seuraavana vuonna avustustoiminta laajennettiin koskemaan myös merimiesten varattomia leskiä ja lapsia. Vuosien 1752 - 1780 aikana merimieshuone perustettiin myös Turkuun, Helsinkiin, Poriin ja Ouluun. Vuonna 1874 annetun asetuksen mukaan merimieshuone oli perustettava kaikkiin kaupunkeihin, joissa harjoitettiin kauppamerenkulkua ulkomaille.

Vuoden 1874 asetuksella merimieshuoneeseen kuulumisen tehtiin vapaaehtoiseksi ja siihen sai liittyä kaikki ulkomaanliikenteen kauppa-aluksilla työskentelevät päällystöön ja miehistöön kuuluvat merenkulkijat. Merimieshuoneiden toiminta rahoitettiin merenkulkijoilta perittävillä maksuilla, merimieshuoneiden rahastojen ja lainojen korkotuotoilla, erilaisilla rangaistusmaksuilla, lästimaksuilla ja vapaaehtoisilla avustuksilla.

Keisarillisella ohjesäännöllä, joka annettiin vuonna 1879, perustettiin koko maata varten suomalaisilla ulkomaanliikenteen kauppa-aluksilla palveleville merenkulkijoille yhteinen eläkelaitos. Eläkelaitokseen kuulumisen oli vapaaehtoista. Tämän seurauksena eläkelaitoksen piiriin kuului koko sen toiminnan ajan vain osa merenkulkijoista. Eläkelaitos maksoi vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Eläkkeet oli jaettu kolmeen suuruusluokkaan suoritettujen eläkemaksujen ja merenkulkijan ammattinimikkeen perusteella.

Merimieseläkelaitoksen toimintaa rahoitettiin ensimmäisen kymmenen vuoden ajan valtion varoin, jonka jälkeen valtion rahoituksesta tehtiin harkinnanvarainen. Myös merenkulkijoiden itsensä oli suoritettava eläkemaksuja eläkelaitokselle. Eläkelaitoksen toimintaa rahoitettiin lisäksi lästimaksuilla ja vapaaehtoisilla avustuksilla. Käytännössä valtion osuus eläkelaitoksen rahoitukseen loppui, kun valtion rahoitus tuli harkinnanvaraiseksi. Tämä sekä ensimmäinen maailmansota ja inflaatio murensivat merenkulkijoiden eläketurvan olemattomaksi.

Vuonna 1929 valtioneuvosto asetti komitean selvittämään merimieshuonekysymystä ja laatimaan ehdotuksen merimieseläkelaitoksen uudelleen järjestämisestä. Tavoitteena oli, että eläkelaitoksesta tulisi kaikille merenkulkijoille pakollinen eläkelaitos. Myös eläketurvan tasoa oli tarkoitus korottaa. Näihin tavoitteisiin pääseminen olisi kuitenkin edellyttänyt eläkelaitoksen tulojen lisäämistä. Komitea katsoi, ettei ollut edellytyksiä lisätä merimieseläkelaitoksen tuloja siinä määrin, että tavoitteet olisi voitu toteuttaa. Komitea päätyikin ehdottamaan merimieseläkelaitoksen lopettamista. Ehdotuksen perusteella merimieseläkelaitos asetettiin vuonna 1937 selvitystilaan. Niillä merenkulkijoilla, jotka tuolloin kuuluivat merimieseläkelaitokseen, säilyi heidän oikeutensa eläkkeeseen. Seuraavana vuonna lakkautettiin myös merimieshuoneet. Niiden pääomasäästöt luovutettiin valtiolle, joka muodosti säästöistä valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolella olevan pysyvän avustusrahaston merimiehiä varten.

Kaksi kuukautta ennen merimieseläkelaitoksen selvitystilaan asettamista eduskunta oli hyväksynyt kansaneläkelain, jonka piiriin kuuluivat kaikki Suomessa asuvat 18 vuotta täyttäneet työkykyiset henkilöt. Merenkulkijoiden keskuudessa kansaneläkelain tarjoamaa eläketurvaa pidettiin kuitenkin riittämättömänä ja valtion katsottiin petteeneen merenkulkijat. Niinpä jo vuoden kuluttua merimieseläkelaitoksen lakkauttamisen jälkeen alettiin ajatella uuden eläkelaitoksen perustamista.

¹ Tässä luvussa on käytetty lähteenä Pekka Varoman toimittamaa kirjaa "Eläkepolitiikka 2000-luvulle", erityisesti kirjassa olevaa Helena Jaatisen artikkelia "Merimieseläkkeet - pioneeri työ ennen työeläkejärjestelmää".

Asia sai lisävauhtia, kun vuonna 1946 pidetyssä kansainvälisen työjärjestön ILO:n merityökonferenssissa hyväksyttiin sopimus merimiesten eläkkeistä. Sopimuksen mukaan ILO:n jäsenmaiden piti luoda järjestelmä, joka takaisi kauppa-alusten miehistölle ja päällystölle eläkkeen määrätyn palveluajan jälkeen. Eläkeiän piti olla joko 55 tai 60 vuotta ja eläkkeen karttumisprosentin vuodessa tuli olla 1,5 prosenttia ensin mainitussa tilanteessa ja 2 prosenttia jälkimmäisessä tilanteessa. Eläkejärjestelmän kuluista ei saanut määrätä merenkulkijoiden itsensä maksettaviksi enempää kuin puolet.

Valtioneuvosto antoi merenkulkijoiden eläkekysymyksen merityökomitean selvittäväksi vuonna 1949. Merityökomitea kuitenkin katsoi, ettei sillä ollut riittävästi asiantuntemusta asian selvittämiseksi. Tämän vuoksi valtioneuvosto asetti vuonna 1952 uuden komitean selvittämään merenkulkijoiden eläkeasiaa ja tekemään tarpeelliset ehdotuksensa asiassa. Komitean puheenjohtajana toimi sosiaaliministeriön vakuutusosaston osastopäällikkö Teivo Pentikäinen. Komitea teki merenkulkijoiden eläketurvaa koskevat ehdotuksensa vuonna 1955 valmistuneessa mietinnössään.

Pentikäisen johtaman komitean ehdotusten pohjalta säädettiin merimieseläkelaki (72/1952, MEL), joka tuli voimaan 1.6.1956. Tästä sai alkunsa nykyinen, suomalaisissa ulkomaanliikenteen kauppa-aluksissa työskenteleviä merenkulkijoita koskeva lakisääteinen merimieseläkejärjestelmä. Merenkulkijoiden eläketurvaa toimeenpanoa varten perustettiin merimieseläkekassa. Sen hallinto järjestettiin tavalla, jonka perustaan ei ole tarvinnut myöhemminkään puuttua. Kaikki eläketurvaa maksajatahot otettiin merimieseläkekassan hallintoon mukaan ja työmarkkinajärjestöjen edustus hallinnossa toteutettiin tasapuolisesti.

1.2 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN KEHITYS

Merimieseläkelaila (MEL) merimiesten eläkejärjestelmä säädettiin pakolliseksi järjestelmäksi, jossa eläkkeet määräytyivät työansioiden ja palvelusajan perusteella. Eläkkeiden reaalityyppyyden turvaamiseksi eläketurva sidottiin indeksiin. Täysimääräisen eläkkeen, jossa tavoitetaso oli 50 prosenttia ansioista, sai 25 vuoden meripalvelusta. Miehistöön kuuluvien eläkeiäksi tuli 60 vuotta, mutta jo 55-vuotiaana saattoi päästä vanhuuseläkkeelle, jos merimiespalvelua oli 25 vuotta. Päällystöön kuuluvien eläkeiäksi tuli 65 vuotta, mutta päällystöön kuuluva saattoi päästä vanhuuseläkkeelle jo 60-vuotiaana, jos hänellä oli meripalvelua 30 vuotta. Miehistön ja päällystön palvelusaikaan luettiin mukaan myös ennen MEL:n voimaantuloa tapahtunut meripalvelu.

Merenkulkijoiden eläketurvaa rahoitus säädettiin MEL:ssa kolmikantaperiaatteella. Kustannukset jaettiin tasan merenkulkijoiden, laivanvarustajien ja valtion kesken. Samalla päätettiin, että merenkulkijat ja heidän työnantajansa suorittaisivat maksuosuutensa vuosittain ja valtio suorittaisi maksuosuutensa vasta eläkemeno syntymällä. MEL:n voimaan tullessa sekä työnantajien että työntekijöiden maksuosuus oli 4 prosenttia palkasta ja valtion osuus oli yksi kolmasosa eläkemenoista. Valtion osallistumisesta merenkulkijoiden eläketurvaa rahoitukseen perusteltiin merimiestoimeen liittyvillä erityisolosuhteilla; muun muassa sillä, että merenkulkijat jäävät pitkien kotimaasta poisolojen vuoksi vaille yhteiskunnan muulle väestölle tarjoamia palveluja.

MEL:n voimaan tuleminen merkitsi merimiesten sosiaalisen aseman huomattavaa paranemista. Samoihin aikoihin lakisääteisen pakollisen merimieseläkejärjestelmän kehittämisen kanssa kehitettiin kansaneläkejärjestelmää ja vuoden 1957 alusta tuli voimaan uusi kansaneläkelaki (KEL). Uuden KEL:n voimaantulon myötä kansaneläkejärjestelmässä luovuttiin vakuutusperiaatteelle pohjanneesta eläkkeestä ja siirryttiin kaikille samansuuruiseen peruseläkkeeseen. Tämä johti siihen, että työsuhteeseen perustuvien, ansiotasoon pohjaavien eläkejärjestelmien kehittämistä pidettiin muidenkin yksityisten alojen työntekijöiden kuin merenkulkijoiden osalta tarpeellisenä. MEL toimi sittemmin suunnan näyttäjänä, kun lakisääteinen pakollinen työeläkejärjestelmä säädettiin myös muille yksityisille toimialoille.

MEL:n jälkeen seuraavaksi säädettiin työntekijäin eläkelaki (395/1961; TEL), joka tuli voimaan 1.7.1962. Voimaantulonsa jälkeen TEL:sta muodostui vähitellen yksityisten alojen eläkejärjestelmän sisällä eräänlainen yleislaki suhteessa MEL:iin ja TEL:ia myöhemmin säädettyihin yksityisten alojen eläkelakeihin. TEL, jonka on vuoden 2007 alusta korvannut työntekijän eläkelaki

(395/2006; TyEL), on toiminut perustana, josta on lähdetty liikkeelle, kun on mietitty koko yksityisten alojen eläkejärjestelmän kehittämistarpeita. Jo 1990-luvun alkupuolelta lähtien TEL:iin ja sen myöhemmin korvanneeseen TyEL:iin tehdyt muutokset ovat myös olleet lähtökohtana, kun sekä yksityisten että julkisten alojen työeläkejärjestelmät on eläketurvan osalta pyritty muuttamaan mahdollisimman samansisältöisiksi.

TEL:iin tehdyt muutokset ovat siis vaikuttaneet siihen, minkälaisia muutoksia MEL:iin on vuosien varrella tehty. Merkittävimpiä näistä muutoksista ovat olleet perhe-eläkejärjestelmän sisällyttäminen MEL:iin vuonna 1967 ja niin sanotun TEL-takuusäännön lisääminen MEL:iin vuonna 1975. Viimeksi mainittuna vuonna TEL:n mukaisen eläkkeen tavoitetaso nostettiin 60 prosenttiin eläkkeen perusteena olevasta palkasta. Tuolloin merimieseläkkeiden tavoitetaso oli edelleen 50 prosenttia eläkepalkasta, joten merimieseläkkeet olisivat jääneet jälkeen TEL:n mukaisesta tavoite-eläkkeen tasosta ilman TEL-takuusäännön lisäämistä MEL:iin. Näin MEL:iin lisättiin eläkkeen määrää koskeva rinnakkainen laskentasääntö, joka takasi merenkulkijoille vähintään kaikissa tilanteissa TEL:n tasoisen eläkkeen.

TEL:sta poiketen MEL:iin lisättiin vuoden 1971 alusta voimaan tulleella lainmuutoksella uutena etuutena hautausavustus. Jo tätä ennenkin merimieseläkejärjestelmään oli kuulunut hautausavustus, josta säädettiin asetuksessa. Yksityisten alojen työeläkejärjestelmässä hautausavustus oli pakollisena eläketurvana vain merimieseläkejärjestelmässä. TEL:n mukaisilla työaloilla toimivilla työnantajilla oli kuitenkin TEL:n puitteissa mahdollisuus vapaaehtoisesti lisätä työntekijöidensä eläketurvaan hautausavustus rekisteröidyllä TEL-lisäeläkevakuutuksella. MEL:iin puolestaan ei ole missään vaiheessa sisällynyt rekisteröityä lisäeläkejärjestelmää.

TEL:ssa ja muissa TEL:ia myöhemmin säädetyissä yksityisten alojen eläkelaeissa vanhuuseläkkeen ikärajaksi tuli 65 vuotta. Vuosien 1987 - 1988 aikana näihin lakeihin lisättiin säännökset yksilöllisestä varhaiseläkkeestä, työttömyyseläkkeestä ja osa-aikaeläkkeestä. MEL:ssa nämä eläkeuudistukset toteutettiin siten, että vuodesta 1987 alkaen merimieseläkejärjestelmässä otettiin vähitellen viidentoista siirtymävuoden aikana käyttöön yleinen 65 vuoden vanhuuseläkeikä, joka oli sama miehistölle ja päällystölle. Siirtymäaika yleiseen 65 vuoden vanhuuseläkeikään päättyi vuoden 2001 lopussa. Siirtyminen yleiseen 65 vuoden vanhuuseläkeikään tarkoitti miehistön osalta yleisen vanhuuseläkeiän nousemista 60 vuodesta 65 vuoteen ja päällystön yleinen vanhuuseläkeikä säilyi 65 vuodessa. Samalla MEL:ssa säilytettiin merenkulkijoiden alennetut vanhuuseläkeiät, mutta alennettuun vanhuuseläkeikään oikeuttavaa palvelusaikaa pidennettiin miehistön osalta. Tämän muutoksen myötä miehistöön kuuluva saattoi edelleenkin jäädä eläkkeelle aikaisintaan 55 vuoden iässä ja päällystöön kuuluva aikaisintaan 60 vuoden iässä siten, että jokainen merenkulkijan meripalveluskuukausi, joka ylitti 25 vuoden meripalveluajan, vähensi 65 vuoden vanhuuseläkeikää yhdellä kuukaudella (alennettu eläkeikä). Tämä tarkoitti, että miehistöön kuuluvalla piti olla meripalvelusaikaa yhteensä 35 vuotta voidakseen jäädä 55-vuotiaana MEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle. Vanhuuseläkkeelle siirtyminen alennetussa eläkeiässä edellytti, että merenkulkijan MEL:n mukaan vakuutettu työsuhde jatkui alennetun eläkeiän saavuttamiseen saakka. Vastaavasti päällystöön kuuluvalla piti olla meripalvelusaikaa yhteensä 30 vuotta voidakseen jäädä 60-vuotiaana MEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle. Myös yksilöllinen varhaiseläkejärjestely otettiin MEL:iin. Osa-aikaeläkejärjestelmä tuli merimieseläkejärjestelmään kuitenkin vasta vuoden 1994 alusta.

Jos merenkulkijalla oli oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle alennetussa eläkeiässä, hänen eläkkeensä määräytyi 1,5 prosentin yleistä vuotuista karttumaprosenttia korkeamman 2 prosentin karttuman mukaan.

Yksityisten alojen työeläkejärjestelmässä, merimieseläkejärjestelmä mukaan lukien, etuuksia parannettiin 1990-luvun alkupuolelle saakka, jolloin Suomi kohtasi talouslaman. Laman seurauksena myönnettyjen työttömyyseläkkeiden, yksilöllisten varhaiseläkkeiden ja työkyvyttömyyseläkkeiden määrä kasvoi huomattavasti. Tämä puolestaan johti eläkemenojen huomattavaan kasvuun ja etuuksien leikkauksiin. Paineita eläkemenojen kasvuun ja eläketurvan heikentämiseen tuli myös väestömme ikääntymiskehityksestä. Työeläkejärjestelmämme kestävyys turvaamiseksi ja eläkevakuutusmaksujen nousupaineiden hillitsemiseksi eläketurvaa on jouduttu jossain määrin leikkaa-

maan 1990-luvulta lähtien tähän päivään saakka. Työeläketurvan heikennykset on pyritty toteuttamaan siten, että eläketurva takasi edelleenkin kohtuullisen eläkeaikaisen toimeentulon ilman työeläkevakuutusmaksujen kohtuuttoman suuria korotuksia ja työnantajien eläkevakuutusmaksurasituksen lisäämistä.

Eräs keino, jolla työeläketurvan leikkauspaineita ja työnantajien eläkevakuutusmaksujen nousupaineita helpotettiin, oli vuoden 1993 alusta koko työeläkejärjestelmässä, lukuun ottamatta merimieseläkejärjestelmää, käyttöön otettu työntekijöiden eläkevakuutusmaksu. Vuodesta 1994 alkaen työntekijöiden eläkevakuutusmaksusta tuli pysyvä osa työeläkkeiden rahoitusjärjestelmää. Samalla säädettiin, että työntekijän eläkemaksua vastaava määrä pienentää myös eläkkeen perusteena olevaa ansiotuloa. Koska MEL:ssä jo oli omat säännöksensä työnantajien ja työntekijöiden eläkevakuutusmaksuista, edellä tarkoitettuja työntekijöiden eläkevakuutusmaksua koskevia säännöksiä ei otettu MEL:iin.

Vuoden 2005 alusta tuli voimaan laaja työeläkeuudistus, joka koski koko työeläkejärjestelmää. Yksi sen keskeisimmistä uudistuksista oli joustavan vanhuuseläkeiän käyttöön ottaminen. Yleisen 65 vuoden vanhuuseläkeiän sijasta vanhuuseläkkeelle saattoi jäädä 63 - 67 vuoden iässä ilman eläkkeeseen tehtävää varhennusvähennystä tai lykkäyskorotusta. Samalla myös eläkkeen karttumaprosentteja tarkistettiin.

Joustava vanhuuseläkeikä otettiin käyttöön myös merimieseläkejärjestelmässä, mutta sen rinnalla säilyivät merenkulkijoiden alennetut eläkeiät siten, että ne sopeutettiin yleisen vanhuuseläkeiän 63 vuoden alaikärajaan. Tässä yhteydessä myös MEL:n yleisiä ja erityisiä eläkkeen karttumisprosentteja tarkistettiin.

1.3 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN RAHOITUKSEN KEHITYS

Merimieseläkejärjestelmän valmisteluvaiheessa tehtiin vakuutustekninen tutkimus. Tutkimuksessa päädyttiin siihen, että vakuutusmaksun suuruuden piti olla yhteensä 12 prosenttia eläkepalkasta. Lähtökohtana tutkimuksessa oli, että merimieseläkejärjestelmän voimassaolon alkuvuosina vakuutusmaksutulosta tulee rahastoida suurin osa. Näin säästytäisiin vakuutusmaksun myöhemmältä korottamiselta rahaston korkotuottojen turvin. Tutkimuksen perusteella merimieseläkejärjestelmän rahoituksessa päädyttiin osittain rahastoiwaan järjestelmään; osa vakuutusmaksutulosta rahastoitettiin myöhempien vuosien eläkemenojä varten ja osa vakuutusmaksutulosta käytettiin suoraan eläkemenojen kattamiseen.

Toinen tärkeä rahoitusta koskeva periaate, johon päädyttiin merimieseläkejärjestelmän valmisteluvaiheessa, oli valtion osallistuminen merimiesten eläketurvan kustannuksiin. Ratkaisua perusteltiin sillä, että 6 prosentin vakuutusmaksuosuus oli tuolloin vallinneissa olosuhteissa sekä työnantajille että merenkulkijoille liian raskas. Katsottiin, etteivät merenkulkijat pystyisi maksamaan niin suurta vakuutusmaksua. Laivanvarustajienkaan maksurasitusta ei haluttu kovin suureksi, koska se olisi heikentänyt varustamojen mahdollisuuksia kansainvälisessä kilpailussa. Valtion osallistumista kustannuksiin perusteltiin myös merimiestoimeen liittyvillä erityisolosuhteilla merenkulkijoiden jäädessä pitkien kotimaasta poissaolojen vuoksi vaille yhteiskunnan muulle väestölle tarjottavia palveluja. Lisäksi valtion osallistumista kustannuksiin perusteltiin sillä, että merenkulun tärkeimmissä kilpailijamaissamme valtio osallistui merenkulkijoiden eläketurvan rahoittamiseen ja useissa muissa maissa valtio tuki merenkulkua erilaisin avustuksin.

Komitean ehdotusten mukaisesti MEL:iinotettiin säännökset, joiden mukaan vakuutettu ja hänen työnantajansa olivat velvolliset suorittamaan merimieseläkekassalle yhtä suuren vakuutusmaksun. Lisäksi valtio oli velvollinen suorittamaan Merimieseläkekassalle kolmanneksen kaikista MEL:n mukaisista etuuksista, joita Merimieseläkekassa maksoi. MEL:n voimaantulovaiheessa työnantajien ja merenkulkijoiden vakuutusmaksun suuruudeksi tuli 4 prosenttia. Tämä yhdessä valtion osuuden kanssa vastasi noin 12 prosentin vakuutusmaksua.

Erityisesti 1970-luvun voimakas inflaatiokehitys, mutta myös muun muassa perhe-eläkejärjestelmän ottaminen mukaan työeläkejärjestelmään ja työeläkkeiden huomattava tasokoro-

tus, herättivät epäilyjä vakuutusmaksujen ja valtion osuuden riittävydestä merenkulkijoiden eläketurvan kustantamiseksi. Tämän vuoksi vuonna 1978 tehtiin uusi vakuutustekninen selvitys. Tutkimus osoitti MEL:n mukaisten vakuutusmaksujen huomattavan korotustarpeen. Tuolloin arvioitiin vuoden 2030 loppuun saakka tehtyjen ennusteiden perusteella, että MEL:n vakuutusmaksuja piti korottaa yhteensä 12 prosenttiyksikköä, jotta varat riittäisivät eläketurvan kustantamiseen.

Vuoteen 2000 mennessä merenkulkijoiden ja heidän työnantajinsa vakuutusmaksuprosentti kehittyi seuraavasti: 4 prosenttia vuonna 1956, 5 prosenttia vuonna 1975, 6 prosenttia vuonna 1977, 7 prosenttia vuonna 1981, 8 prosenttia vuonna 1989, 9 prosenttia vuonna 1993, 9,5 prosenttia vuonna 1997 ja 10 prosenttia vuonna 1999.

Merimieseläkejärjestelmän voimassaolon turvaamiseksi 1980-luvun alkuvuosista lähtien ryhdyttiin selvittämään mahdollisuuksia liittää Merimieseläkekassa muiden yksityisten alojen työntekijöiden eläketurvaa toimeenpanevien eläkelaitosten yhteiseen tasausjärjestelmään. Tasausjärjestelmä oli aikanaan perustettu tasaamaan eläkelaitosten keskinäistä vastuunjakoja eläketurvamenoina.

Paine Merimieseläkekassan liittämiseksi yhteiseen tasausjärjestelmään kasvoi vielä entisestään, kun Merimieseläkekassan toimintapiiriin kuuluvien merimiesten määrä väheni vuosien 1983 - 1988 aikana noin kolmanneksella muun muassa suomalaisten alusten ulosliputuksen vuoksi ja tämä kehitys näytti jatkuvan edelleenkin. Merimieseläkekassan liittämistä yhteiseen tasausjärjestelmään lähdettiin vuonna 1987 tavoittelemaan määrätietoisesti. Tähän saatiin myös suurimpien työmarkkinajärjestöjen periaatteellinen hyväksyntä. Merimieseläkekassan liittymistä yhteiseen tasausjärjestelmään perusteltiin yleisillä eläkepoliittisilla syillä. Ei pidetty perusteltuna, että merimieseläkejärjestelmä oli ainoa yksityisten alojen työntekijöitä koskeva eläkejärjestelmä, joka ei kuulunut eläkelaitosten yhteiseen tasausjärjestelmään ja viimeisen laitoksen periaatteeseen.

Merimieseläkekassan yhteiseen tasausjärjestelmään liittymistä koskevassa valmistelussa korostettiin, ettei Merimieseläkekassan liittymisellä tavoiteltu pysyvää kevennystä merimieseläkkeiden rahoitukseen. Liittymisen tarkoituksena oli ainoastaan vaimentaa suomalaisten alusten ulkomaanliikenteen merenkulun suppeudesta johtuvaa rahoitustasapainon heilahtelualttiutta. Asian tekninen valmistelu kesti monta vuotta, koska liittymisen vuoksi koko MEL:n laskentateknikka tietojärjestelmineen piti muuttaa. Lopulta Merimieseläkekassa liitettiin yksityisten alojen työeläkelaitosten yhteiseen tasausjärjestelmään ja viimeisen laitoksen periaatteeseen vuoden 1991 alusta. Merimieseläkekassan tasausjärjestelmään kuulumisen ulotettiin koskemaan MEL-eläketurvan osalta vain TEL:n taseisia etuja. Tätä parempi MEL-eläketurva päätettiin kustantaa edelleen pelkästään Merimieseläkekassan varoilla ja valtion osuudella.

1.4 LAKI ULKOMAANLIIKENTEEN KAUPPA-ALUSLUETTELOSTA

Suomessa vallinnut taloudellinen korkeasuhdanne ja sen myötä parantuneet työ- ja sosiaaliolot olivat johtaneet 1980-luvulla siihen, että työn hinta suomalaisilla aluksilla oli noussut niin suureksi, etteivät suomalaiset ulkomaanliikenteen kauppa-alukset pärjänneet enää kansainvälisessä kilpailussa. Tästä seurasi suomalaisten ulkomaanliikenteen kauppa-alusten voimakas ulosliputtaminen 1980-luvulla. Tämä puolestaan johti ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annetun lain (1707/1991) säätämiseen. Laki tuli voimaan 1992. Laissa säädetyn ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelon perustamisen yhteydessä MEL:iin lisättiin säännös, jonka mukaan MEL:ia ei sovelleta ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon merkityllä aluksella työskentelevään henkilöön, jollei hän ole Suomen kansalainen tai asu vakituisesti Suomessa eikä Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista muuta johdu. Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelon käyttöön ottamisella ja myös MEL:iin lisätyllä säännöksellä pyrittiin hillitsemään alusten ulosliputtamista sekä turvaamaan suomalaisen kauppamerenkulun jatkuvuutta ja suomalaisten merenkulkijoiden työpaikkojen säilymistä.

Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelosta annettu laki kumottiin sen tilalle 1.3.2008 voimaan tulleealla meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetulla lailla (1277/2007).

2 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄ NYKYISIN

2.1 YLEISTÄ

Kaikki yksityisten alojen työeläkelait korvattiin vuoden 2007 alusta voimaan tulleilla uusilla laeilla. Kysymys oli pääosin teknisluonteisesta uudistuksesta. Samalla tehtiin kuitenkin joitakin pieniä eläketurvaa koskevia asiasisällöllisiä muutoksia eläketurvaa koskevien lakien ja niiden toimeenpanon yksinkertaistamiseksi.

Uuden MEL:n (1290/2006) ja sen voimaannpanosta annetun lain (1291/2006) voimaantulon myötä kumottiin vuodesta 1956 lukien voimassa ollut vanha MEL siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Uuteen MEL:iin siirrettiin lähes kaikki vanhan MEL:n säännökset asiasisällöltään muuttumattomina. Uusi MEL kirjoitettiin vanhaan MEL:iin verrattuna rakenteeltaan selkeämmäksi ja luettavammaksi. Samalla yksittäisten säännösten sanamuotoja selkeytettiin. Lisäksi uutta MEL:ia ja sen voimaannpanolakia säädettäessä otettiin huomioon ne asiasisällölliset muutokset, jotka tehtiin aiemmin vahvistettujen TyEL:n ja sen voimaannpanolain (396/2006) säätämisen yhteydessä. Uudessa MEL:ssa ja sen voimaannpanolaissa merenkulkijoiden eläketurvaa koskevat erityissäännökset vastasivat kuitenkin asiasisällöltään vanhan MEL:n säännöksiä ja eläketurvan taso säilyi samanlaisena kuin se oli vanhassa MEL:ssa. Myös merenkulkijoiden eläketurvan rahoitus säilytettiin entisellään.

Nykyisin merimieseläkejärjestelmästä säädetään siis vuoden 2007 alusta voimaan tullessa MEL:ssa ja sen voimaannpanosta annetussa laissa. Niihin on kuitenkin niiden voimaantulon jälkeen tehty joitakin eläketurvaa koskevia muutoksia. Tärkeimmät näistä ovat vuoden 2013 alusta voimaan tulleet muutokset varhennetun vanhuuseläkeoikeuden lopettamisesta vuonna 1952 ja sen jälkeen syntyneiltä, 62-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille tarkoitetun varhennusvähentämättömän vanhuuseläkeoikeuden lopettamisesta vuonna 1958 ja sen jälkeen syntyneiltä sekä osa-aikaeläkkeen alaikärajan nostamisesta vuonna 1954 ja sen jälkeen syntyneille 60 vuoden iästä 61 vuoden ikään. Jo tätä ennen osa-aikaeläkkeen alaikärajaa oli nostettu 58 vuoden iästä 60 vuoden ikään vuoden 2011 alusta voimaan tullessa lainmuutoksella. Edellä mainitut muutokset tehtiin myös muihin työeläkelakeihin.

2.2 MERIMIESELÄKELAIN SOVELTAMINEN

MEL:n soveltamisalasta säädetään lain 4 §:ssä. MEL:n soveltamisalan piiriin kuuluvat merenkulkijat, jotka työskentelevät suomalaisessa ulkomaanliikenteen kauppa-aluksessa, merellä ansiotarkoituksessa toimivassa suomalaisessa pelastusaluksessa, kalastusaluksessa, jonka säännönmukainen toiminta-alue ulottuu Itämeren ulkopuolelle, muunlaisessa suomalaisessa jäänmurtajassa kuin satamajäänmurtajassa, pääasiassa kotimaanliikenteeseen tarkoitetussa lastialuksessa, hinaajassa tai työntäjässä, joka on merkitty meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyyn parantamiseksi annetun lain mukaiseen kauppa-alusluetteloon. Myös varustamon määräyksestä muualla kuin aluksella tehty merenkulun piiriin kuuluva työ kuuluu MEL:n piiriin. MEL:ia sovelletaan myös merenkulkijaan, jonka suomalainen varustamo on lähettänyt työhön ulkomaiseen kauppa-alukseen ja jonka työsuhde lähettäneeseen työnantajaan on voimassa.

MEL:ia sovelletaan myös suomalaisen varustamon ulkomailta vuokraamassa aluksessa tehtyyn työhön, jos alus on vuokrattu pääasiassa ilman miehistöä ja aluksella työskentelevät ovat suomalaisen varustamon tai tämän käyttämän muun työnantajan palveluksessa.

Lisäksi MEL:ia voidaan soveltaa suomalaisen yhtiön ulkomaisen tytäryhtiön omistamassa ulkomaisessa ulkomaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa työskenteleviin Suomen kansalaisiin tai Suomessa vakituisesti asuviin merenkulkijoihin edellyttäen, että emoyhtiö on antanut Merimieseläkekassalle sitoumuksen eläkevakuutusmaksujen maksamisesta.

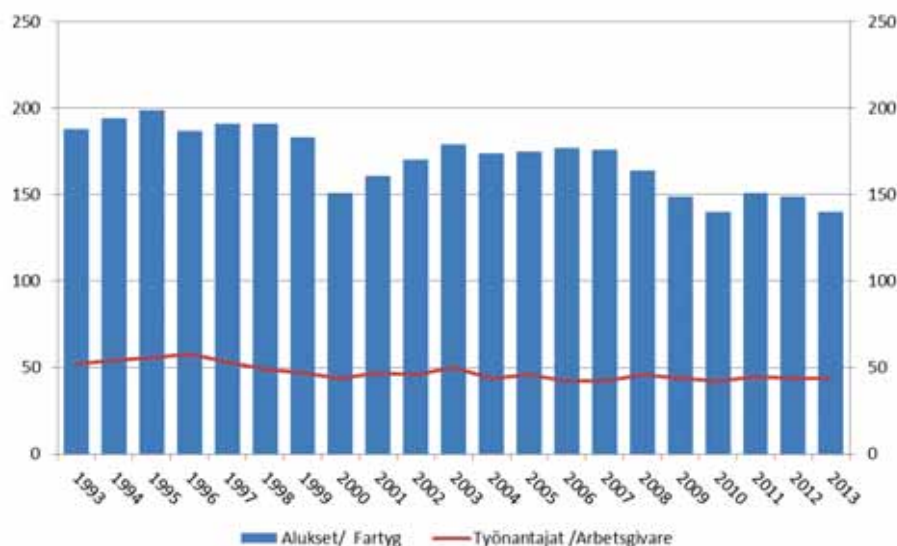
MEL:n soveltamisalaan vaikuttavat myös EU:n sosiaaliturvan perusasetuksen (EY N:o 883/2004) ja EU:n sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetuksen (EY N:o 987/2009) lainvalintasään-

nökset. Näiden EU-lainvalintasäännösten mukaisen pääsäännön perusteella merenkulkijat kuuluvat sen EU-maan eläkelainsäädännön piiriin, jonka lipun alla alus on. Pääsäännön lisäksi EU-lainvalintasäännöksissä on eräitä lainvalintaa koskevia erityissäännöksiä, joiden mukaan määräytyy, minkä EU-maan eläkelainsäädäntöä merenkulkijaan sovelletaan. Siltä osin kuin EU-säännökset poikkeavat MEL:n soveltamisalaa koskevista säännöksistä, EU-säännökset syrjäyttävät MEL:n säännökset.

Myös kansainväliset sosiaaliturvasopimukset voivat vaikuttaa MEL:n soveltamisalaan, koska niissä olevat lainvalintasäännökset ovat ensisijaisia MEL:n säännöksiin nähden.

2.3 TILASTOTIETOJA MEL:N SOVELTAMISALAAN KUULUVISTA TYÖNANTAJISTA JA TYÖNTEKIJÖISTÄ

Vuonna 2013 MEL:n soveltamisalan piiriin kuului työnantajina 44 varustamoja, joilla oli yhteensä 140 alusta. Viime vuosien aikana varustamojen ja alusten lukumäärät ovat pysyneet lähes ennallaan (kuvio 1).

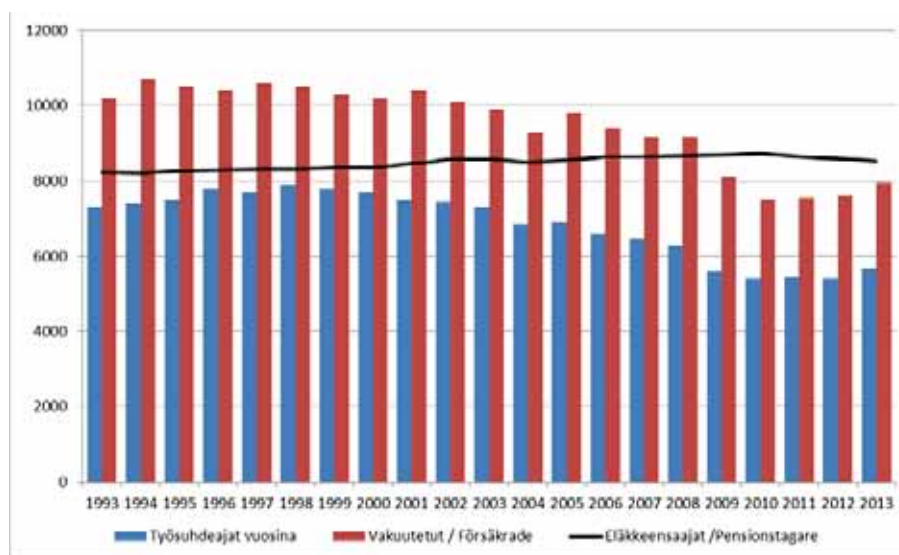

Kuvio 1. Varustamojen ja alusten määrä

Suomalaisten alusten osuus merikuljetuksista kasvoi vuonna 2013 21,7 prosenttiin viennissä ja 45,3 prosenttiin tuonnissa, kun vastaavat luvut olivat vuonna 2012 19,1 prosenttia viennistä ja 41 prosenttia tuonnista. Myös suomalaisilla aluksilla kuljetetun ulkomaankaupan tavarantoiminnan määrä kasvoi. Vuonna 2013 tavaraa kuljetettiin 96,3 miljoonaa tonnia, joka oli runsaat 3 miljoonaa tonnia enemmän kuin vuonna 2012.

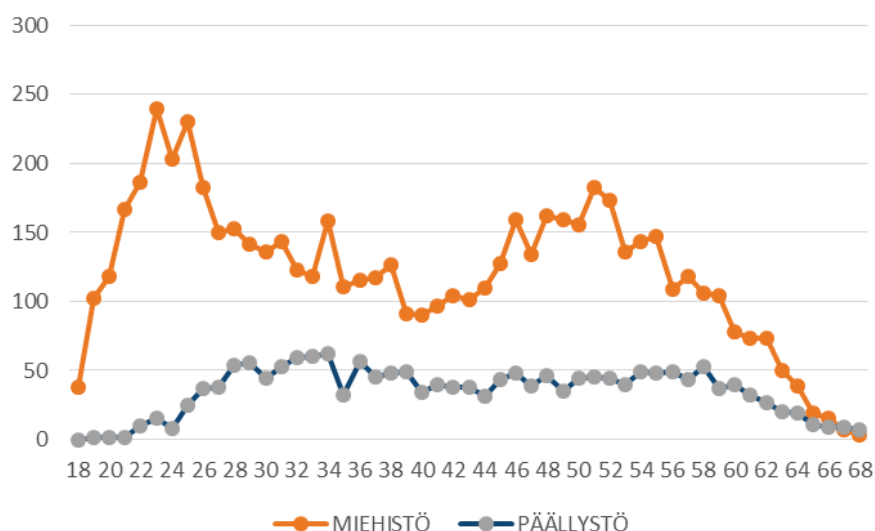
Vuonna 2013 Merimieseläkekassassa oli vakuutettuna 7 959 merenkulkijaa, joiden yhteenlaskettu työsuhde-aika MEL -vakuutetussa työssä oli 5 678 henkilötyövuotta. Myös vakuutettujen merenkulkijoiden lukumäärä ja työsuhde-aika ovat pysyneet viime vuosina kutakuinkin ennallaan (kuvio 2).

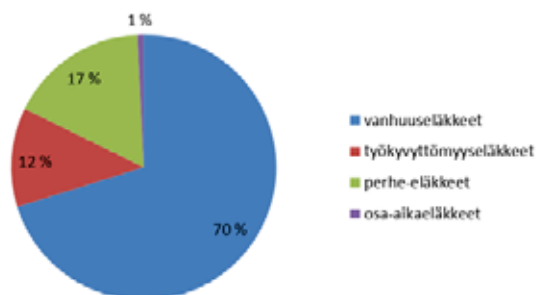
Kuvio 2. Vakuutettujen, työsuhdeajojen ja eläkkeensaajien lukumäärien kehitys 1993 - 2013 (Merimieseläkekassa).

Henkilöt jakaantuvat ikäluokkiin melko tasaisesti: kussakin ikäluokassa on 200–250 henkilöä. Miehistön keskuudessa selkeän poikkeuksen tekevät kuitenkin 1965–1980 syntyneet ikäluokat, joissa on vähemmän henkilöitä kuin nuoremmassa ja vanhemmissa ikäluokissa. Päällystön kohdalla vastaavanlainen ilmiö on noin viisi vuotta vanhemmilla, mutta ei yhtä voimakkaana. Ilmiö on seurausta siitä, että kyseiset ikäluokat ovat tulleet työelämään juuri 80-luvulla ja 90-luvun alussa. Tällöin aluksia ulosliputettiin eikä uusia työntekijöitä juurikaan palkattu (kuviot 3).

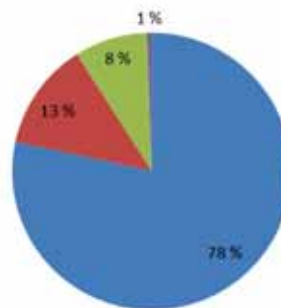

Kuvio 3. Miehistön ja päällystön ikäjakaumat vuonna 2013 (Merimieseläkekassa).

Merimieseläkekassa maksoi vuoden 2013 aikana eläke-etuuksia 8 526 henkilölle yhteensä 145,9 miljoonaa euroa (kuvio 4). Näistä maksettujen MEL-eläkkeiden määrä oli 134,8 miljoonaa euroa.

Eläkkeiden jakauma 31.12.2013

Eläkemenon jakauma 2013

Kuvio 4. Maksettujen eläkkeiden jakauma 31.12.2013 sekä vuoden 2013 aikana maksettujen eläkkeiden osuus eläkemenosta (Merimieseläkekassa).

3 ELÄKETURVA

3.1 YLEISTÄ

Nykyisin merenkulkijoiden eläketurva vastaa suurimmalta osin TyEL:n mukaista eläketurvaa. Merenkulkijoiden lakisääteinen eläketurva poikkeaa muiden yksityisten alojen työntekijöiden eläketurvasta tilanteessa, jossa merenkulkijalla on MEL:n mukaan oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle yleisen vanhuuseläkeiän 63 vuoden alaikärajaa alemmassa eläkeiässä. Lisäksi merenkulkijan eläketurvaan sovelletaan tietyin laissa säädettyin edellytyksin MEL:n erityisiä, yleisiä eläkkeen karttumisprosentteja suurempia karttumaprocentteja. Merenkulkijoiden eläketurvan taso poikkeaa muiden työntekijöiden eläketurvan tasosta myös sen vuoksi, ettei merenkulkijoiden maksamaa eläkevakuutusmaksua oteta eläkkeen perusteena olevia ansiotuloja määrättäessä tuloja vähentävänä tekijänä huomioon. Lisäksi hautausavustukseen on oikeus ainoastaan MEL:n nojalla.

Alla olevissa merenkulkijoiden eläketurvaa koskevissa kohdissa on erityisesti kiinnitetty huomiota niihin MEL:n säännöksiin, jotka poikkeavat eläketurvan osalta TyEL:n säännöksistä.

3.2 VANHUUSELÄKEIKÄ

MEL:n 8 §:ssä on säännökset merenkulkijan vanhuuseläkeiästä. Pykälän 1 momentissa säädetään merenkulkijoiden yleisestä vanhuuseläkeiästä. Sen mukaan työntekijällä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 63 - 68 vuoden iän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta. Samanlainen yleistä vanhuuseläkeikää koskeva säännös on TyEL:ssä.

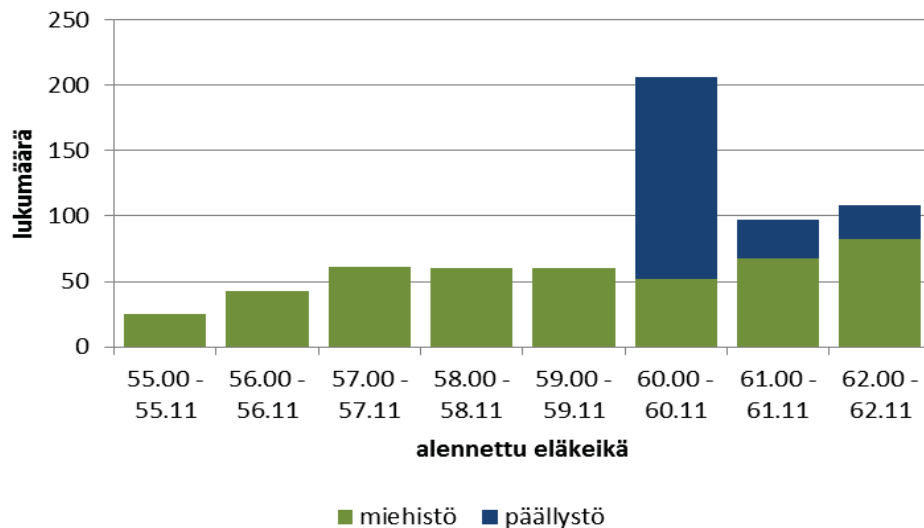
MEL:n 8 §:n 2 momentissa säädetään merenkulkijoiden alennetusta vanhuuseläkeiästä. Lainkohdan mukaan päällystöön kuuluva voi jäädä vanhuuseläkkeelle aikaisintaan 60 vuotta ja miehistöön kuuluva aikaisintaan 55 vuotta täytettyään siten, että jokaista kuukautta kohden, jolla palveluaika ylittää 324 kuukautta, eläkeikä alenee 63 vuoden iästä yhdellä kuukaudella. Lisäksi edellytetään, että merenkulkijan työsuhde jatkuu, kunnes hän saavuttaa sanotulla tavalla lasketun alennetun eläkeiän ja hän on ollut kolmen vuoden aikana ennen eläkkeeseen oikeuttavan työsuhteen päättymistä MEL:n mukaisessa työsuhteessa vähintään 18 kuukautta.

MEL:n 9 §:ssä säädetään, miten määräytyy merenkulkijan palveluaika, joka otetaan huomioon alennettua vanhuuseläkeikää laskettaessa.

MEL:n 10 §:ssä on lisäksi säännökset siitä, milloin työttömäksi jääneellä merenkulkijalla on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle 8 §:n 2 momentissa säädettyssä alennetussa eläkeiässä. Tällöin edellytyksenä on, että työntekijän työsuhde MEL:n mukaisessa työssä on päätynyt muusta kuin hänestä itsestään johtuvasta syystä ja että työntekijä täyttää alennetun eläkeiän viiden vuoden kuluessa työsuhteen päättymisestä ja että hänellä on tältä työttömyysajalta oikeus saada työttömyyspäivärahaa, työmarkkinatukea tai työttömyyseläkettä.

3.2.1 Tilastotietoja

Vuoden 2013 lopussa MEL -vakuutettuina olleista merenkulkijoista noin 660 oli työskennellyt MEL -vakuutetussa työssä alennettuun eläkeikään oikeuttavasti. Tämä määrä on noin 9 prosenttia vuoden 2013 lopussa MEL -vakuutetuista merenkulkijoista (kuvio 5). Merimieseläkekassan arvion mukaan kunkin vuoden lopussa noin 600 - 700 merenkulkijaa on MEL -palvelun perusteella ansainnut alennetun vanhuuseläkeiän.

Kuvio 5. Alennettuun eläkeikään oikeutettujen lukumäärä eläkeiän mukaan vuoden 2013 lopussa (Merimieseläkekassa).

Vuonna 2013 MEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyi 253 merenkulkijaa, joista miehistöön kuuluvia oli 205 henkilöä ja päällystöön kuuluvia oli 48 henkilöä. Vanhuuseläkkeelle siirryttiin keskimäärin 61,3 vuoden iässä ja työkyvyttömyyseläkkeelle keskimäärin 52,9 vuoden iässä. Keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä koko merimieseläkejärjestelmässä oli 59,4 vuotta.

Vuoden 2012 aineistosta tehdyn selvityksen mukaan miehistöön kuuluneista ja vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneistä noin 55 prosenttia työskenteli pidempään kuin MEL:n mukaisen vanhuuseläkkeen saamiseksi olisi edellytetty. Erityisiin karttumaprosentteihin (katso luku 3.3) oikeutetuista 53 prosenttia ja yleisiin karttumaprosentteihin oikeutetuista 62 prosenttia jatkoi työssään yli sen ikärajan, jolloin hänellä olisi aikaisintaan ollut oikeus päästä vanhuuseläkkeelle. Työuraansa jatkaneet jatkoivat työssään keskimäärin 2 vuotta.

Päällystöön kuuluneet jatkoivat työskentelyä alimman vanhuuseläkeiän täyttymisen jälkeen miehistöä useammin. Edellä mainittuja miehistön lukuja vastaavat luvut päällystön osalta olivat erityisiin karttumaprosentteihin oikeutetuilla 75 prosenttia ja 16 kuukautta sekä yleisiin karttumaprozentteihin oikeutetuilla 62 prosenttia ja 24,0 kuukautta (Liite 3).

3.3 ELÄKKEEN KARTTUMINEN

MEL:n 65 §:ssä säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä merenkulkijan eläkkeen karttumaan sovelletaan erityisiä karttumisprosentteja. Edellytyksenä on, että:

- 1) merenkulkija jää MEL:n alaisesta työsuhteesta vanhuuseläkkeelle 8 §:n 2 momentin mukaisessa alennetussa eläkeiässä;
- 2) merenkulkijaa jää MEL:n alaisesta työsuhteesta vanhuuseläkkeellä yleisessä eläkeiässä ja Merimieseläkekassa on viimeisenä eläkelaitoksena toimivaltainen käsittelemään eläkehakemuksen; tai
- 3) merenkulkijalla on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, jota koskevan eläkehakemuksen Merimieseläkekassa on viimeisenä eläkelaitoksena toimivaltainen käsittelemään, ja merenkulkijan MEL:n mukaiset työansiot eläketapahtumakuukaudelta ja sitä edeltäneen kolmenkymmenenkuuden kalenterikuukauden aikana ovat yhteensä vähintään 22 680 euroa vuoden 2014 tasossa.

Jos jokin edellä olevista kolmesta edellytyksestä täyttyy, merenkulkijan MEL -eläke karttuu erityisin karttumaprocentagein.

MEL:n 66 - 70 §:ssä on säännökset erityisten karttumisprocentagetien suuruudesta. Erityiset karttumisprocentageit ovat 0,1 prosenttiyksikköä suuremmat kuin yleiset karttumisprocentageit lukuun ottamatta 66 §:n 3 momentin mukaista 63 vuoden iän täyttäneille tarkoitettua 4,5 prosentin karttumaa. Tämä karttumaprocentage on samansuuruinen myös yleisissä karttumaprocentageissa.

MEL:n 71 §:n mukaan jos merenkulkijalla ei ole oikeutta erityisin karttumisprocentagein määrättyyn eläkkeeseen, hänen eläkkeensä määrätty yleisin karttumisprocentagein. Yleisistä karttumaprocentageista säädetään MEL:n 72 - 77 §:ssä ja ne vastaavat siis TyEL:n mukaisia karttumisprocentageteja.

Kun verrataan MEL:n alennettuun eläkeikään oikeuttavia säännöksiä erityisiin karttumisprocentageteihin oikeuttaviin säännöksiin, niin kaikilla niillä merenkulkijoilla, jotka ovat eläkkeelle jäädessään ansainneet alennetun eläkeiän, on oikeus myös erityisiin karttumisprocentageteihin. Tämän lisäksi erityisiin karttumisprocentageteihin on oikeus kaikilla sellaisilla merenkulkijoilla, jotka siirtyvät suoraan MEL-työsuhteesta vanhuuseläkkeelle tai työkyvyttömyyseläkkeelle.

Vuoden 2013 MEL-kokonaiseläkemenosta TyEL-eläketurvan ylittävää parempaa turvaa vastaava eläkemeno oli 35,2 miljoonaa euroa, joka on 20,6 prosenttia vuoden 2013 MEL-kokonaiseläkemenosta.

3.4 ELÄKKEEN PERUSTEENA OLEVAT TYÖANSIOT

TyEL:n 73 §:n mukaan työntekijän eläkkeen perusteena olevaa työansiota määrättäessä kunkin vuoden työansiosta vähennetään määrä, joka vastaa sanotulle vuodelle vahvistettua TyEL:n 153 §:ssä tarkoitettua työntekijän työeläkevakuutusmaksua (PTEL-vähennys). Työntekijän työeläkevakuutusmaksu on vuonna 2014 alle 53-vuotiaille 5,55 ja 53 vuotta täyttäneille 7,05 prosenttia. PTEL -vähennyksen vaikutus karttuneen eläkkeen määrässä vastaa noin 0,1 prosentin vuotuista vähennystä.

MEL:ssa ei ole TyEL:n 73 §:ää vastaavaa säännöstä. Näin ollen merenkulkijoiden eläketurvan taso poikkeaa TyEL:n eläketurvan tasosta, koska merenkulkijoiden maksama eläkevakuutusmaksu ei vähennä heidän eläkkeensä perusteena olevaa työansioita. Merenkulkijoiden työeläkevakuutusmaksu on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin TyEL:n 153 §:n mukainen työntekijän työeläkevakuutusmaksu. Vuonna 2014 merenkulkijoiden eläkevakuutusmaksu on 11,4 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta.

Merenkulkualalla merenkulkijoiden keskipalkka tällä hetkellä noin 4 000 euroa kuukaudessa, kun se TyEL -aloilla on keskimäärin noin 3 400 euroa kuukaudessa. Vuoden 2013 lopussa omaa MEL -eläkettä saavien kokonaiseläke (voi sisältää muutakin eläkettä kuin pelkästään MEL -eläkettä) oli keskimäärin noin 1 650 euroa kuukaudessa, kun se TyEL -aloilla työskenneillä oli keskimäärin hieman yli 1 550 euroa kuukaudessa.

3.5 HAUTAUSAVUSTUS

MEL:n 63 §:ssä säädetään hautausavustuksesta. Sen mukaan alle 67-vuotiaana kuolleen edunjäntjän jälkeen myönnetään hautausavustusta edellyttäen, että edunjänttäjä sai kuollessaan MEL:n 66 - 70 §:n mukaan määrättyvää vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä tai hänellä olisi kuollessaan ollut oikeus tällaiseen eläkkeeseen.

Hautausavustukseen on ensisijassa oikeus kuolleen merenkulkijan leskellä. Jos merenkulkija ei ollut kuollessaan avioliitossa, hautausavustus myönnetään merenkulkijan kuolinpesälle edellyttäen, että kuolinpesän osakkaana on merenkulkijalle suoraan etenevässä polvessa oleva sukulainen, merenkulkijan ottoplasi tai vanhempi.

Hautausavustuksen suuruus riippuu siitä, minkä ikäinen merenkulkija on kuollessaan. Hautausavustuksen suuruus (vuoden 2013 tasossa) on seuraava:

Merenkulkijan ikä kuollessa	Hautausavustus
Alle 51-vuotias	13 522 euroa
Alle 56-vuotias	10 142 euroa
Alle 61-vuotias	6 762 euroa
Alle 67-vuotias	3 381 euroa

Määrät tarkistetaan merenkulkijan kuolinvuodelle vahvistetulla TyEL:n 96 §:n mukaisella palkkakertoimella.

TyEL:n etuuksiin ei kuulu hautausavustusta. Rekisteröidyssä TEL-lisäeläkejärjestelmässä työnantajat ovat kuitenkin aikoinaan voineet halutessaan järjestää lisäeläkevakuutuksella työntekijän edunsaajille hautausavustuksen. Rekisteröidyn TEL-lisäeläkejärjestelmän voimassaolo päättyy vuoden 2016 lopussa, jonka jälkeen TEL-lisäeläkejärjestelmän mukaista hautausavustusta ei voida enää myöntää.

MEL-hautausavustuksina on maksettu viime vuosina noin 200 000 euroa vuosittain. Keskimääräisen hautausavustuksen suuruus on ollut noin 6000 - 7000 euroa.

Taulukko 1. Vuosina 2011-2013 myönnettyjä hautausavustuksia (Merimieseläkekassa).

€	2011	2012	2013
3000-4999	12	14	13
5000-6999	11	4	5
7000-9999	3	4	1
10000-	4	7	8
yhteensä	30	29	27
maksettu	188 300 €	203 400 €	191 800 €

Hautausavustuksen merkitys kuolleen merenkulkijan perheen taloudellisena tukena on hautausavustuksen alkua ajoista tähän päivään mennessä vähentynyt merkittävästi, koska merenkulkijoiden keskimääräinen elinikä on noussut kyseisen ajanjakson kuluessa ja samanaikaisesti yleinen elintaso on parantunut. Hautausavustusta ei ole enää missään muussa lakisääteisessä työeläkejärjestelmässä kuin MEL:ssä.

4 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN RAHOITUS

4.1 YLEISTÄ

MEL:n mukaiset eläkkeet rahoitetaan työnantajien ja merenkulkijoiden maksamilla vakuutusmaksuilla osittain rahastoivan tekniikan mukaan. Lisäksi valtio osallistuu MEL-eläkkeiden kustantamiseen maksamalla kolmanneksen kunkin vuoden eläkemenosta.

Työnantajien ja merenkulkijoiden vakuutusmaksuvelvollisuudesta säädetään MEL:n 141 §:ssä. Sen mukaan tämän lain mukaisen eläketurvan kustantamiseksi työnantaja ja työntekijä ovat kumpikin velvolliset suorittamaan samansuuruisen eläkevakuutusmaksun eläkkeen perusteena olevasta palkasta Merimieseläkekassalle. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa Merimieseläkekassan hakemuksesta sovellettavat työnantajan ja työntekijän eläkevakuutusmaksuprosentit. Vuodelle 2014 vahvistetun eläkevakuutusmaksun suuruus on sekä työnantajille että työntekijöille 11,4 prosenttia. Työntekijöiden vakuutusmaksun suuruuteen ei vaikuta, onko merenkulkija alle 53-vuotias vai 53 vuotta täyttänyt.

MEL:n 152 §:n mukaan valtio on velvollinen suorittamaan Merimieseläkekassalle kolmanneksen kaikista tämän lain mukaisista eläkkeistä, jotka Merimieseläkekassa tai muu eläkelaitos maksaa. Valtio suorittaa kunakin vuonna valtion osuuden ennakkona määrän, joka vastaa valtion osuutena suoritettavaksi arvioitua määrää. Tarkemmin valtion osuuden ja ennakon suorittamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Merimieseläkejärjestelmä on liitetty yksityisten alojen työeläkelaitosten yhteiseen tasausjärjestelmään vuonna 1991. Tuolloin säilytettiin se periaate, että valtio maksaa Merimieseläkekassalle kolmanneksen kaikista MEL:n mukaisista eläkkeistä aiheutuvista kustannuksista. Valtion osuus on siten käytännössä suurempi kuin kolmannes Merimieseläkekassan maksamista MEL-eläkkeistä. Tasausjärjestelmästä keskusteltiin tämän työn aikana ja työryhmä pitää perusteltuna säilyttää tasausjärjestelmän toimintamalli nykyisellään, koska perusteet ovat säilyneet entisellään.

Merimieseläkelain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston asetuksen (1408/2006) 4 §:ssä on tarkemmat säännökset valtion osuuden ennakosta ja lopullisesta määrästä. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa valtion osuuden ennakon määrän viimeistään kunkin vuoden marraskuun 15 päivänä seuraavalle kalenterivuodelle ja viimeistään kunkin vuoden kesäkuun 15 päivänä ministeriö tarkistaa saman kalenterivuoden jälkimmäiselle puoliskolle vahvistettujen ennakkoerien määrät. Lisäksi ministeriö tarkistaa viimeistään saman vuoden marraskuun 15 päivänä joulukuun ennakkoerän määrän.

Valtion osuuden ennakko maksetaan Merimieseläkekassalle kahtentoista yhtä suurena eränä siten, että ennakkoerä on eläkekassan käytettävissä kunkin kalenterikuukauden ensimmäisenä pankkipäivänä.

Vuonna 2013 työnantajien ja työntekijöiden vakuutusmaksu oli 11,3 prosenttia eli yhteensä 22,6 prosenttia merenkulun 268,4 miljoonan euron palkkasummasta. Merimieseläkekassalle kertyi eläkevakuutusmaksutuloa vuonna 2013 yhteensä 60,6 miljoonaa euroa. Merimieseläkekassa saa tuloja vakuutusmaksun lisäksi työeläkelaitosten yhteisestä tasausjärjestelmästä, valtion osuudesta maksetuista MEL -eläkkeistä sekä sijoitustoiminnasta. Eläkkeensaajia oli vuodenvaihteessa yhteensä 8 526. Merimieseläkekassa maksoi eläkkeitä 145,9 miljoonaa euroa vuonna 2013. Merimieseläkekassan vastuuvelan määrä oli 725 miljoonaa euroa vuoden 2013 lopussa (kuvio 6).

Kuvio 6. Merimieseläkkeiden rahoitus vuonna 2013 miljoonina euroina (Merimieseläkekassa).

Merimieseläkekassan arvion mukaan nykyisin voimassa olevien säännöksiä perusteella vuonna 2032 maksettujen eläkkeiden kustannus olisi yhteensä 239,2 miljoonaa euroa, josta valtion osuus olisi 100,9 miljoonaa euroa.

4.2 TYÖNANTAJAN VASTUU TYÖKYVYTTÖMYYSELÄKKEISSÄ

Merimieseläkejärjestelmässä työnantajien vakuutusmaksuun ei ole koskaan sisältynyt erityistä vastuuosuutta työntekijöille myönnettyistä työkyvyttömyyseläkkeistä. Muissa yksityisten alojen työntekijöitä koskevissa lakisääteisissä eläkejärjestelmissä on ollut alusta asti käytössä työkyvyttömyyseläkkeitä koskeva työnantajan omavastuuperiaate. Tällä työnantajan omavastuuperiaatteella työnantajille asetettiin kustannusperusteinen kannustin, jolla pyrittiin vaikuttamaan työkyvyttömyyseläkkeiden määrään. Omavastuujärjestelmässä työnantajilta perittiin suoraan niiden omavastuusteen mukainen kustannus myönnettyistä työkyvyttömyyseläkkeistä.

Omavastuujärjestelmää pidettiin yleisesti hyvänä järjestelmänä. Siitä jouduttiin kuitenkin kansainvälisten tilinpäätösstandardien yhdenmukaistamisen vuoksi luopumaan ja siirtymään työkyvyttömyyseläkkeitä koskevaan maksuluokkajärjestelmään vuoden 2009 alusta. Vaikka maksuluokkajärjestelmän toiminta eroaa melkoisesti omavastuujärjestelmästä, periaate työnantajan vastuusta työntekijöidensä työkyvyttömyyseläkkeistä on säilynyt samana. Maksuluokkajärjestelmässä työnantajayritykset asetetaan niiden riskiluokan mukaiseen maksuluokkaan, joka määrittää työnantajan työkyvyttömyysmaksuprosentin.

4.3 VALTION TUET MERENKULULLE

4.3.1 Tuloverolain mukaiset tuet merenkulkijoille

Tuloverolain (1535/1992) 96 §:n mukaan työntekijöillä on oikeus vähentää puhtaasta ansiotulostaan muun muassa maksamansa lakisääteinen eläkevakuutusmaksu. Koska merenkulkijat maksavat prosentuaalisesti suurempaa pakollista eläkevakuutusmaksua palkastaan kuin muut työntekijät, eläkevakuutusmaksun vähennysoikeus pienentää vastaavasti merenkulkijoiden verotettavaa ansiotuloa muita työntekijöitä enemmän.

Jos siis merenkulkijoiden eläkevakuutusmaksun maksuprosentin määräytyminen muutettaisiin samanlaiseksi kuin se TyEL:ssä, muutos pienentäisi määrää, jonka merenkulkijat voivat nykyisin vähentää tuloverolain 96 §:n nojalla. Koska muutos koventaisi merenkulkijoiden ansiotuloverotus-

ta, niin se lisäisi merenkulkijoiden työnantajille maksettavaa kauppa-alusluettelolain (kts. luku 4.3.2) mukaisen tuen määrää.

Merityötulon verotuksessa otetaan huomioon merimiesammatin erityisolosuhteet. Tämän vuoksi merillä saaduista palkkatuloista on mahdollista tehdä merityötulovähennys, josta säädetään tuloverolain 97 §:ssä.

Merityötulovähennys on valtionverotuksessa 18 prosenttia merityötulon kokonaismäärästä, kuitenkin enintään 6 650 euroa. Kunnallisverotuksessa vähennys on 30 prosenttia, kuitenkin enintään 11 350 euroa. Merityötuloa vastaavaa vähennysoikeutta ei ole muilla aloilla työskentelevillä työntekijöillä. Merityötulovähennys myönnetään myös ulkomaisessa aluksessa työskenteleville.

Tuloverolain 97 §:n mukaisen merityötulon kokonaismäärällä tarkoitetaan puhdasta ansiotuloa. Puhdas ansiotulo lasketaan vähentämällä ansiotulosta luonnolliset vähennykset (tulon hankkimisesta johtuvat menot). Merityötulosta myönnetään kaikki tuloverolain mukaiset vähennykset lukuun ottamatta luonnollisia vähennyksiä tulonhankkimisvähennyksen ylimenevältä osalta. Tulonhankkimisvähennyksen ylittävien tulonhankkimismenojen kuten työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen ja matkakustannusten katsotaan sisältyvän merityötulovähennykseen. Myöskään merimiespalvelumaksua ei voi vähentää. Merenkulkijoiden MEL-työeläkevakuutusmaksu on vähennyskelpoinen tuloverolain 96 §:n nojalla.

Lisäksi kunnallisverotuksessa kauko- ja ns. cross-trade liikenteessä (kolmansien maiden välisessä liikenteessä) työskentelevien merenkulkijoiden merityötulovähennyksen määrää voidaan korottaa. Korotus on 170 euroa jokaiselta täydeltä kalenterikuukaudelta, jonka aikana alus ei käy Suomen satamassa tai muuten Suomen rajojen sisäpuolella ja jonka ajan merenkulkija työskentelee aluksessa (cross-trade vähennys).

4.3.2 Laki meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta

Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetussa laissa säädetään valtion varoista myönnettävästä tuesta varustamoille meriliikenteessä käytettävien alusten miehistökustannusten kilpailukyvyn parantamiseksi.

Tuen saamisen edellytyksenä on, että alus on merkitty laissa tarkoitettuun ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon ja että alus on tukivuoden aikana toiminut pääasiassa ulkomaan meriliikenteessä. Ulkomaanliikenteen kauppa-alusluetteloon voidaan hakemuksesta merkitä sellainen Suomen alusrekisterissä oleva matkustaja-alus, lastialus, hinaaja tai työntäjä, joka täyttää meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain 4 §:ssä säädetty edellytykset. Tuki voidaan myöntää aluksen suomalaiselle omistajalle tai, jos omistaja on ulkomaalainen, aluksella varustamotoimintaa harjoittavalle suomalaiselle työnantajalle. Kaikki MEL:n soveltamisalan piiriin kuuluvat alukset eivät kuitenkaan täytä edellä mainitun 4 §:n edellytyksiä kauppa-alusluetteloon merkitsemiseksi. Tällaisia aluksia ovat muun muassa jäänmurtaajat ja ulkomaiset alukset, eivätkä ne siten myöskään kuulu meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain mukaisen tuen piiriin. Merenkulun tuen piiriin eivät kuulu myöskään sellaiset alukset (muun muassa jotkut hinaajat), jotka on merkitty kauppa-alusluetteloon, koska niiden tarkoituksena on olla pääasiassa ulkomaan meriliikenteessä, mutta jotka eivät kuitenkaan ole mainittua edellytystä tukivuoden aikana tosiasiallisesti täyttäneet.

Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain 11 §:ssä säädetään yleisesti verovelvollisen merenkulkijan merityötulon perusteella maksettavan tuen määrästä. Pykälän mukaan tukena maksetaan tuloverolain 9 §:n mukaisen yleisesti verovelvollisen merenkulkijan osalta määrä, joka vastaa tukijaksolta maksettua:

- 1) Tuloverolain 74§:ssä tarkoitettua merityötulosta toimitettua ennakonpidätystä merityötuloa varten määrätyn enakkopidätyksen mukaisesti, ei kuitenkaan siltä osin kuin ennakonpidätystä on enakkoperintälain (1118/1996) 17 §:n nojalla korotettu;
- 2) työnantajan sosiaaliturvamaksua;

- 3) työnantajan osuutta merimieseläkevakuutusmaksusta;
- 4) työnantajan osuutta työttömyysvakuutusmaksusta;
- 5) työnantajan osuutta tapaturmavakuutusmaksusta;
- 6) työnantajan osuutta ryhmähenkivakuutusmaksusta; sekä
- 7) työnantajan osuutta vapaaehtoisesta vapaa-ajan tapaturmavakuutus- ja vapaa-ajan lisävakuumaksusta.

Työnantaja saa siis valtion maksamana tukena merenkulkijan palkasta pidätettyä ennakoveroa vastaavan määrän ja myös edellä mainitut pakolliset sosiaaliturvamaksut ja vapaaehtoiset vakuutusmaksut. Lain mukaiset tukijaksot ovat 1.1. - 30.6. ja 1.7. - 31.12.

Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyyn parantamisesta annetun lain 12 §:n mukaan tuloverolain 9 §:n mukaisesta rajoitetusti verovelvollisen merenkulkijan kauppa-alusluetteloon merkityltä alukselta saamasta palkkatulosta tukena maksetaan määrä, joka vastaa tukijaksolta maksettua lähdeveroa ja työnantajan sosiaaliturvamaksua.

4.3.3 Tonnistoverolain mukainen tuki varustamoille

Tonnistoverolaki (476/2002) on poikkeussäännöstö siihen, kuinka yhteisöjä pääsääntöisesti tuloverotetaan. Tonnistoverojärjestelmä on luonteeltaan tuki, jonka tulee täyttää Euroopan komission antamien merenkulun valtiontuen suuntaviivojen ja muiden valtioneuvoston päätösten vaatimukset.

Tonnistoverolain 1 §:n mukaan Suomessa yleisesti verovelvollinen, kansainvälistä meriliikennettä harjoittava osakeyhtiö voi valita tonnistoverotettavan toiminnan tuottaman voiton verottamisen sijasta alusten vetoisuuteen perustuvan tonnistoverotuksen tonnistoverokaudeksi siten kuin tässä laissa säädetään. Tonnistovero suoritetaan Suomen valtiolle. Tonnistoverotettavasta toiminnasta saatu tulo ei ole veronalaista tuloverotuksessa.

Tonnistoverolain 2 §:ssä on tarkemmat säännökset siitä, minkälaiset yhtiöt voidaan hakemuksesta hyväksyä tonnistoverovelvolliseksi.

Kun yhtiö on valinnut tonnistoverotuksen, sen piirissä ovat yhtiön kaikki tonnistoverotuksen edellytykset täyttävät alukset. Kun yhtiö hakee tonnistoverotuksen piiriin, se samalla sitoutuu olemaan tonnistoverotuksen piirissä koko tonnistoverokauden.

Tonnistoverolain mukainen tonnistoverokausi alkaa pääsääntöisesti hakemuksen tekemistä seuraavan verokauden alusta ja päättyy 10 kalenterivuoden kuluttua tonnistoverokauden alkamisesta. Yhtiö voi hakea tonnistoverovelvolliseksi uudeksi tonnistoverokaudeksi. Uusi tonnistoverokausi alkaa välittömästi edellisen tonnistoverokauden päättymisen jälkeen (5 §).

Tonnistoveron määrä lasketaan aluksen nettovetoisuuteen perustuvan neliportaisen asteikon mukaan siten kuin tonnistoverolain 9 §:ssä tarkemmin säädetään.

Sen lisäksi, että tonnistoverotettavasta toiminnasta saatu tulo ei ole veronalaista tuloverotuksessa, valtion tuen osalta keskeinen säännös varustamoille on tonnistoverolain 15 §, erityisesti sen 4 momentti, jossa säädetään piilevän verovelan kuittaamisesta.

Tonnistoverolain 15 §:n (1.3.2012 voimaan tullessa laissa 90/2012) 1 momentin mukaan tonnistoverotukseen siirryttäessä yhtiön tonnistoverotettavan toiminnan menojäännös jaetaan kunkin aluksen sekä muun menojäännökseen kuuluvan käyttöomaisuuden kesken näiden erien käypien arvojen suhteessa. Menojäännöstä jaettaessa ei oteta huomioon aluksen hankintamenoa. Pykälän 2 momentin mukaan aluksen luovutuksesta enintään tuloksi luettava määrä lasketaan aluksen käyvän arvon ja alukselle jaetun menojäännöksen erotuksena. Pykälän 3 momentin mukaan muun kuluva käyttöomaisuuden kuin aluksen luovutuksesta enintään tuloksi luettava määrä lasketaan muuhun kuluvaan käyttöomaisuuteen kuuluvien hyödykkeiden käypien arvojen ja muulle kuluvalle käyttöomaisuudelle jaetun menojäännöksen erotuksena.

Pykälän 4 momentin mukaan enintään tuloksi luettavasta määrästä vähennetään tonnistoverokauden aikana yksi yhdeksäsosa jokaista jo kulunutta verovuotta kohden. Enintään tuloksi luettavaan määrään sisältyvä verovelka tulisi näin vähennettyä verovelvollisen kymmenen vuoden tonnistoverokauden aikana. Vuosittain vähennettävä määrä ei kuitenkaan saa ylittää EU:n komission

merenkulun valtiontuen suuntaviivojen kohdan 11 mukaan laskettua vuotuisen tuen enimmäismäärää. Vuotuisen tuen enimmäismäärä lasketaan varustamon ja merenkulkijoiden verojen ja sosiaaliturvamaksujen määrän perusteella. Vuosittainen huojennusmäärä syntyy siitä määrästä, jolta osin merenkulkijoiden veroja ja sosiaaliturvamaksuja ei ole muilla merenkululle annetuilla tuilla huojennettu kokonaan. Koska Suomessa merenkulkijoiden osuutta lakisääteisestä eläkevakuutusmaksusta ei ole huojennettu, muodostuisi vuotuinen huojennusvara tämän hetkisen sääntelyn perusteella käytännössä eläkevakuutusmaksun määrästä.

Tonnistoverovelvollisia varustamoja on tällä hetkellä 6 ja niiden tonnistoverotettavat rahtialukset ovat yhteensä yli 685 000 bruttorekisteritonnia, joka on yli puolet Suomen ulkomaanmeriliikenteessä olevasta rahtialustonnistosta. Tonnistoverolain myötä rahtialustonnistoa on uudistettu.

Jos merenkulkijoiden työeläkevakuutusmaksun maksuprosentti muutettaisiin määräytymään samalla tavalla kuin TyEL:n mukainen työntekijän eläkevakuutusmaksun maksuprosentti, muutos pienentäisi varustamoiden mahdollisuuksia vähentää tonnistoverolain nojalla piilevää verovelkaa.

5 TYÖRYHMÄN EHDOTUKSET

5.1 YLEISTÄ

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä on kartoittanut ja käsitellyt merenkulkijoiden eläketurvaa siltä osin kuin MEL:n mukainen eläketurva poikkeaa TyEL:n mukaisesta eläketurvasta.

Koska työryhmän ehdotuksissa on kysymys merenkulkijoiden eläketurvan karttumisesta ja oikeudesta eläkkeeseen, ehdotuksissa on otettu huomioon myös perustuslain mukaisen omaisuuden suojan asettamat rajoitukset lainmuutoksille. Tämän vuoksi osaan ehdotetuista muutoksista liittyy muutosten voimaantuloa koskevia siirtymäsäännöksiä.

Työryhmä on myös selvittänyt ja käsitellyt erilaisia malleja, kuinka merimieseläkejärjestelmän rahoitus voitaisiin muuttaa nykyistä paremmin vastaamaan TyEL-eläkejärjestelmän rahoitusta. Tältä osin työryhmä asetti lähtökohdaksi, etteivät merimieseläkejärjestelmän rahoitukseen ehdotettavat muutokset saisi lisätä merenkulkijoiden ja työnantajien kustannuksia, jollei kustannusten lisäystä voida jollakin tavoin kompensoida esimerkiksi verotuksen tai valtion merenkulun tukijärjestelmien kautta. Työryhmälle asetetun tavoitteen mukaisesti esitysten tavoitteena on myös pitkällä aikavälillä vähentää merimieseläkejärjestelmän kustannuksia ja niihin kohdistuvaa valtionosuutta.

Edellä esitetyt tavoitteet eivät voi toteutua pelkästään merimieseläkejärjestelmän puitteissa. Tämän vuoksi työryhmä on selvittänyt myös merenkulkijoiden verotusta ja valtion merenkulun tukijärjestelmiä. Jotta merimieseläkejärjestelmän rahoitus vastaisi mahdollisimman pitkälti TyEL-eläkejärjestelmän rahoitusta ja muutos olisi kustannusneutraali, työryhmä ehdottaa muutoksia paitsi merimieseläkejärjestelmän rahoitukseen myös merenkulkijoiden merityötulovähennykseen ja valtion merenkulun tukijärjestelmiin.

Työryhmä ehdottaa, että

MEL:n mukainen eläketurva ja rahoitus muutetaan asteittain 2016 alkaen pääosin vastaamaan TyEL:n mukaista eläketurvaa ja rahoitusta.

MEL:n mukainen eläketurva ja rahoitus sekä merenkulun tuet muodostavat toisiinsa ja muun muassa merenkulkualan kilpailukykyyn vaikuttavan kokonaisuuden. Tämän vuoksi myös työryhmän ehdotukset on laadittu kokonaisuudeksi.

5.2 MERENKULKIJOIDEN TULEVA ELÄKETURVA

Lakisääteistä työeläkejärjestelmää on 1990-luvun alkupuolelta lähtien pyritty kehittämään siten, että kaikkien sen piirissä olevien työntekijöiden eläketurva määräytyisi mahdollisimman pitkälti samalla tavalla riippumatta siitä, minkälaista työtä he tekevät ja minkä työeläkelain soveltamisalaan heidän työnsä kuuluu. Tässä lainsäädännön kehittämistyössä suunnan näyttäjänä ovat toimineet TEL ja sen tilalle tullut TyEL, joita pidetään lakisääteisen työeläkejärjestelmän yleislakeina suhteessa muihin lakisääteisiin eläkelakeihin.

Edellä mainittua kehittämistyötä ja tavoitteeseen pääsemistä on kuitenkin hidastanut muun muassa ennen 1990-lukua joihinkin työeläkelakeihin säädetyt tiettyjä työaloja koskevat erityissäännökset, joissa on säädetty yleistä vanhuuseläkeikää alemmasta eläkeiästä ja niihin liittyvistä erityisistä, yleisiä karttumaprosentteja suuremmista eläkkeen karttumisprosentteista. Nämä erityissäännökset otettiin aikoinaan työeläkelakeihin, koska katsottiin, että kysymyksessä olevilla työaloilla

työ ja/tai työskentelyolosuhteet poikkesivat luonteeltaan esimerkiksi työn raskauden tai hankalien työolosuhteiden vuoksi muiden työalojen työstä siinä määrin, että erityissäännösten säätämistä pidettiin perusteltuina. Tällaisia työaloja, joita kysymyksessä olevat erityissäännökset ovat koskeneet, ovat muun muassa olleet poliisien, palomiesten ja sotilaiden sekä merenkulkijoiden työ. Vielä nykyisinkin työeläkelainsäädännössä on kysymyksessä olevia työaloja koskevia erityissäännöksiä, vaikka työ ei olisikaan enää yhtä raskasta ja työskentelyolosuhteet yhtä huonot kuin silloin, kun nämä säännökset alun perin säädettiin.

Nykyään edellä tarkoitettuja erityissäännöksiä on merenkulkijoiden lisäksi sotilailta. Lisäksi vanhojen jo kumottujen erityissäännösten nojalla työelämässä on vielä henkilöitä, joilla on alemmat eläkeiät ja paremmat karttumat. Valtion ja kunnan palveluksessa oli useilla ammattialoilla omat ammattikohtaiset eläkeiät. Valtion tai kunnan palvelukseen 30.6.1989 jälkeen tulleet henkilöt eivät voineet enää päästä erityissäännöksiin. Poliisien alemmat eläkeiät poistuvat siirtymäajan kuluessa 2020-luvun alkuvuosina.

Niillä työaloilla työskentelevät, joita edellä tarkoitettujen erityissäännösten koskevat, osallistuvat eläketurvansa rahoittamiseen samansuuruisella työntekijän eläkevakuutusmaksulla kuin kaikki muutkin työeläkevakuutetut. Ainoa poikkeus tästä on MEL:n mukaan vakuutetut merenkulkijat, jotka MEL:n perusteella joutuvat maksamaan huomattavasti suurempaa työeläkevakuutusmaksua kuin muiden työeläkelakien piiriin kuuluvat työntekijät.

5.2.1 Alennettu eläkeikä

Voimassa olevan MEL:n alennetun eläkeikäjärjestelyn mukaiset eläkeiät vastaavat niitä eläkeiä, mihin saakka merenkulkijoiden katsottiin jaksavan työskennellä merenkulkijoiden eläketurvaa selvittäneen komitean mietinnössä vuonna 1955. Merenkulkijoiden keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä on merimieseläkejärjestelmän olemassaolon aikana kehittynyt.

Taulukko 2. Keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän kehitys MEL -järjestelmässä

eläkkeelle siirtyminen	eläköitymisikä
1970-luku	58,2 vuotta
1980-luku	58,5 vuotta
1990-luku	56,5 vuotta
2000-luku	57,1 vuotta
2010-luku	59,7 vuotta

MEL:n mukaista alennettua eläkeikää koskeviin säännöksiin ei ole tehty juuri muutoksia merimieseläkejärjestelmän olemassaolon aikana. Sen sijaan niiden merenkulkijoiden, jotka eivät ole oikeutettuja alennettuihin eläkeikiin, eläkeikää koskevat säännökset ovat noudattaneet TyEL:n muutoksia. Tietyin MEL:ssa säädetyin edellytyksin miehistöön kuuluvilla on siten edelleen oikeus jäädä eläkkeelle 55 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta ja päällystöön kuuluvilla 60 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta.

Työryhmän näkemyksen mukaan merenkulkijoiden eläkeiän tulisi lähtökohtaisesti määräytyä samalla tavalla kuin eläkeiän TyEL:ssa. Tätä puoltaa myös eläkepolitiikan yksi keskeisimmistä tavoitteista keskimääräisen eläkkeellesiirtymisiän nostamisesta nykyisestään noin puoleltoista vuodella.

MEL:n alennettua eläkeikää koskevan järjestelyn lopettamisessa on kuitenkin otettava huomioon, että MEL-vakuutettuina on merenkulkijoita, jotka ovat jo ehtineet ansaita alennettuun eläkeikään oikeuttavaa työskentelyaikaa ja joiden työsuhte jatkuu edelleen.

Perustuslakivaliokunnan lausunnoissa on vakiintuneesti katsottu, että henkilön itselleen ansaitsema työeläke kuuluu lähtökohtaisesti perustuslain 15 §:n mukaisen omaisuuden suojan piiriin. Myös on katsottu, että työelämässä vielä olevien henkilöiden kohdalla perustuslain mukaisen

omaisuuden suojan piiriin kuuluu se eläkekertymä, jonka henkilö on palkkaansa liittyen jo ennätännyt ansaita. Lisäksi perustuslaista on johdettu periaatteet valtiosääntöoikeudellisesta luottamuksen suojasta ja oikeutetuista odotuksista. Perustuslakivaliokunta on kannanotoissaan edellyttänyt riittävän pitkää siirtymäaika muun muassa eläkeiän korotuksen täysimääräiselle voimaantulolle.

Edellä olevan perusteella työryhmä ehdottaa, että

MEL:n mukaisen eläkeiän tulee määräytyä samalla tavalla kuin eläkeikä TyEL:ssä. Nykyisen alennetun eläkeikäjärjestelyn lakkauttamista koskevan lakimuutoksen voimaantuloon tulee sisältyä siirtymäsäännös, jossa otetaan huomioon perustuslaista aiheutuvat rajoitukset eläketurvaa koskevien lainmuutosten tekemiselle.

Perustuslain rajoitukset voidaan työryhmän näkemyksen mukaan ottaa huomioon, jos siirtymäsäännöksessä säädetään, että lainmuutoksen voimaantulosta alkaen viiden vuoden ajan eli ajalla 1.1.2016 - 31.12.2020 sovelletaan kuitenkin nykyisin voimassa olevia MEL:n säännöksiä alennetusta eläkeiästä. Lisäksi edellä tarkoitetun viiden vuoden siirtymäajan loppuun mennessä ansaittu alennettu eläkeikä tulee suojata siten, että merenkulkija voi jäädä mainittuun ajankohtaan mennessä ansaitsemassaan eläkeiässä eläkkeelle 31.12.2020 jälkeenkin, jos hän ansaitsemansa alennetun eläkeiän täyttäessään täyttää nykyisin voimassa olevassa MEL:ssä säädetyt edellytykset oikeudesta jäädä vanhuuseläkkeelle MEL:n mukaisessa alennetussa eläkeiässä.

Edellä tarkoitetun viiden vuoden siirtymäajan jälkeiseltä ajalta ei voisi enää ansaita aikaa, joka alentaisi eläkeikää. Myös työttömänä olevia merenkulkijoita koskevaa 10 §:ää sovellettaisiin mainitun viiden vuoden siirtymän ajan ja vielä sen jälkeenkin.

Työryhmän ehdottama siirtymäsäännös tarkoittaisi, että lainmuutosta seuraavan viiden vuoden ajan merenkulkija voisi kerryttää nykyiseen tapaan alennettua eläkeikäa itselleen. Työryhmän ehdotus tarkoittaisi myös, että esimerkiksi merimiehen, joka on 50-vuotias 31.12.2015 ja joka on mainittuun päivään mennessä ollut MEL-työssä yhteensä vähintään 30 vuotta, alennettu eläkeikä on 55 vuotta. Edellyttäen, että hänen MEL-työsuhteensa jatkuu 55 vuoden iän täyttämiseen saakka ja että on ollut vähintään 18 kuukauden ajan MEL-työssä viimeisen kolmen vuoden aikana ennen 55 vuoden iän täyttämistä, hänellä on oikeus siirtyä MEL:n mukaiselle vanhuuseläkkeelle 55 vuoden iässä.

Työryhmän esitysten vaikutukset eläkeikään käyvät ilmi seuraavista viidestä esimerkistä (taulukot 3 - 7). Taulukot kuvaavat sitä, kuinka työryhmän ehdottama muutos vaikuttaisi miehistöön tai päällystöön kuuluvan merenkulkijan alennettuun eläkeikään riippuen hänen omasta iästään ajankohtana 31.12.2015 ja siitä, minkä ikäisenä hän on aloittanut MEL -työskentelyn, joka jatkuu yhdenjaksoisesti hänen 31.12.2020 mennessä ansaitsemaansa alennettuun eläkeikään saakka. Jos merenkulkija on saavuttanut alennetun eläkeiän ennen vuotta 31.12.2020, alennetun eläkeikäjärjestelyn lakkauttaminen ei vaikuta mitenkään merenkulkijan oikeuteen jäädä eläkkeelle ansaitsemaansa alennetussa eläkeiässä.

Taulukko 3. Nykyinen ja ehdotettu eläkeikä, kun MEL -työssä yhdenjaksoista palvelua 20 - vuotiaasta alkaen eläkeiän saavuttamiseen asti (miehistö)

<u>Merimiehen oma ikä 31.12.2015</u>	<u>Nykyinen eläkeikä</u>	<u>Ehdotettu eläkeikä</u>
50 vuotta tai enemmän	55	55 vuotta
49 vuotta	55	56 vuotta
48 vuotta	55	57 vuotta
47 vuotta	55	58 vuotta
46 vuotta	55	59 vuotta
45 vuotta	55	60 vuotta
44 vuotta	55	61 vuotta
43 vuotta	55	62 vuotta
42 v 1 kk	55	62 v 11 kk
- 42 v	55	63 vuotta

Taulukko 4. Nykyinen ja ehdotettu eläkeikä, kun MEL -työssä yhdenjaksoista palvelua 25 - vuotiaasta alkaen eläkeiän saavuttamiseen asti (miehistö)

<u>Merimiehen oma ikä 31.12.2015</u>	<u>Nykyinen eläkeikä</u>	<u>Ehdotettu eläkeikä</u>
53 vuotta tai enemmän	57 v 6kk	57 v 6 kk
52 vuotta	57 v 6kk	58 vuotta
51 vuotta	57 v 6kk	59 vuotta
50 vuotta	57 v 6kk	60 vuotta
49 vuotta	57 v 6kk	61 vuotta
48 vuotta	57 v 6kk	62 vuotta
47 v 1 kk	57 v 6kk	62 v 11 kk
- 47 vuotta	57 v 6kk	63 vuotta

Taulukko 5. Nykyinen ja ehdotettu eläkeikä, kun MEL -työssä yhdenjaksoista palvelua 30 - vuotiaasta alkaen eläkeiän saavuttamiseen asti (miehistö)

<u>Merimiehen oma ikä 31.12.2015</u>	<u>Nykyinen eläkeikä</u>	<u>Ehdotettu eläkeikä</u>
55 vuotta tai enemmän	60 vuotta	60 vuotta
54 vuotta	60 vuotta	61 vuotta
53 vuotta	60 vuotta	62 vuotta
52 v 1 kk	60 vuotta	62 v 11 kk
52 vuotta	60 vuotta	63 vuotta

Taulukko 6. Nykyinen ja ehdotettu eläkeikä, kun MEL -työssä yhdenjaksoista palvelua 25 - vuotiaasta alkaen eläkeiän saavuttamiseen asti (päällystö)

<u>Merimiehen oma ikä 31.12.2015</u>	<u>Nykyinen eläkeikä</u>	<u>Ehdotettu eläkeikä</u>
50 vuotta tai enemmän	60 vuotta	60 vuotta
49 vuotta	60 vuotta	61 vuotta
48 vuotta	60 vuotta	62 vuotta
47 vuotta 1 kk	60 vuotta	62 v 11 kk
-47 vuotta	60 vuotta	63 vuotta

Taulukko 7. Nykyinen ja ehdotettu eläkeikä, kun MEL -työssä yhdenjaksoista palvelua 30 - vuotiaasta alkaen eläkeiän saavuttamiseen asti (päälystö)

<u>Merimiehen oma ikä 31.12.2015</u>	<u>Nykyinen eläkeikä</u>	<u>Ehdotettu eläkeikä</u>
55 vuotta tai enemmän	60 vuotta	60 vuotta
54 vuotta	60 vuotta	61 vuotta
53 vuotta	60 vuotta	62 vuotta
52 v 1 kk	60 vuotta	62 v 11 kk
- 52 vuotta	60 vuotta	63 vuotta

5.2.2 Erityiset eläkkeen karttumisprosentit

MEL:n mukaiset erityiset eläkkeen karttumisprosentit liittyvät osaltaan alennettuun eläkeikäjärjestelyyn. MEL:n alemmasta eläkeiästä johtuen MEL -eläkkeeseen oikeuttava aika muodostuu lyhyemmäksi kuin siinä tapauksessa, että työntekijällä on oikeus jäädä vanhuuseläkkeelle yleisessä vanhuuseläkeiässä. Erityisillä karttumisprosentteilla eläke karttuu nopeammin kuin yleisillä eläkkeen karttumaprocentteilla. Näin ollen erityisillä karttumaprocentteilla alennettuun eläkeikään oikeutetuille merenkulkijoille karttuu ansaitsemaansa alennettuun eläkeikään mennessä vastaavaan suuruinen eläketurvan taso kuin yleiseen vanhuuseläkeikään oikeutetuilla on vanhuuseläkeiän saavutettuaan.

MEL -merenkulkijoiden erityisiä eläkkeen karttumisprosentteja on pidetty perusteltuna muun muassa alennetun eläkeikäjärjestelyn vuoksi.

Työryhmä ehdottaa, että

MEL:n mukaiset erityiset eläkkeen karttumaprocentit tulisi lakkauttaa vuoden 2016 alusta alkaen, jos alennettua eläkeikää koskeva järjestely lakkautetaan edellä esitetyllä tavalla asteittain.

Työryhmä on jo edellä ehdottanut MEL:n mukaisen alennetun eläkeikäjärjestelyn lakkauttamista vuoden 2016 alusta alkaen siten, että alennettua eläkeikää voisi kuitenkin ansaita vielä viiden vuoden ajan alennetun eläkeikäjärjestelyn lakkauttamisesta eli vuoden 2020 loppuun saakka.

Työryhmän näkemyksen mukaan erityisten karttumaprocenttien lakkauttamisella ei ole merenkulkijoiden kokonaiseläketurvan kannalta oleellista merkitystä. Myönnettävän MEL-eläkkeen määräytymisestä ajalta ennen vuotta 2016 säädettäisiin merimieseläkelain voimaantulon jälkeen annetun lain 2 §:ssä. Siinä säädettäisiin kuten nykyisinkin ajalta ennen 2005 ja 1.1.2005 alkaen karttuneen MEL-eläkkeen määräytymisestä ja yhteen laskemisesta. Pykälässä säädettäisiin myös, että

merenkulkijalla olisi oikeus saada vuoden 2015 loppuun mennessä erityisin karttumaprosentein hänelle karttunut eläke vuoden 2015 jälkeenkin, jos hän jää vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeelle voimassa olevan MEL:n 65 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa.

Työryhmän MEL-voimaanpanolain 2 §:ään ehdottamalla säännöksillä merenkulkijoille turvataisiin oikeus erityisiin eläkkeen karttumisprosentteihin ajalta ennen vuotta 2016.

5.2.3 Merenkulkijan eläkevakuutusmaksun vähentäminen eläkkeen perusteena olevista työansioista

Työryhmä ehdottaa jäljempänä eläkkeen rahoitusta koskevassa kohdassa, että merenkulkijoiden työeläkevakuutusmaksu määräytyisi 1.1.2016 alkaen samalla tavalla kuin työntekijän eläkevakuutusmaksun määrästä säädetään TyEL:n 153 §:ssä. TyEL:n 73 §:n mukaan eläkkeen perusteena olevaa työansiota määrättäessä kunkin vuoden työansiosta vähennetään määrä, joka vastaa sanotulle vuodelle vahvistettua työntekijän työeläkevakuutusmaksua. Myös muiden työeläkelakien mukaan työntekijän eläkevakuutusmaksu on samansuuruinen kuin TyEL:n mukainen maksu ja se vähennetään eläkkeen perusteena olevista työansioista samalla tavoin kuin TyEL:ssä. Vain MEL poikkeaa tästä.

MEL:ssä ei siis ole nykyisin TyEL:n 73 §:ää vastaavaa säännöstä merenkulkijan eläkevakuutusmaksun vähentämisestä eläkkeen perusteena olevista työansioista. Jos merenkulkijoiden eläkevakuutusmaksun suuruus määräytyy vuodesta 2016 alkaen samalla tavalla kuin muillakin työaloilla työskentelevien työntekijöiden, tulee myös merenkulkijoiden eläkevakuutusmaksua vastaava määrä vähentää TyEL:n 73 §:n mukaisesti kunkin vuoden työansiosta eläkkeen perusteena olevaa työansiota määrättäessä.

Työryhmä ehdottaa, että

MEL:iin lisätään TyEL:n 73 §:ää vastaava säännös, joka tulee voimaan vuoden 2016 alusta ja jonka mukaisesti eläkevakuutusmaksua vastaava määrä vähentää kunkin vuoden eläkkeen perusteena olevaa työansiota. Säännöstä sovellettaisiin vuonna 2016 ja sen jälkeen ansaittuihin työansioihin. Ennen vuotta 2015 ansaittuihin työtuloihin ehdotettua säännöstä ei sovellettaisi.

5.2.4 Hautausavustus

Voimassa olevan MEL:n 63 §:n mukaan alle 67-vuotiaana kuolleen merenkulkijan lähiomaisilla on oikeus hautausavustukseen, jos merenkulkija sai kuollessaan erityisin karttumaprosentein määrättyä MEL-vanhuuseläkettä tai -työkyvyttömyyseläkettä tai hänellä olisi kuollessaan ollut oikeus tällaiseen eläkkeeseen.

Hautausavustus otettiin merimieseläkejärjestelmässä käyttöön vuoden 1971 alusta. MEL:n hautausavustusta koskevat säännökset ovat pysyneet asiasisällöltään samanlaisina nykypäiviin saakka. TEL-järjestelmässä hautausavustuksen on voinut ottaa rekisteröidyn lisäeläkejärjestelmän kautta vuoden 2004 saakka. Vuoden 2016 lopussa rekisteröity TEL-lisäeläkejärjestelmä päättyy kokonaan.

MEL:n mukaisen hautausavustuksen merkitys kuolleen merenkulkijan perheen taloudellisena tukena on hautausavustuksen alkua ajoista tähän päivään mennessä vähentynyt merkittävästi, koska merenkulkijoiden keskimääräinen elinikä on noussut huomattavasti kyseisen ajanjakson kuluessa ja samanaikaisesti yleinen elintasomme on parantunut. Hautausavustusta ei ole enää missään muussa lakisääteisessä työeläkejärjestelmässä kuin MEL:ssä. Hautausavustuksen poistamisen jälkeen merenkulkijoiden ja heidän edunsaajiensa eläketurva tulisi entistä yhdenmukaisemmaksi muilla aloilla työskentelevien eläketurvan kanssa.

Työryhmä ehdottaa, että

MEL -järjestelmässä luovutaan hautausavustuksen maksamisesta 2021 alkaen.

5.3 MERIMIESELÄKEJÄRJESTELMÄN RAHOITUS, VEROTUS JA MERENKULUN TUET

Työryhmän toimeksiannon mukaan yhtenä uudistuksen tavoitteena on pitkällä aikavälillä vähentää merimieseläkejärjestelmän kustannuksia ja niihin kohdistuvaa valtionosuutta. Kun varsinaisena tavoitteena on pitkällä aikavälillä vähentää valtion menoja kokonaisuudessaan, on tarkastelussa otettava huomioon myös merenkulun tuet ja merenkulkijoiden verotus. Valtion osuuden vähentäminen merimieseläkkeisiin ei ole perusteltua, jos valtion menot samalla lisääntyvät muiden tukijärjestelmien tai verotuksen kautta vastaavasti tai jopa enemmän. Tästä syystä työryhmä on käsitellyt myös merenkulun valtiontukea ja merenkulkijoiden verotusta.

5.3.1 Varustamon ja työntekijän MEL -maksu

MEL:n mukainen kokonaisvakuutusmaksu määrättäisiin jatkossakin nykyiseen tapaan vakuutus-tekniisten tutkimusten perusteella. Koska MEL:n mukaiset etuudet noudattaisivat jatkossa TyEL:n mukaisia etuuksia, olisi myös perusteltua määritellä vakuutusmaksujen jakautuminen varustamojen ja työntekijöiden kesken TyEL:n lähtökohtia noudattaen. Tästä syystä MEL- vakuutusmaksun jako noudattelisi vuoden 2016 alusta TyEL:n mukaista jakoa, minkä vuoksi työntekijöiden vakuutusmaksu pienenisä ja työnantajien vastaavasti kasvaisi.

Jos työryhmän ehdotus olisi toteutettu vuonna 2014, se olisi merkinnyt MEL -vakuutetun vakuutusmaksun alentamista 11,4 prosentista alle 53 - vuotiailla 5,55 prosenttiin ja 53 vuotta täyttäneillä 7,05 prosenttiin palkasta. Vastaavasti työnantajan maksu olisi noussut 11,4 prosentista yli 17 prosenttiin palkasta.

Merimieseläkejärjestelmässä työnantajien vakuutusmaksuun ei ole koskaan sisällynyt erityistä vastuuosuutta varustamon työntekijöille myönnettyistä työkyvyttömyyseläkkeistä. Työnantajien omavastuujärjestelmää on TyEL:n piirissä pidetty yleisesti hyvänä järjestelmänä, sillä se luo kustannusperusteisen kannustimen vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeiden määrään. Työryhmä katsoo, että myös merimieseläkejärjestelmässä tulisi ottaa käyttöön työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumalli. Malli (liite 1) olisi pääperiaatteiltaan sama kuin TyEL -työnantajilla, mutta yksityiskohdissa otettaisiin huomioon varustamotyönantajien suhteellisen pieni koko ja lukumäärä.

Työryhmä ehdottaa, että

MEL:n kokonaismaksu määritellään nykyiseen tapaan siten, että työntekijän vakuutusmaksu noudattaisi 1.1.2016 alkaen TyEL:n mukaista vakuutetun vakuutusmaksua ja työnantaja vastaisi lopusta maksuosuudesta, jonka STM vahvistaisi. Lisäksi merimieseläkejärjestelmässä tulee ottaa käyttöön työkyvyttömyyseläkkeiden liitteen 1 mukainen omavastuumalli.

5.3.2 Valtion osuus merimieseläkkeisiin

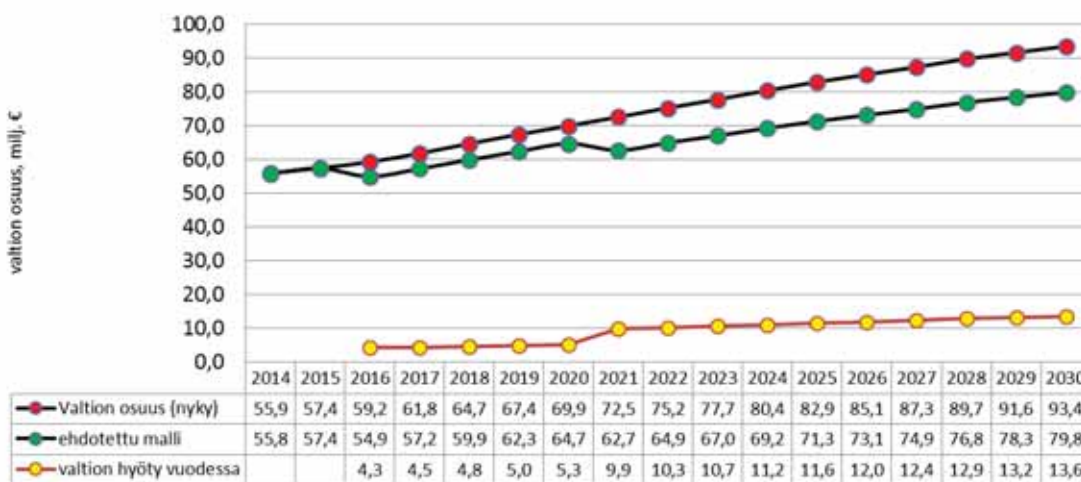
MEL:n 152 §:n mukaan valtio on nykyisin velvollinen maksamaan Merimieseläkekassalle vuosittain kolmanneksen kaikista maksetuista MEL:n mukaisista eläkkeistä. Ehdotetut muutokset merenkulkijoiden eläke-etuuksiin ja oletettu eläkkeelle siirtymisen myöhentyminen mahdollistavat MEL:n valtionosuuden pienentämisen. Merimieseläkejärjestelmän lähentyessä TyEL -järjestelmää on myös mahdollista alentaa tulevia hallintomenoja.

Työryhmä ehdottaa, että

Merimieseläkekassalle maksettavaa valtion osuuden määräytymistä muutettaisiin niin, että valtio maksaisi MEL -eläkkeistä nykyisen 33,3 prosentin sijaan 31 prosenttia vuosina 2016 - 2020 ja vuodesta 2021 lähtien 29 prosenttia.

Tämä pienentäisi valtion maksamaa määrää vuonna 2016 välittömästi 7,1 prosenttia.

Valtion osuuden määrään vaikuttavat pitkän ajan kuluessa myös työryhmän ehdottamat eläketurvan muutokset. Vuonna 2030 maksettujen eläkkeiden määrä pienenesi 1,4 prosenttia, mutta vuonna 2050 jo noin 9 prosenttia (kuvio 7).

Kuvio 7. Valtion osuuden ennuste 2016-2030 nykyisen ja ehdotetun mallin mukaisena. Laskelmassa on huomioitu sekä eläketurvan että valtion osuuden muutokset.

Työryhmässä oli esillä myös muita tapoja laskea valtion osuus muutosten jälkeen, mutta niitä ei katsottu toteuttamiskelpoisiksi, koska niillä olisi ollut merkittävä vaikutus Merimieseläkekassan rahoitustasapainoon.

5.3.3 Merenkulun tuet

Valtio korvaa nykyisin merenkulun tuen kautta kokonaisuudessaan varustamotyöntantajien omat MEL -vakuutusmaksut ja muut sosiaaliturvamaksut sekä työntekijöiden maksamat ennakoverot. Koska työryhmän esitys merkitsisi työntekijöiden ennakoverojen nousua, lisäksi se myös merenkulun tukea. Tästä syystä työryhmä ehdottaa rahoitustasapainon saavuttamiseksi rajoituksia merenkulun tukeen siten, että valtio maksaisi merenkulun tukena vain työnantajan oman MEL -vakuutusmaksun, työnantajan tapaturmavakuutusmaksun ja työntekijöiden ennakoverot. Merenkulun tukena ei siis enää maksettaisi työnantajan muita sosiaaliturvamaksuja, työttömyysvakuutusmaksua, ryhmähenkivakuutusmaksua eikä vapaaehtoisia vakuutusmaksuja.

Koska työryhmän näkemyksen mukaan myös merimieseläkejärjestelmässä tulisi ottaa käyttöön työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumalli, olisi sen kannustinvaikutusten varmistamiseksi muutettava myös merenkulun tuen maksamisperiaatteita siten, että MEL:n mukaisena työkyvyttömyysriskimaksuna otetaan huomioon varustamojen keskimääräinen maksutaso. Jos varustamon maksu olisi keskimääräistä tasoa korkeampi, se ei saisi siihen merenkulun tukea. Vastaavasti työkyvyttömyysriskimaksun ollessa keskimääräistä pienempi varustamo hyötyisi. (kts. liite 1)

Ilman tuen maksamisen perusteiden muutosta työnantajien vakuutusmaksun jaon muuttamisella ei olisi vaikutusta, sillä jatkossakin valtio maksaisi työnantajan oman vakuutusmaksun takaisin osana merenkulun tukia.

Edellä olevan perusteella työryhmä ehdottaa, että

meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyyn parantamisesta annettua lakia muutetaan siten, että valtio maksaa takaisin työnantajille vain työnantajan oman MEL -vakuutusmaksun, työnantajan tapaturmavakuutusmaksun ja työntekijöiden ennakkoverot. Tukena ei siis enää maksettaisi työnantajan sosiaaliturvamaksua, työttömyysvakuutusmaksua, ryhmähenkivakuutusmaksua eikä vapaaehtoisia vakuutusmaksuja.

Työnantajille maksettaisiin merenkulun tukena määrä, joka vastaa sitä työnantajille vahvistettua MEL-vakuutusmaksun määrää, jossa ei ole huomioitu työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumallista johtuvaa mahdollista MEL-vakuutusmaksun korotusta tai hyvitystä.

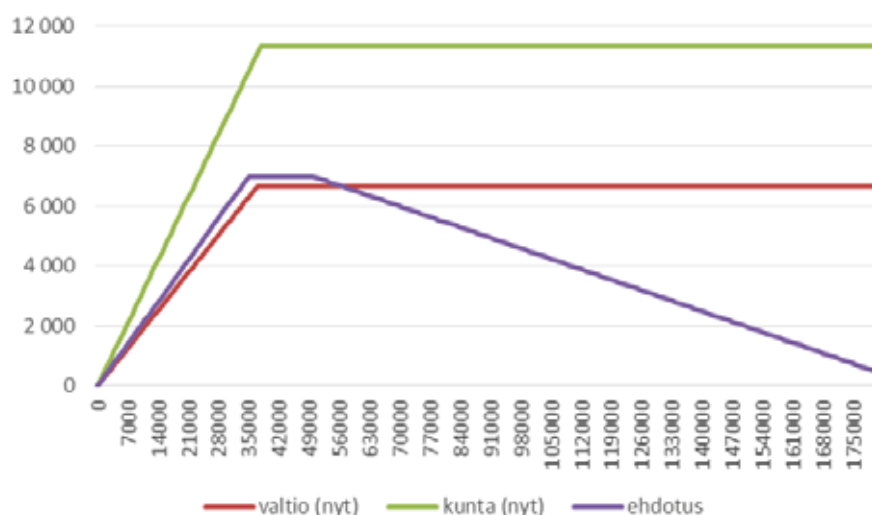
Selvitetään mahdollisuuksia siirtyä meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyyn parantamisesta annetun lain mukaisen tuen maksamisessa kuukausittaiseen maksumenettelyyn myös muiden kuin matkustaja-alusten osalta.

5.3.4 Merenkulkijain verotus

Työryhmän näkemyksen mukaan merityötulovähennys tulisi mitoittaa siten, että valtion menot kokonaisuudessaan vähenisivät asteittain ehdotettujen muutosten seurauksena ja siten, että ehdotettu uudistus olisi kokonaisuudessaan mahdollisimman neutraali.

Työryhmä ehdottaa, että

merityötulovähennys määrätään sekä kuntien että valtion verotuksessa samalla tavalla eli sen suuruus on 20 prosenttia palkkatulosta, kuitenkin enimmillään 7.000 euroa. Jos palkkasumma ylittää 50.000 euroa, vähennystä pienennetään 5 prosentilla 50.000 euroa ylittävästä osasta. Esitykset ovat vuoden 2014 tasossa.

Kuvio 8. Nykyinen ja ehdotettu merityötulovähennys

Työryhmän näkemyksen mukaan työntekijän MEL- vakuutusmaksujen alennusta ja merityötulovähennyksen tiukentamista ei voida toteuttaa työryhmän työn aikana laaditun toisen mallin mukaisesti (liitteen 2 mukainen malli: VM/VO), koska siinä ei ole otettu huomioon uudistuksia kokonaisuutena. Tämä malli lisäisi käytännössä valtion varustamoille maksamaa merenkulun tukea.

5.3.5 Muut ehdotukset

Työryhmä on todennut, että yksi merimieseläkejärjestelmän uudistamisen kokonaisuuden kannalta merkittävä asia on tonnistoverolain mukainen piilevän verovelan kuittaamiseen liittyvä kytkentä. Jos merenkulkijan eläkevakuutusmaksun maksuprosentti muutetaan määräytymään samalla tavalla kuin TyEL:n mukainen eläkevakuutusmaksun maksuprosentti, varustamoiden mahdollisuus vähentää tonnistoverolain nojalla piilevää verovelkaa pienenee. Tämä olisi vastoin tonnistoverolain uudistuksen yhteydessä sovittua ratkaisua.

Kuittausoikeuden säilymistä turvaa osittain se, että työnantaja ei saisi enää tukea työnantajan maksamiin sosiaaliturvamaksuihin, työttömyysvakuutusmaksuun, ryhmähenkivakuutusmaksuun eikä vapaaehtoiisiin vakuutuksiin. Näiltä osin kuittausoikeus suurenee. Koska tämä muutos ei kuitenkaan korvaa kokonaan työntekijän MEL -maksun alenemisesta johtuvaa kuittausoikeuden pienentymistä, työryhmä ehdottaa, että tonnistoveroon siirtymiseen liittyvää kuittausoikeuskautta tulisi pidentää nykyisestä 10 vuodesta 13 vuoteen. Valtiovarainministeriön tulisi saada tälle pidentämiselle EU-komission hyväksyntä.

Työryhmä ehdottaa, että

työryhmän ehdottamista muutoksista johtuen tonnistoverolain mukaisen piilevän verovelan kuittausaikaa pidennetään 3 vuodella.

Merenkulun tukea eivät saa kaikki ulkomaanliikenteessä toimivat alukset. Työnantajan MEL -vakuutusmaksun nostaminen lisäisi merkittävästi sellaisten varustamojen menoja, jotka eivät saa työnantajan vakuutusmaksuihin merenkulun tukea. Liikenne- ja viestintäministeriössä valmisteltiin vuonna 2011 uudistusta, jonka mukaisesti merenkulun tukea voitaisiin jatkossa myöntää myös sellaisille monitoimialuksille, jotka toimivat ulkomaanliikenteessä erikoispalvelutehtävissä. Monissa muissa maissa vastaavat alukset ovat jo kansallisen merenkulun tuen piirissä. Ruotsissa tällaiset alukset voivat saada tukea tästä vuodesta lähtien. Varustamotyönantajien MEL -vakuutusmaksujen korotus heikentäisi merenkulun tuen ulkopuolella olevien suomalaisten alusten (esim. off shore -toiminta) kilpailukykyä.

Työryhmä katsoo, että

työryhmän esittämien muutosten varmistamiseksi merenkulun tukea pitää myöntää työnantajan MEL -maksun korottamista vastaavasti myös sellaisille off shore -toiminnassa oleville monitoimialuksille, jotka toimivat ulkomaanliikenteessä erikoispalvelutehtävissä. Merenkulun tuen laajennuksen ei tule vähentää nykyisille merenkulun tuen piirissä oleville aluksille myönnettävää tukea.

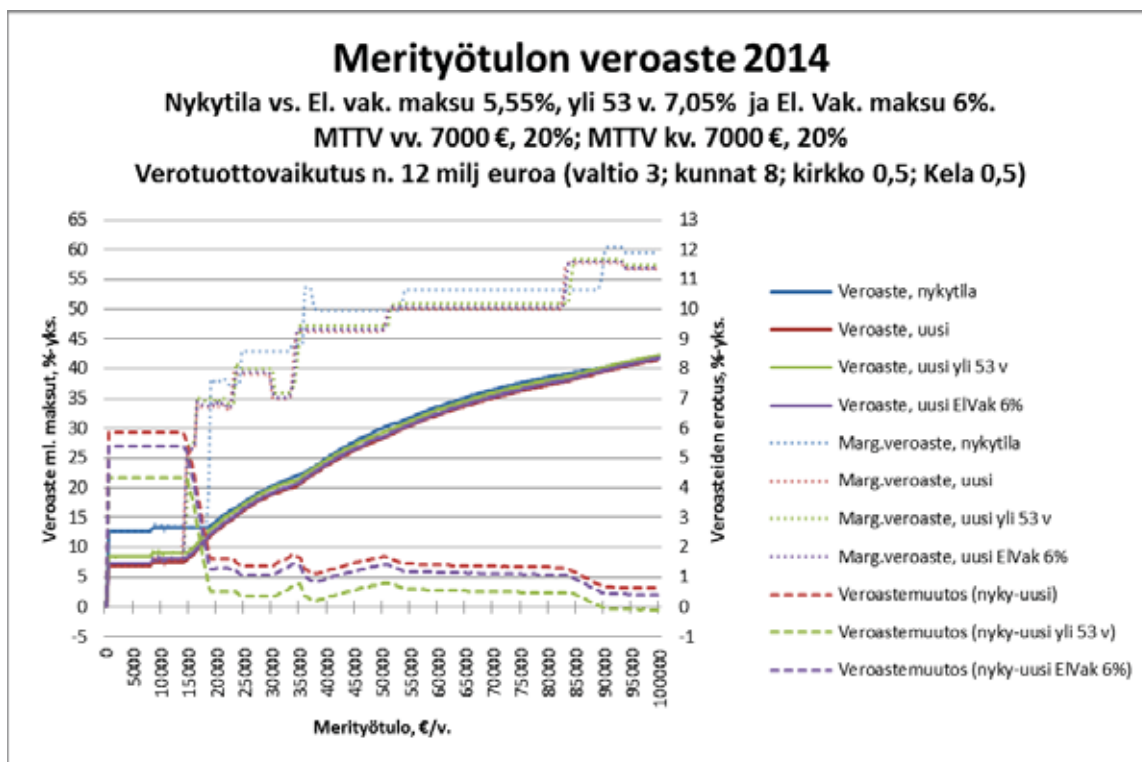
6 TYÖRYHMÄN EHDOTUSTEN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Työryhmän näkemyksen mukaan merimieseläkejärjestelmän uudistaminen edellyttää muutoksia sekä merenkulun tukijärjestelmään että merityötulovähennykseen. Ilman tätä kokonaisuutta työryhmälle asetetut tavoitteet eivät toteutuisi. Työryhmän esitysten kokonaistaloudelliset vaikutukset on laskettu ottaen huomioon merimieseläkejärjestelmään, merenkulun tukeen ja merityövähennykseen ehdotetut muutokset.

Työryhmän esittämät muutokset on toteutettavissa siten, eivät ne aiheuta merkittäviä tietoteknisiä muutostarpeita. Muutokset kohdistuvat vain Arekin pitämään Yhella -järjestelmään ja MEK:n omiin järjestelmiin.

6.1 VAIKUTUKSET VAKUUTETTUIJEN ASEMAAN

Työryhmän esitysten vaikutukset aktiivimerenkulkijoiden nettotulotasoon ilmenevät kuviosta 9. Kuviossa on otettu huomioon sekä vakuutetun eläkemaksun alennus että merityötulovähennykseen ehdotettu muutos.

Kuvio 9. Merenkulkijan veroaste nykyisin ja ehdotettujen muutosten jälkeen vuoden 2014 perustein

Muutosten jälkeen aktiiviaikaisen merenkulkijan käteenjäävä tulo nousisi noin 1 - 2 prosentilla.

Ehdotettujen uudistusten vaikutukset merenkulkijan eläkkeeseen riippuvat vakuutetun iästä ja eläkkeellesiirtymisen ajankohdasta. Uudistuksen voimaantulleessa mitä vanhemmasta merenkulkijasta on kyse, sitä pienempiä ovat ehdotettujen muutosten vaikutukset suhteessa nykyisen lain mukaisiin etuuksiin. Myös työssä jatkaminen korottaa eläkettä sekä nykyisessä että uudessa järjestelmässä. Vaikutukset yksittäisen merenkulkijan eläkkeisiin ovat siten yksilökohtaisia. Karkeana yleisarviona voidaan esittää, että ehdotetut uudistukset alentaisivat keski-ikäisen (noin 43 vuotta) ja keskituloisen (noin 43 000 euroa/vuosi) merenkulkijan bruttoeläkettä noin 6 prosenttia ja nettoeläkettä noin 4 prosenttia, jos hän siirtyisi 63 -vuotiaana vanhuuseläkkeelle. Vanhemman

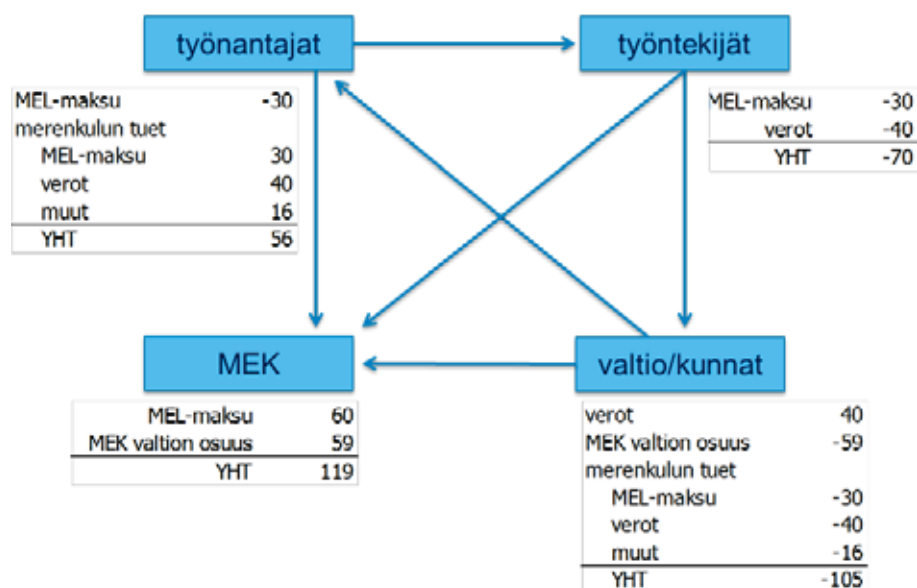

merenkulkijan eläke alenisi vähemmän ja nuoremman enemmän. Työuran pidentymisellä olisi kaikissa tapauksissa eläkettä korottava vaikutus.

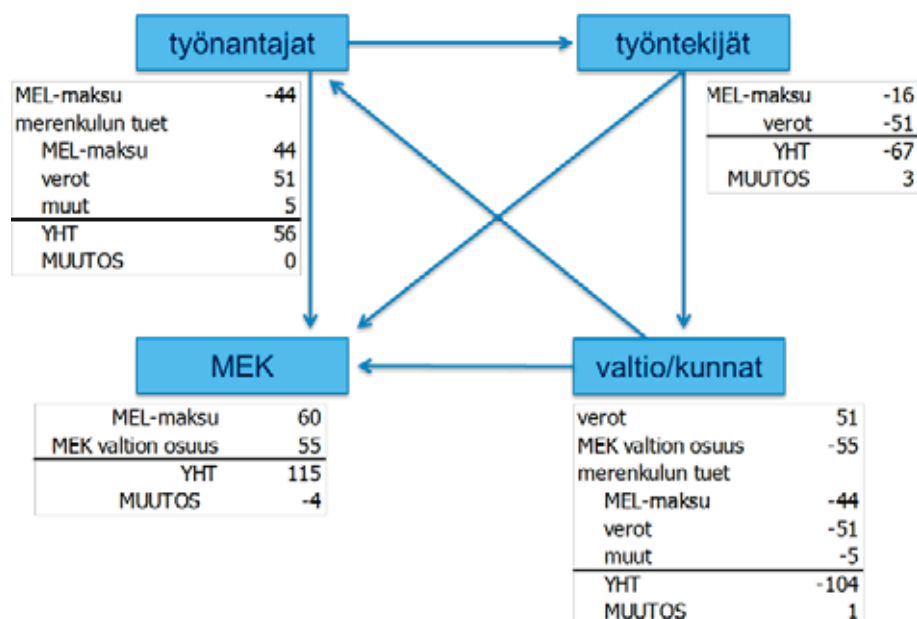
6.2 KOKONAISTALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Taulukoissa 8 - 10 on arvioitu ehdotettujen uudistusten vaikutukset vakuutettujen, varustamo-työntantajien, valtion ja muiden verosaajien sekä merimieseläkekassan kannalta vuosina 2016 - 2030. Taulukossa 8 on kuvattu kehitystä voimassaolevan lainsäädännön mukaan, taulukossa 9 työryhmän ehdottamien muutosten jälkeen sekä taulukossa 10 nykyllä lainsäädännön ja ehdotettujen muutosten eroja. Kustannusarvioissa ei ole otettu huomioon kohdassa 5.2.5. esitettyjä muutoksia, koska ne koskevat yksittäisiä varustamoja.

Arvioidut MEL-rahavirrat vuonna 2016 nykymallin mukaisina:

Arvioidut MEL-rahavirrat vuonna 2016 ehdotetun mallin mukaisina:

Vuoden 2014 rahassa 12.5.2014		milj. €																
Taulukko 1: NYKYÄÄN		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
palkkasumma		263	259	256	252	251	250	249	248	247	246	246	244	244	243	242	242	241
MEL-prosentti		22,8 %	23,0 %	23,2 %	23,4 %	23,6 %	23,8 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %	24,0 %
työntekijä-%		11,4 %	11,5 %	11,6 %	11,7 %	11,8 %	11,9 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %
työnantaja-%		11,4 %	11,5 %	11,6 %	11,7 %	11,8 %	11,9 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %
työntekijät																		
vakuutusmaksu		-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29
verot, valtio+kunta (15,5 %)		-41	-40	-40	-39	-39	-39	-39	-39	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-37	-37
muut maksut (1,2 %, tt + yle)		-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
nettopalkka		189	186	183	181	179	179	178	177	176	176	175	174	174	173	173	172	172
työnantajat																		
vakuutusmaksu		-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29
muut työnantajan maksut (6,34 %)		-17	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-15	-15	-15	-15	-15	-15
merenkulun tuet (laki meriliikenteen kilpailukyvyn parantamisesta 12/77/2007)																		
tt ennakkoerot		41	40	40	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	37	37
ta MEL-vakuutusmaksu		30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	29	29	29	29	29	29	29
ta sosiaaliturvamaksu (2,14 %)		6	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ta työttömyysvakuutusmaksu (2,2 %)		6	6	6	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ta tapaturmavakuutusmaksu (2,0 %)		5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ta ryhmähenkivakuutus		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta vapaaehtoiset vakuutukset																		
netto		41	40	40	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38
valtio/kunnat																		
verotulot		41	40	40	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	37	37
MEK valtion osuus		-56	-57	-59	-62	-65	-67	-70	-73	-75	-78	-80	-83	-85	-87	-90	-92	-93
merenkulun tuet																		
tt verot, valtio+kunta		-41	-40	-40	-39	-39	-39	-39	-39	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-37	-37
ta MEL-vakuutusmaksu		-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-30	-29	-29	-29	-29	-29	-29	-29
ta sosiaaliturvamaksu (2,14 %)		-6	-6	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5
ta työttömyysvakuutusmaksu (2,2 %)		-6	-6	-6	-6	-6	-6	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5
ta tapaturmavakuutusmaksu (2,0 %)		-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5
ta ryhmähenkivakuutus		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta vapaaehtoiset vakuutukset																		
netto		-103	-104	-105	-107	-110	-113	-116	-118	-121	-123	-126	-128	-130	-132	-134	-136	-138

Taulukko 8

Taulukko 2: MALLI 2016

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
työntekijät																	
palkkasumma	262,7	258,8	255,8	252,3	250,9	250,1	249,2	248,4	247,2	246,5	245,5	244,3	243,7	242,8	242,1	241,7	241,1
MEL-prosentti	22,8 %	23,0 %	23,2 %	23,4 %	23,6 %	23,8 %	24,0 %	24,2 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %	24,4 %
työntekijä-%	6,0 %	6,2 %	6,4 %	6,6 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %	6,8 %
työnantaja-%	16,8 %	16,8 %	16,8 %	16,8 %	16,8 %	17,0 %	17,2 %	17,4 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %	17,6 %
työntekijät																	
vakuutusmaksu	-16	-16	-16	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-17	-16	-16
verot, valtio+kunta (19,9 %)	-52	-51	-51	-50	-50	-50	-50	-49	-49	-49	-49	-49	-49	-48	-48	-48	-48
muut maksut (1,2 %)	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3	-3
nettopalkka	192	188	185	182	181	180	180	179	178	178	177	176	176	175	175	174	174
työnantajat																	
vakuutusmaksu	-44	-43	-43	-42	-42	-43	-43	-43	-44	-43	-43	-43	-43	-43	-43	-43	-42
muut työnantajan maksut (6,34 %)	-17	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-16	-15	-15	-15	-15	-15	-15
merenkulun tuet																	
tt ennakoverot	52	51	51	50	50	50	50	49	49	49	49	49	49	48	48	48	48
ta MEL-vakuutusmaksu	44	43	43	42	42	43	43	43	44	43	43	43	43	43	43	43	42
ta sosiaaliturvamaksu (2,14 %)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta työttömyysvakuutusmaksu (2,2 %)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta tapaturmavakuutusmaksu (2,0 %)	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ta ryhmähenkivakuutus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta vapaaehtoiset vakuutukset																	
netto	41	40	40	39	39	39	39	39	38	38	38	38	38	38	38	38	38
valtio/kunnat																	
verotulot	52	51	51	50	50	50	50	49	49	49	49	49	49	48	48	48	48
MEK valtion osuus	-56	-57	-55	-57	-60	-62	-65	-63	-65	-67	-69	-71	-73	-75	-77	-78	-80
merenkulun tuet																	
tt verot, valtio+kunta	-52	-51	-51	-50	-50	-50	-50	-49	-49	-49	-49	-49	-49	-48	-48	-48	-48
ta MEL-vakuutusmaksu	-44	-43	-43	-42	-42	-43	-43	-43	-44	-43	-43	-43	-43	-43	-43	-43	-42
ta sosiaaliturvamaksu (2,14 %)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta työttömyysvakuutusmaksu (2,2 %)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta tapaturmavakuutusmaksu (2,0 %)	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5
ta ryhmähenkivakuutus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta vapaaehtoiset vakuutukset																	
netto	-105	-106	-103	-105	-107	-110	-112	-111	-113	-115	-117	-119	-121	-122	-124	-125	-127

Taulukko 3: MALLIEN EROT		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
palkkasumma				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
työntekijät																		
vakuutusmaksu		14,2		13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
verot, valtio+kunta		-11,6		-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11
muut maksut		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
nettopalkka		2,6		2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
työnantajat																		
vakuutusmaksu		-14,2		-13	-13	-13	-13	-13	-13	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14
muut työnantajan maksu (6,34 %)		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
merenkulun tuet																		
tt ennakkoverot		11,6		11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
ta MEL-vakuutusmaksu		14,2		13	13	13	13	13	13	14	14	14	14	14	14	14	14	14
ta sosiaaliturvamaksu		-5,6		-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5
ta työttömyysvakuutusmaksu		-5,8		-6	-6	-6	-6	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5	-5
ta tapaturmavakuutusmaksu		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta ryhmähenkivakuutus		-0,2		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta vapaaehtoiset vakuutukset		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
netto		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
valtio/kunnat																		
verotulot		11,6		11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
MEK valtion osuus		0,0		4	5	5	5	5	10	10	11	11	12	12	13	13	13	14
merenkulun tuet																		
tt verot, valtio+kunta		-11,6		-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11	-11
ta MEL-vakuutusmaksu		-14,2		-13	-13	-13	-13	-13	-13	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14	-14
ta sosiaaliturvamaksu		5,6		5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ta työttömyysvakuutusmaksu		5,8		6	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
ta tapaturmavakuutusmaksu		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta ryhmähenkivakuutus		0,2		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ta vapaaehtoiset vakuutukset		0,0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
netto		-2,6		2	3	3	3	3	8	7	8	8	9	9	10	10	11	11

Liite 1 Merimieseläkekassan työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumalli

Yleistä

Merimieseläkejärjestelmässä työnantajien vakuutusmaksuun ei ole koskaan sisällynyt erityistä vastuuosuutta työnantajan työntekijöilleen myönnettyistä työkyvyttömyyseläkkeistä. Muissa yksityisten alojen työntekijöitä koskevissa lakisääteisissä eläkejärjestelmissä on ollut alusta asti käytössä työkyvyttömyyseläkkeitä koskeva työnantajan omavastuuperiaate. Tällä työnantajan omavastuuperiaatteella työnantajille asetettiin kustannusperusteinen kannustin, jolla pyrittiin vaikuttamaan työkyvyttömyyseläkkeiden määrään. Omavastuujärjestelmässä työnantajilta perittiin suoraan niiden omavastuusteen mukainen kustannus myönnettyistä työkyvyttömyyseläkkeistä.

Omavastuujärjestelmää pidettiin yleisesti hyvänä järjestelmänä. Siitä jouduttiin kuitenkin kansainvälisten tilinpäätösstandardien yhdenmukaistamisen vuoksi luopumaan ja siirtymään työkyvyttömyyseläkkeitä koskevaan maksuluokkajärjestelmään vuoden 2005 alusta. Vaikka maksuluokkajärjestelmän toiminta eroaa aikaisemmasta omavastuujärjestelmästä, periaate työnantajan vastuusta työntekijöidensä työkyvyttömyyseläkkeistä on säilynyt samana. Maksuluokkajärjestelmässä työnantajayritykset asetetaan niiden työkyvyttömyysriskin mukaiseen maksuluokkaan, joka määrittää työnantajan työkyvyttömyysmaksuprosentin.

Osana MEL-eläkkeiden uudistusta myös merimieseläkejärjestelmässä ehdotetaan otettavaksi käyttöön työkyvyttömyyseläkkeiden omavastuumalli. Malli on pääperiaatteiltaan sama kuin TyEL -työnantajilla, mutta yksityiskohdissa täytyy ottaa huomioon varustamotyönantajien suhteellisen pieni koko ja lukumäärä.

Ehdotettu malli

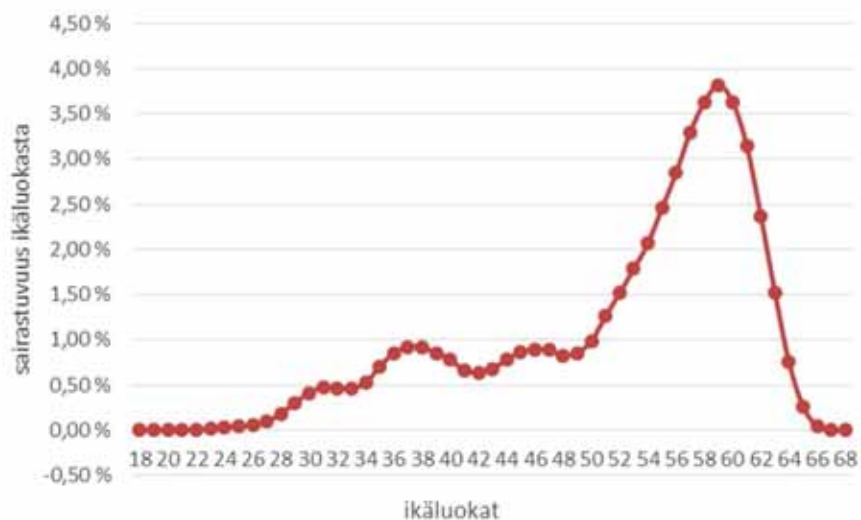
Varustamon työntekijöille myönnetyt (rahastoidut) työkyvyttömyyseläkkeet vaikuttavat työnantajan maksamaan MEL -vakuutusmaksuun. Sen sijaan omavastuumallissa ei huomioida kuntoutustukia, kuntoutuskorotuksia eikä kuntoutusrahoja. Tällä rajauksella halutaan kannustaa työnantajaa kuntouttaviin ja työkykyä ylläpitäviin toimiin.

Mallin lopputulos on joko maksua pienentävä **hyvitys** tai maksua kasvattava **lisämaksu** riippuen siitä, mikä on myönnettyjen työkyvyttömyyseläkkeiden varaus verrattuna ns. tariffimaksuun eli varustamon työntekijöiden ikäjakauman perusteella laskettavaan teoreettiseen varaukseen. Suhdelukua

$$R = \frac{\textit{toteutunut varaus vuoden aikana}}{\textit{ikäjakauman mukainen varaus}}$$

kutsutaan varustamon yhden vuoden *riskisuhteeksi*. Koska vuotuiset riskisuhteet voivat heilahdella, mallissa käytetään kahden peräkkäisen vuoden riskisuhteiden keskiarvoa. Jos toteutunut varaus on suurempi kuin teoreettinen varaus (eli $R > 1$), varustamo joutuu maksamaan lisämaksua. Vastaavasti, jos toteutunut varaus on pienempi kuin teoreettinen varaus ($R < 1$), varustamo saa maksun palautusta eli hyvitystä.

Riskisuhteen määritelmästä seuraa, että mitä vanhempia työntekijät varustamossa ovat, sitä enemmän työkyvyttömyyseläkkeitä varustamolle myös sallitaan. Tariffimaksu on tarkoituksenmukaista määrätä pelkästään varustamotyönantajien tietojen perusteella, koska merityössä työkyvyttömyysriski on TyEL -järjestelmää suurempi (kuva 1).

Kuva 1. Työkyvyttömyysriski ikäluokittain. Nuorilla työkyvyttömyysriski on pieni, mutta esimerkiksi 58-vuotiaista noin 4 prosenttia tulee vuoden aikana työkyvyttömäksi (Merimieseläkekas-sa).

Varustamon koko huomioidaan mallissa palkkasumman kautta. Omavastuu hyvityksestä tai lisämaksusta kasvaa lineaarisesti 0 prosentista 100 prosenttiin, kun palkkasumma kasvaa 2 miljoonasta 22 miljoonaan. Ylärajaa suuremmat varustamot vastaavat siis täysimääräisesti hyvityksestä tai lisämaksusta, ja vastaavasti alarajaa pienemmät varustamot ovat täysin tarifi-maksun piirissä (kuva 2).

Vuoden 2013 palkkasummien perusteella omavastuun piirissä olisi ollut 16 varustamoaa, joista täysin omavastuisia olisi ollut neljä varustamoaa.

Kuva 2. Varustamon omavastuu hyvityksestä tai lisämaksusta kasvaa lineaarisesti, kun palkkasumma kasvaa 2 miljoonasta 22 miljoonaan.

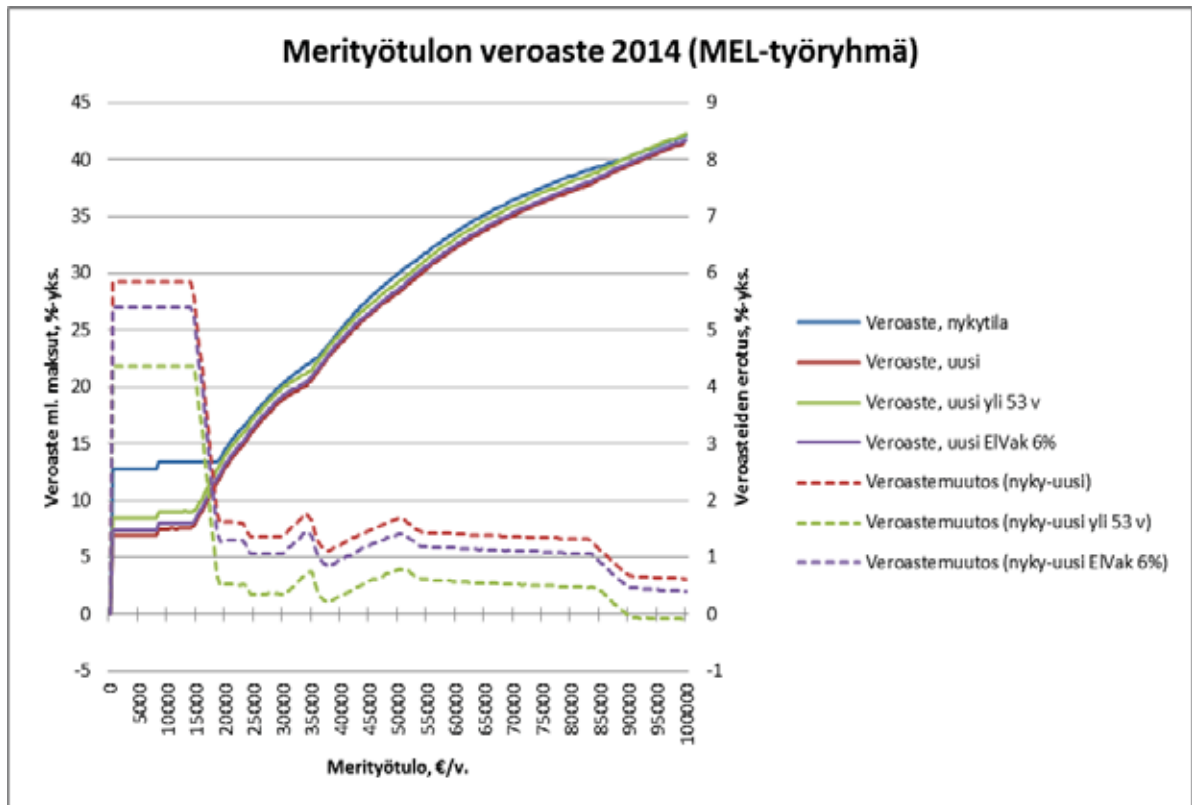
Mallin käyttöönotto

Omavastuumalli on tarkoitus ottaa käyttöön samalla muiden MEL -muutosten kanssa eli vuoden 2016 alusta. Koska varustamon riskisuhteiden määrittämisessä käytetään kahta viimeisintä

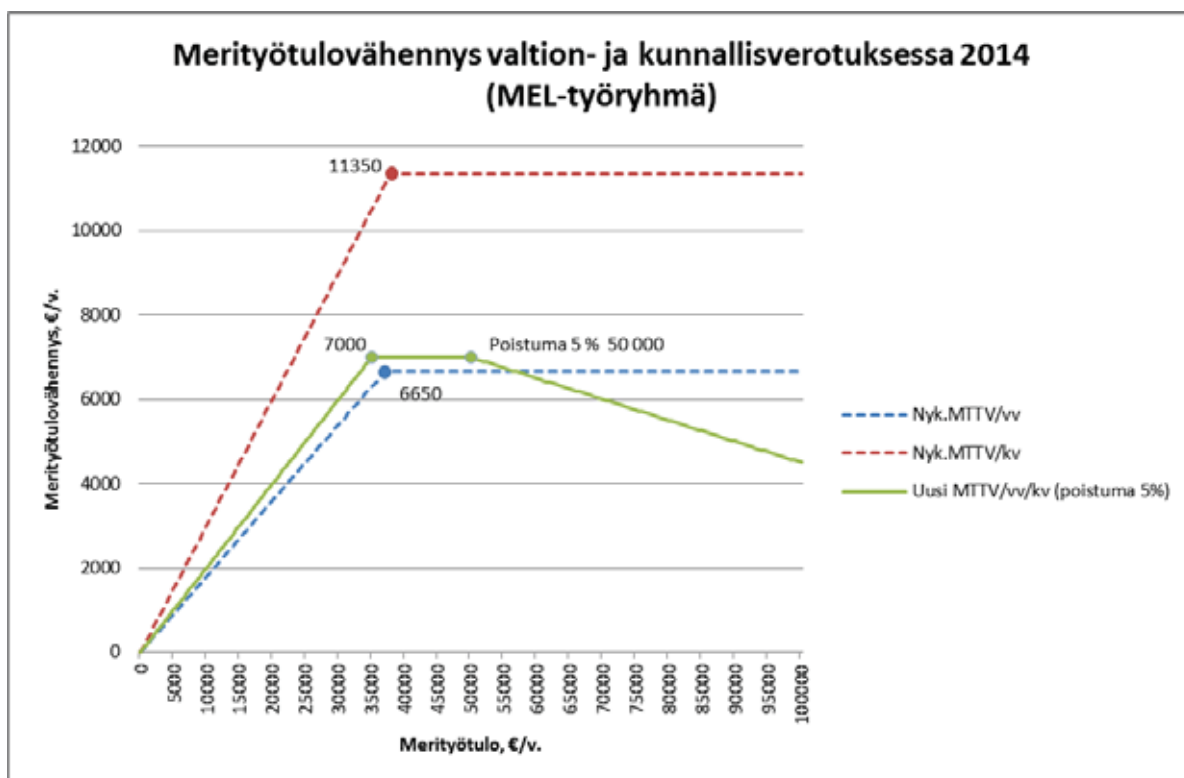
toteumavuotta ja koska tietyn vuoden vakuutusmaksu pitää määrätä ennen vuoden alkua, malliin syntyy kahden vuoden viive. Esimerkiksi vuoden 2016 eläketapaukset vaikuttavat vuosien 2018 ja 2019 vakuutusmaksuun. Näin ollen myös mallin käyttöönotossa on luontevaa olla kahden vuoden siirtymäaika, joten vuonna 2016 kaikki omavastuiset varustamotyönantajat ovat vielä tariffimaksun piirissä. Vuonna 2017 malli on puolittain voimassa, ja vasta vuoden 2018 MEL -vakuutusmaksussa omavastuut huomioidaan täysimääräisesti. Tällöin laskennassa ovat mukana vuosien 2015 ja 2016 toteutuneet eläketapaukset.

Mallin tarkat laskentakaavat ja parametrit Merimieseläkekassa laatii yhdessä STM:n kanssa ja ne sisällytetään MEL:n 202 §:n mukaisiin laskuperusteisiin.

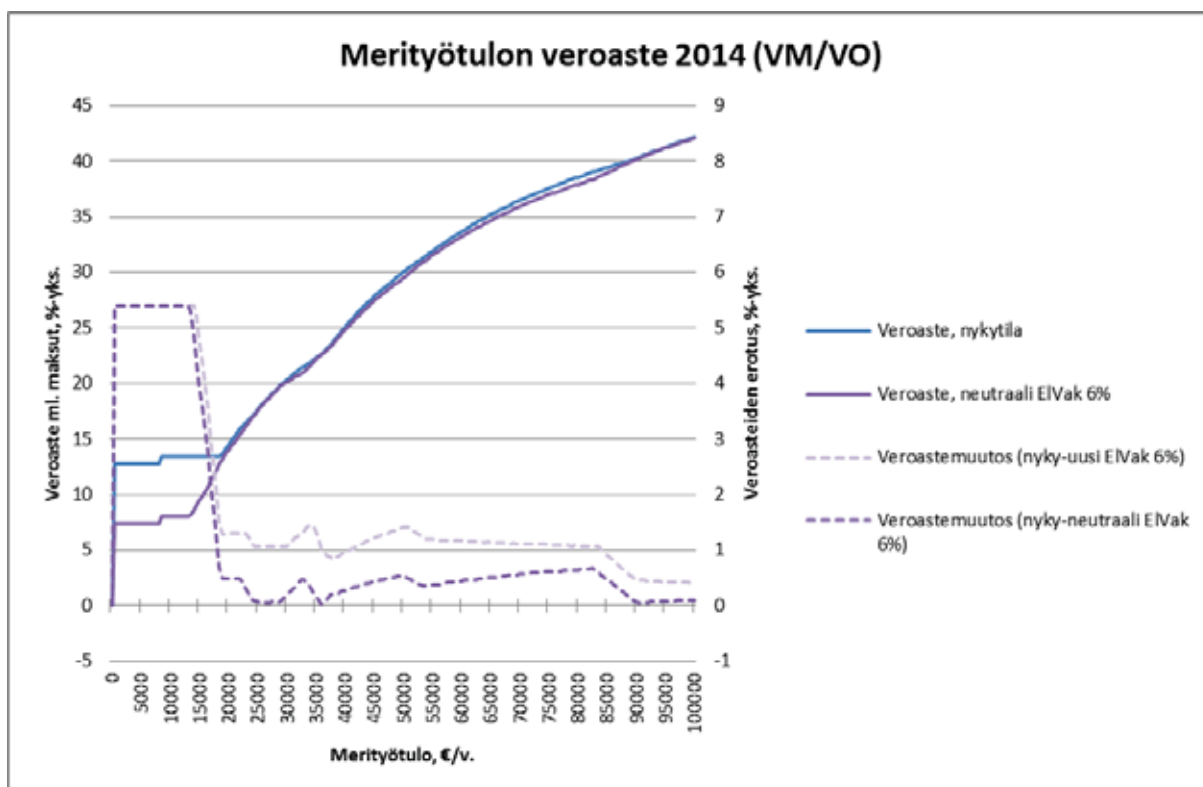
Liite 2 Merityötulon verotus

Kuvioon on koottu merityötuloa saavien veroaste ja veroastemuutokset ennen ehdotettuja muutoksia ja muutosehdotusten jälkeen. Nykytilassa puhtaasta ansiotulosta myönnettävän merityötulovähennyksen määrä on valtionverotuksessa 18 % merityötulon kokonaismäärästä, kuitenkin enintään 6 650 euroa ja kunnallisverotuksessa 30 %, kuitenkin enintään 11 350 euroa. Merityötulosta merimieseläkekassalle maksettava eläkevakuutusmaksu on 11,4 %. Ehdotettujen muutosten jälkeen puhtaasta ansiotulosta myönnettävän merityötulovähennyksen määrä olisi sekä kunnan- että valtionverotuksessa 20 % merityötulon kokonaismäärästä, kuitenkin enintään 7 000 euroa ja merityötulosta merimieseläkekassalle maksettava eläkevakuutusmaksu olisi TyEL:n mukainen eli, alle 53-vuotiailla 5,55 % ja 53 vuotta täyttäneillä 7,05 %. Muutosehdotusten yhteisvaikutukset on kuvattu eri tulotasolla olevien merityötulonsaajien veroasteisiin. Kuvassa esitetään vaikutukset myös merenkulkijoiden ikäjakaumaa vastaavalle 6 % eläkevakuutusmaksulle. Kuvassa on mukana valtion tulovero, keskimääräinen kunnallisvero, keskimääräinen kirkollisvero, yleisradiovero, sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu ja päivärahamaksu sekä työntekijän työeläkevakuutusmaksu ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu. Veroastetarkastelussa ei ole otettu huomioon kunnallisverotuksen cross-trade korotusta. Kauko- ja ns. cross-trade liikenteessä työskenteleville merityötulovähennys myönnetään korotettuna kunnallisverotuksessa. Korotus on 170 euroa jokaiselta täydeltä kalenterikuukaudelta, jonka aikana alus ei käy Suomen satamassa tai muutoin Suomen rajojen sisäpuolella ja jonka ajan verovelvollinen työskentelee aluksessa. Laskelmassa on käytetty vuoden 2014 keskimääräisiä kunnallis- ja kirkollisveroprosentteja sekä palkansaajamaksuja. Staattisesti arvioituna muutos lisäisi verotuloja n. 12 milj. euroa josta valtion osuus olisi 3 milj. euroa, kuntien 8 milj. euroa ja seurakuntien ja Kansaneläkelaitoksen osuus 1 milj. euroa. Merityötuloa 30 000 – 60 000 euroa/v. saavien käytettävissä oleva tulo kasvaa keskimäärin n. 535 euroa/v.

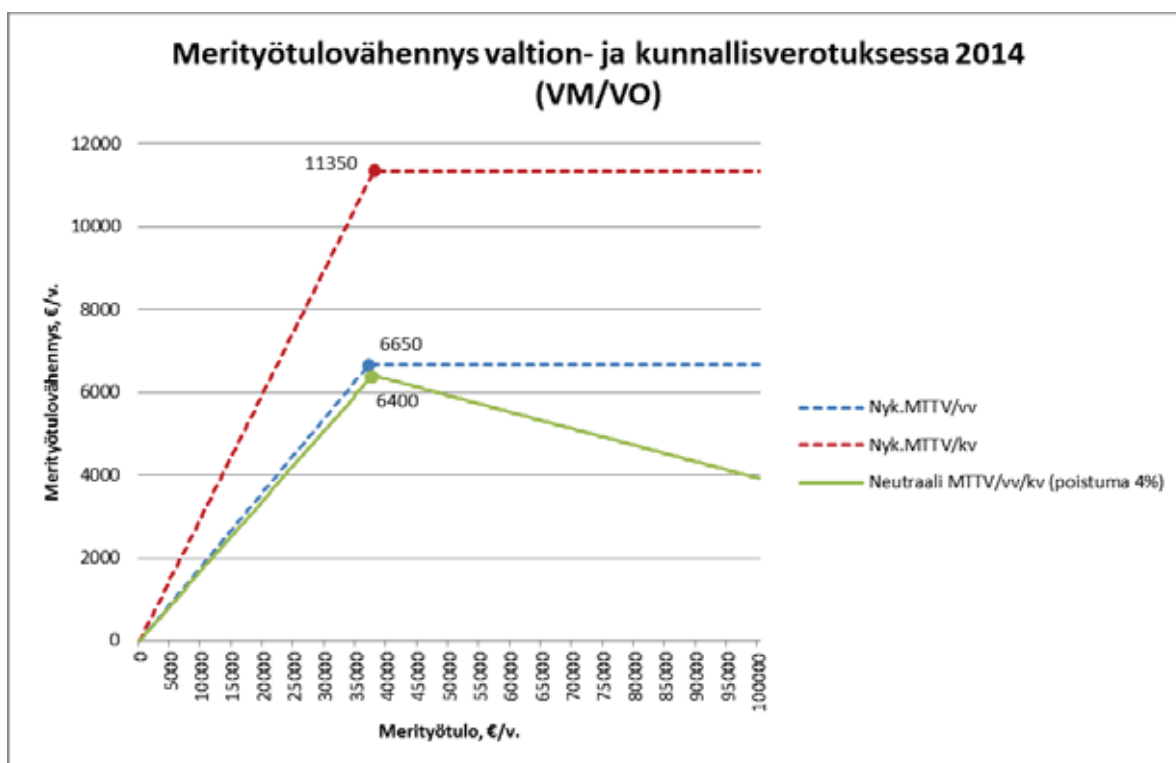

Kuvioon on koottu merityötulosta tehtävien merityötulovähennyksien nykyiset ja ehdotettujen muutoksen jälkeiset profiilit. Sekä kunnallisverotuksen että valtion verotuksen merityötulovähennykset ehdotetaan muutettaviksi siten, että vähennysten enimmäismäärä olisi 7 000 euroa, kertymäprosentti olisi 20 % ja poistumaprosentti olisi 5 % 50 000 euroa ylittävistä tuloista. Vähennykset tulisivat täysimääräisinä myönnettäviksi merityötuloa saavalla 35 000 euron vuosituloilla. Kun puhdas ansiotulo on 190 000 euroa, merityötulovähennystä ei enää myönnettäisi. Tarkastelussa ei ole otettu huomioon kunnallisverotuksen cross-trade korotusta.

Kuvioon on koottu merityötuloa saavien veroaste ja veroastemuutokset ennen ehdotettuja muutoksia ja muutosehdotusten jälkeen. Nykytilassa puhtaasta ansiotulosta myönnettävän merityötulovähennyksen määrä on valtionverotuksessa 18 % merityötulon kokonaismäärästä, kuitenkin enintään 6 650 euroa ja kunnallisverotuksessa 30 %, kuitenkin enintään 11 350 euroa. Merityötulosta merimieseläkekassalle maksettava eläkevakuutusmaksu on 11,4 %. Muutosten jälkeen puhtaasta ansiotulosta myönnettävän merityötulovähennyksen määrä olisi sekä kunnan- että valtionverotuksessa 17 % merityötulon kokonaismäärästä, kuitenkin enintään 6 400 euroa ja merityötulosta merimieseläkekassalle maksettava eläkevakuutusmaksu olisi TyEL:n mukainen eli, alle 53-vuotiailla 5,55 % ja 53 vuotta täyttäneillä 7,05 %. Muutosehdotusten yhteisvaikutukset on kuvattu eri tulotasolla merenkulkijoiden ikäjakaumaa vastaavalle 6 % keskimääräiselle eläkevakuutusmaksulle. Kuvassa on mukana valtion tulovero, keskimääräinen kunnallisvero, keskimääräinen kirkollisvero, yleisradiovero, sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu ja päivärahamaksu sekä työntekijän työeläkevakuutusmaksu ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu. Veroastetarkastelussa ei ole otettu huomioon kunnallisverotuksen cross-trade korotusta. Kauko- ja ns. cross-trade liikenteessä työskenteleville merityötulovähennys myönnetään korotettuna kunnallisverotuksessa. Korotus on 170 euroa jokaiselta täydeltä kalenterikuukaudelta, jonka aikana alus ei käy Suomen satamassa tai muutoin Suomen rajojen sisäpuolella ja jonka ajan verovelvollinen työskentelee aluksessa. Laskelmassa on käytetty vuoden 2014 keskimääräisiä kunnallis- ja kirkollisveroprosentteja sekä palkansaajamaksuja. Staattisesti arvioituna muutos lisäisi verotuloja n. 13,5 milj. euroa josta valtion osuus olisi 3,5 milj. euroa, kuntien 9 milj. euroa ja seurakuntien ja Kansaneläkelaitoksen osuus 1 milj. euroa. Merityötuloa 30 000 – 60 000 euroa/v. saavien käytettävissä oleva tulo kasvaa keskimäärin n. 170 euroa/v.

Kuvioon on koottu merityötulosta tehtävien merityötulovähennyksien nykyiset ja ehdotettujen muutoksen jälkeiset profiilit. Sekä kunnallisverotuksen että valtion verotuksen merityötulovähennykset ehdotetaan muutettaviksi siten, että vähennysten enimmäismäärä olisi 6 400 euroa, kertymäprosentti olisi 17 % ja poistumaprosentti olisi 4 % 38 000 euroa ylittävistä tuloista. Vähennykset tulisivat täysimääräisinä myönnettäviksi merityötuloa saavalla 38 000 euron

vuosituloilla. Kun puhdas ansiotulo on 198 000 euroa, merityötulovähennystä ei enää myönnettäisi. Tarkastelussa ei ole otettu huomioon kunnallisverotuksen cross-trade korotusta.

MEL, tilastotietoja 2012

Kimmo Karppinen kesäkuu 2013

22.5.2013

1

Sisältö

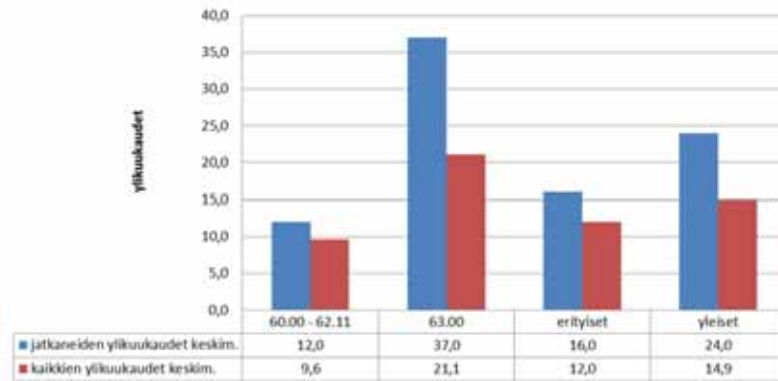
- Vakuutetuista
- Eläkkeensaajista
- Rahoituksesta

22.5.2013

2

Ylipalvelukuukaudet vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet, päällystö

22.5.2013

3

22.5.2013

4

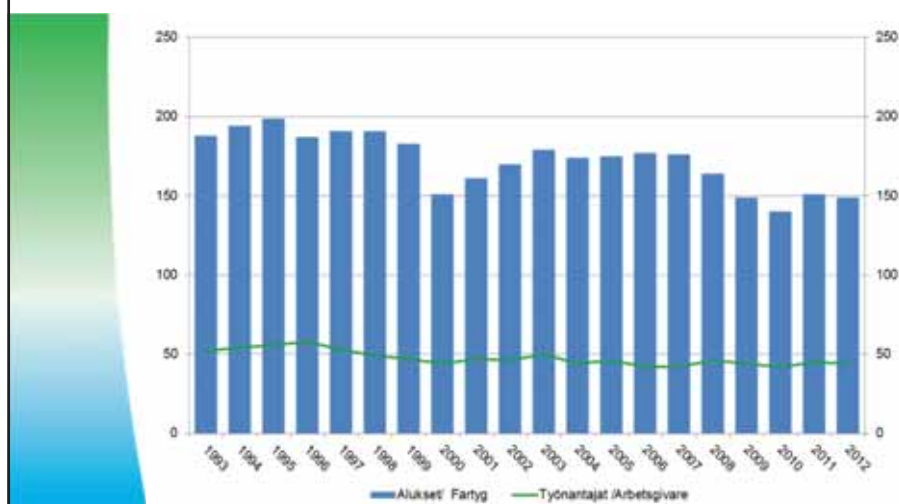
Vakuutetuista

22.5.2013

5

työnantajat ja alukset

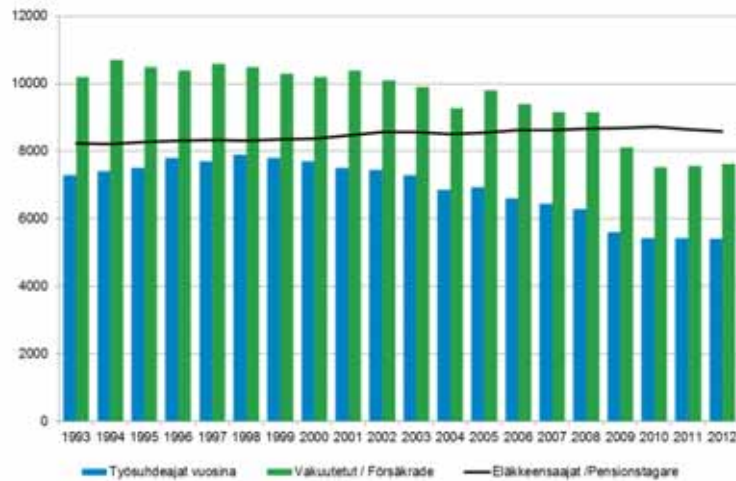

22.5.2013

6

vakuutetut, henkilötyövuodet, eläkkeensaajat

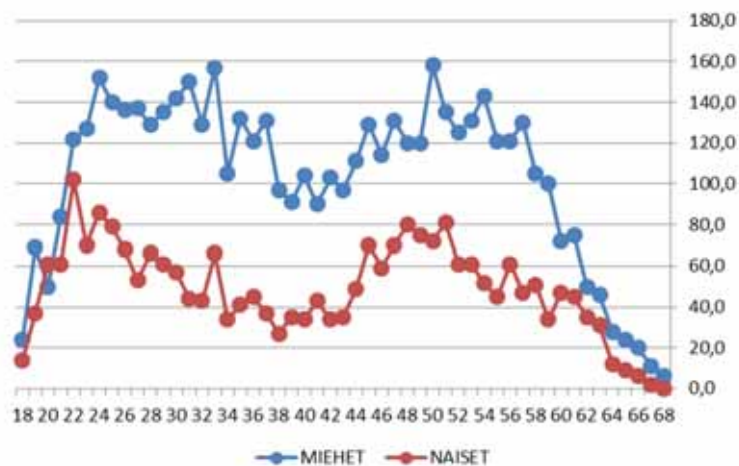

22.5.2013

7

ikäjakauma 2012

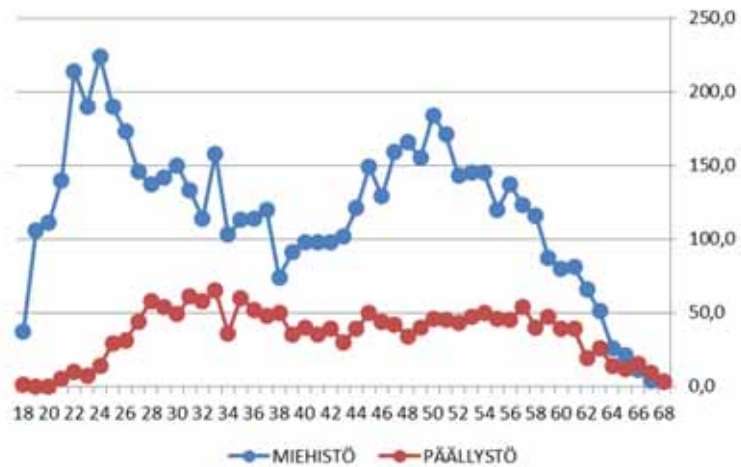

22.5.2013

8

ikäjakauma 2012

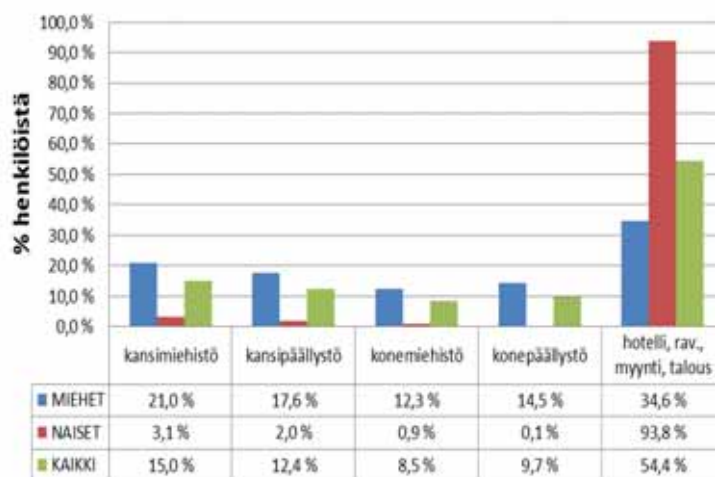

22.5.2013

9

henkilöt ammattiryhmittäin

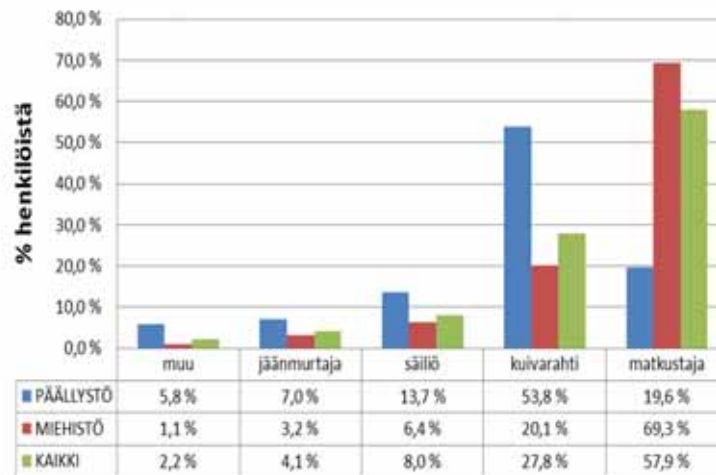

22.5.2013

10

henkilöt alusluokittain

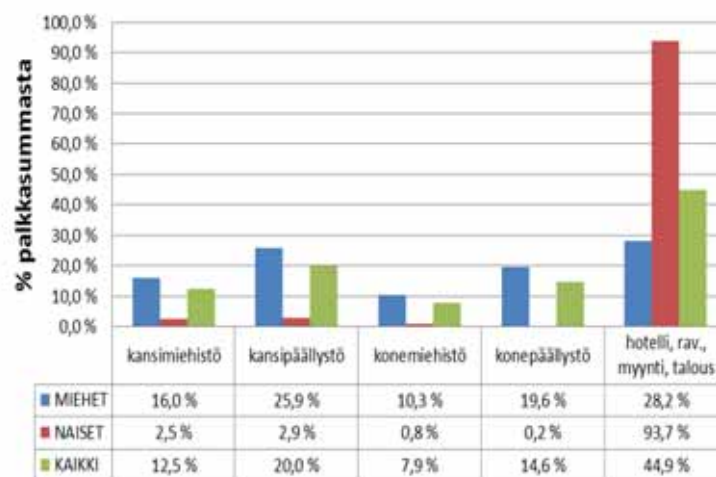

22.5.2013

11

palkkasumma ammattiryhmittäin

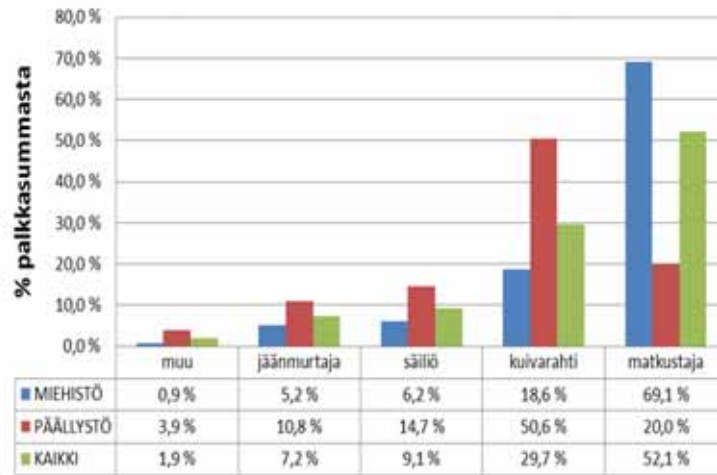
22.5.2013

12

palkkasumma alusluokittain

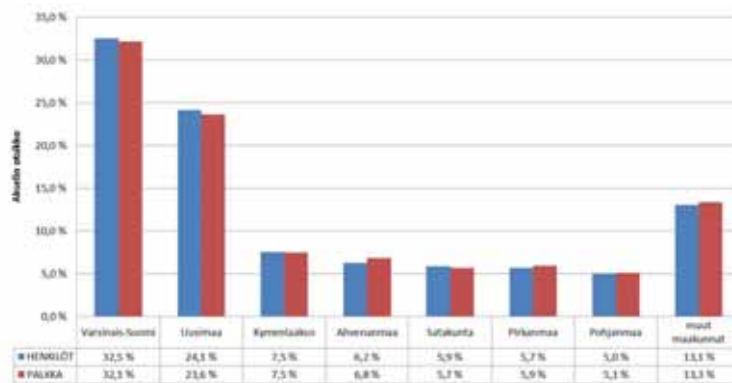

22.5.2013

13

Henkilöt ja palkkasumma maakunnittain

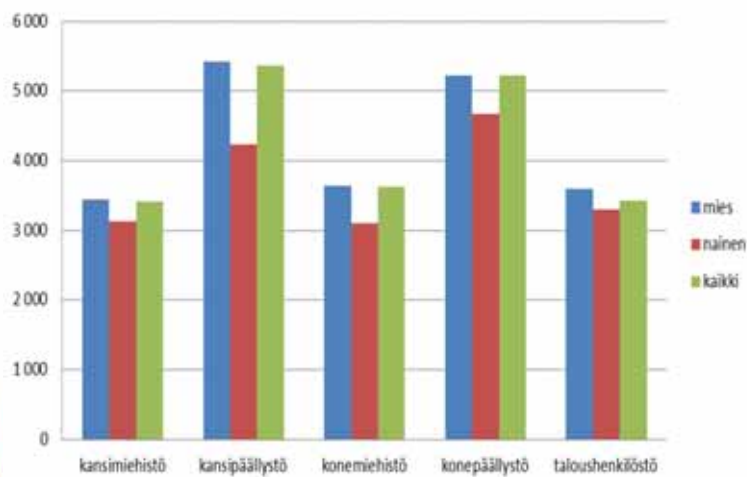

22.5.2013

14

keskikuukausipalkka

22.5.2013

15

Keski-ikä

ammattiryhmä/sukupuoli	keskiarvo	10 %	25 %	mediaani 50 %	75 %	90 %
miehistö	miehet	41,0	24,0	30,0	42,0	51,0
	naiset	42,4	24,0	31,0	45,0	52,0
	kaikki	41,6	24,0	30,0	44,0	52,0
päällistö	miehet	44,1	29,0	34,0	45,0	54,0
	naiset	33,5	26,0	27,0	32,0	38,0
	kaikki	43,8	29,0	34,0	44,0	53,0
kaikki	miehet	42,1	26,0	32,0	43,0	52,0
	naiset	42,2	24,0	30,0	45,0	52,0
	kaikki	42,1	25,0	31,0	44,0	52,0

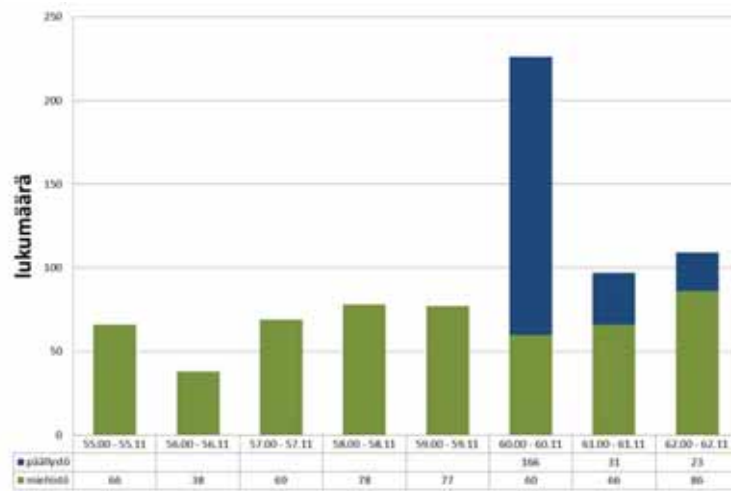
22.5.2013

16

Jo ansaitut alemmat eläkeiät 31.12.2012

760 kpl, noin 10 % aktiivikannasta

22.5.2013

17

22.5.2013

18

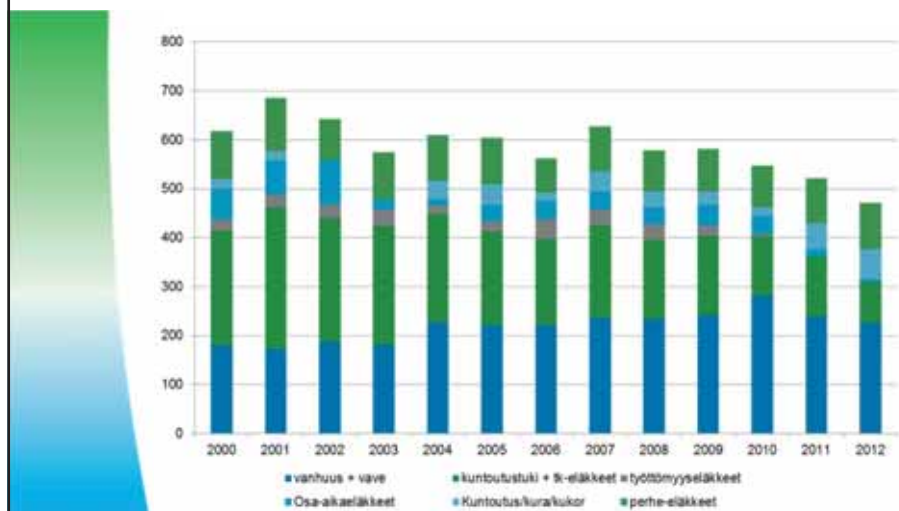
Eläkkeensaajista

22.5.2013

19

Uudet eläkemyönnöt

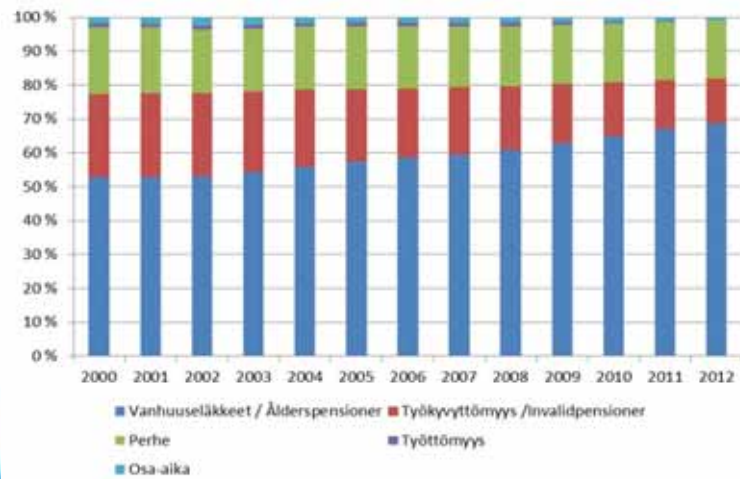

22.5.2013

20

Eläkekannan kehittyminen

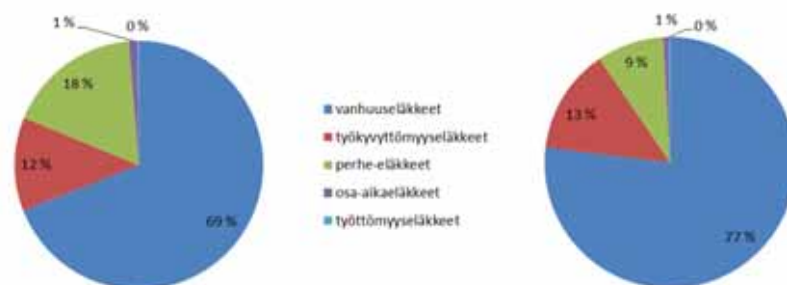

22.5.2013

21

Vuonna 2012 maksetut eläkkeet

8.928 henkilöä

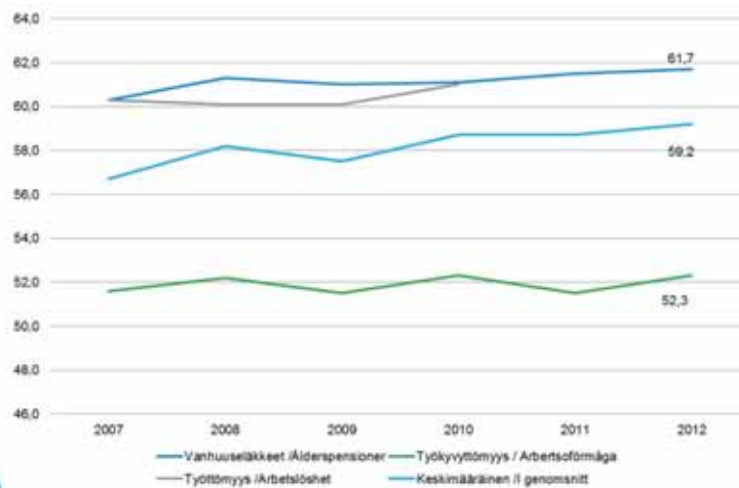
139,2 milj. €

22.5.2013

22

Eläkkeellesiirtymisiät

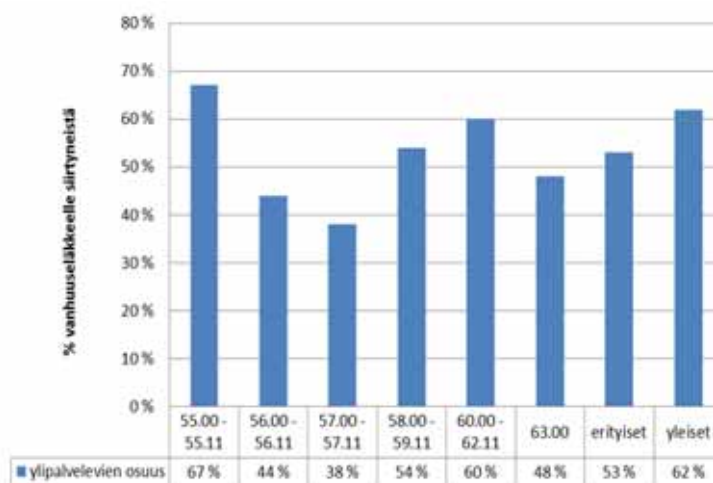
22.5.2013

23

Ylipalvelleiden osuus

vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet, miehistö

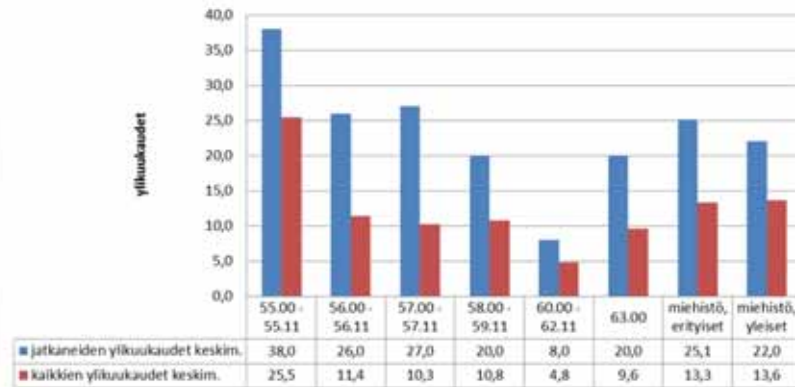
22.5.2013

24

Ylipalvelukuukaudet

vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet, miehistö

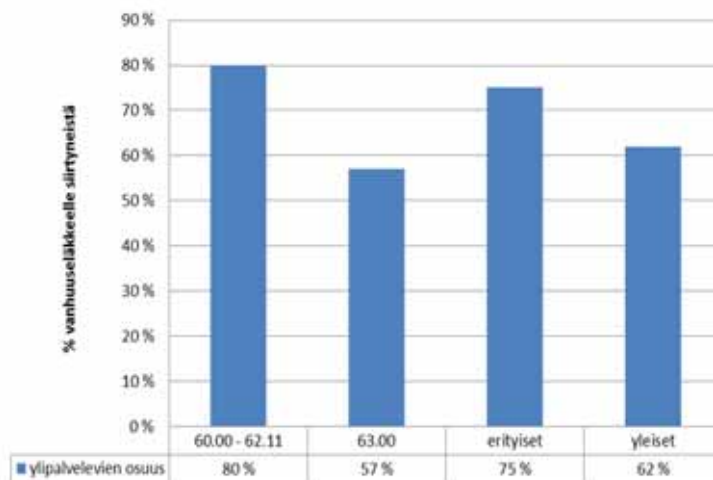
22.5.2013

25

Ylipalveluiden osuus

vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet, päällystö

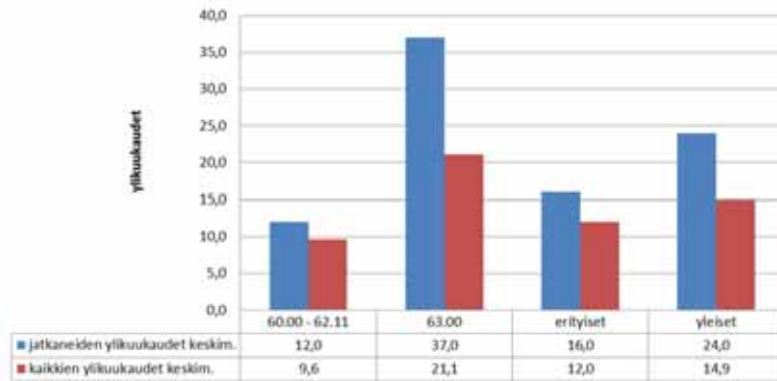
22.5.2013

26

Ylipalvelukuukaudet

vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet, päällystö

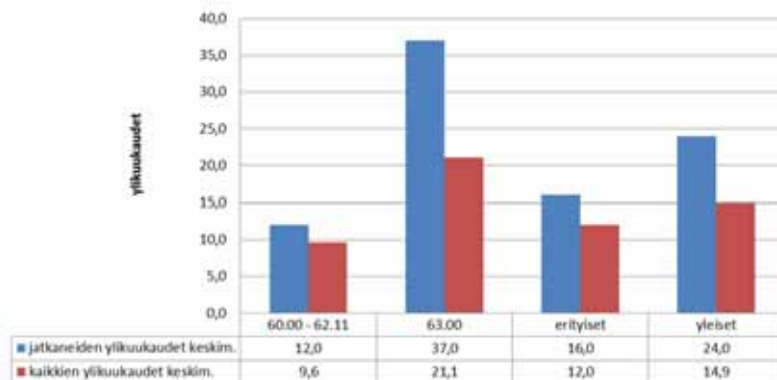
22.5.2013

27

Ylipalvelukuukaudet

vuonna 2012 vanhuuseläkkeelle siirtyneet, päällystö

22.5.2013

28

Vanhuuseläkkeellä työskentelevät

- Siirtynyt vanhuuseläkkeelle merityöstä 1.1.2007 – 1.12.2012 (1196 kpl)
- Työansioita eläköitymisvuoden jälkeen (175 kpl)

-> 14,6 % vanhuuseläkkeelle siirtyneistä on työskennellyt eläkkeen rinnalla vuosina 2008-2012

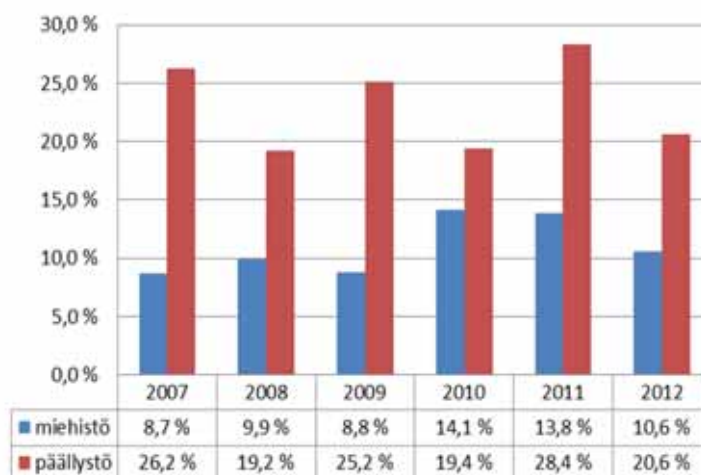
22.5.2013

29

Vanhuuseläkkeellä työskentelevät

eläköitymisvuoden mukaan

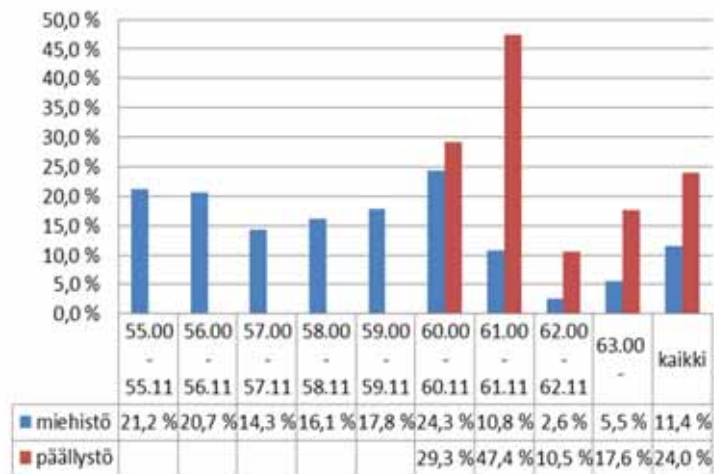

22.5.2013

30

Vanhuuseläkkeellä työskentelevät eläkkeellesiirtymisiän mukaan

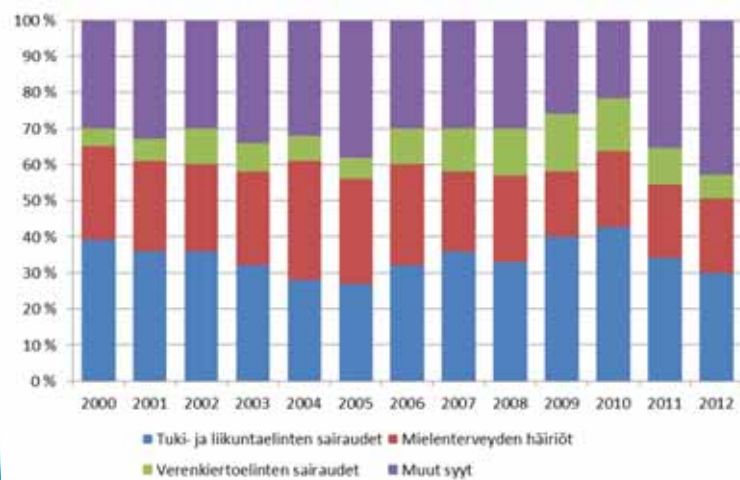

22.5.2013

31

Työkyvyttömyyden syyt

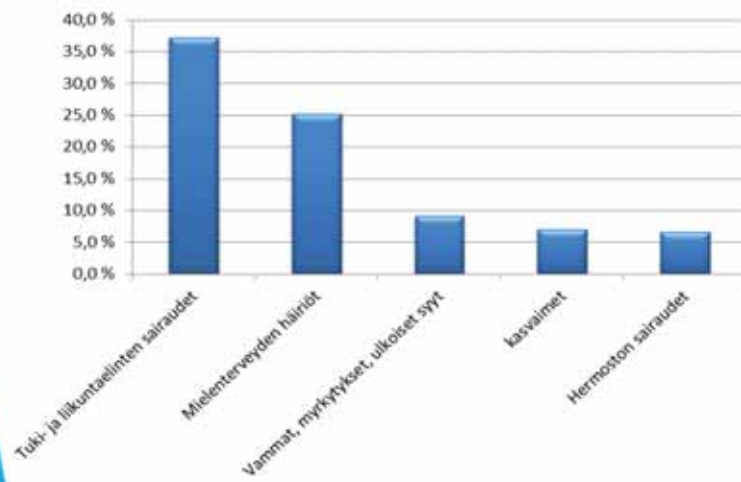
22.5.2013

32

Työkyvyttömyyden syyt

5 tavallisinta

22.5.2013

33

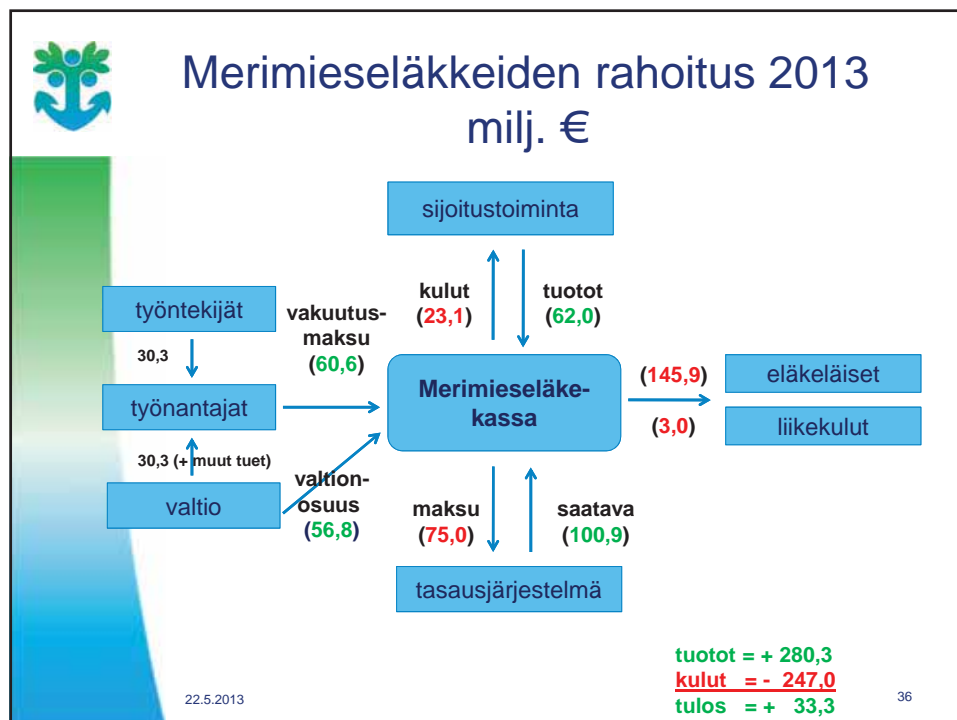
22.5.2013

34

Rahoituksesta

22.5.2013

35

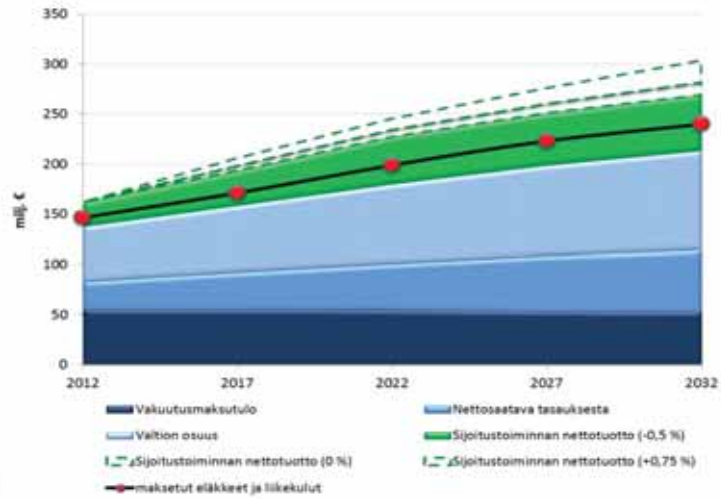

36

Merimieseläkkeiden rahoitus

vuoden 2013 rahassa

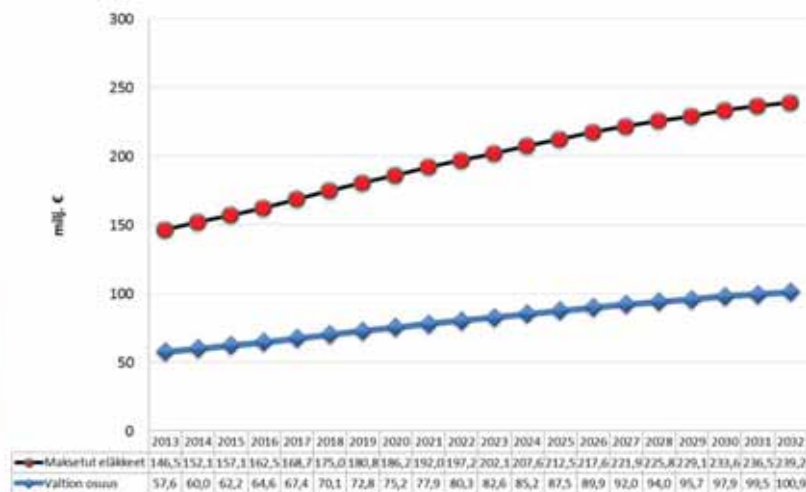

37

Maksetut eläkkeet ja valtion osuus

vuoden 2013 rahassa

22.5.2013

38